

การเปลี่ยนแปลงวิธีชีวิตของชนบ้านเมือง ธรรม ๑
ด้วยน้ำดื่ม น้ำกิน น้ำใช้ ใหม่

พระปกเกล้า สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (บุญทิพย์)

วิทยาลัยเทคโนโลยีและสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

สาขาวิชาสังคมวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

พุทธศักราช ๒๕๕๑

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1
ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่มจังหวัดเชียงใหม่

พระยอแสงยสินธโร(บุญเทียม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2561

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1
ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2561

A CHANGE IN THE LIFESTYLES OF BAN MAE KHI MUK COMMUNITY,
MOO 1, BAN TAP SUB-DISTRICT, MAE CHAEM DISTRICT,
CHIANG MAI PROVINCE

PHRA YOSANGYASINDHARO(BOONTIAM)

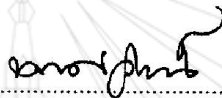
A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2018

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ
อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อนักศึกษา : พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม)
ชื่อปริญญา : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา : สังคมวิทยา
ปีพุทธศักราช : 2561
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร.
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : รองศาสตราจารย์ สมหมาย เปรมจิตต์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

รักษาการในตำแหน่งคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

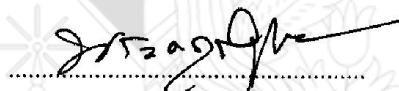

.....
(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ประธานกรรมการ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ รุ่งวิสัย)

กรรมการ(อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)

.....
(พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร.)

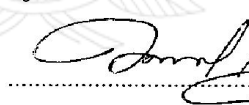
กรรมการ/อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

.....
(รองศาสตราจารย์ สมหมาย เปรมจิตต์)

กรรมการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตระกุล ชำนาญ)

กรรมการ

.....
(ดร.สงเสริม แสงทอง)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Topic : A Change in the Lifestyles of Ban Mae Khi muk
Community, Moo 1, Ban Tab Sub-District, Mae Chaem
District, Chiang Mai Province

Student's Name : Phra Yosang Yasintaro Boontiam
: Master of Arts

Program : Sociology

Anno Domini : 2018

Advisor : Phrakhrusuntornmahachetiyaturuk, Dr.

Co-Advisor : Assoc.Prof. Sommai Premchit

Accepted by the Graduate School, Mahāmākut Buddhist University in Partial
Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts. (Sociology)

Acting Dean of Graduate School

.....
(Phrasrivinayaphon, Dr.)

Thesis Committee:

Chairman

.....
(Assoc.Prof.Dr.Suwit Rungvisai)

Member (Advisor)

.....
(Phrakhrusuntornmahachetiyaturuk, Dr.)

Member/Co-Advisor

.....
(Assoc.Prof.Sommai Premchit)

Member

.....
(Asst. Prof.Dr.Trakoon Chamnan)

Member

.....
(Dr.Songserm Sangthong)

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	: การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูกหมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อนักศึกษา	: พระยอแสง ยลสินโร (บุญเทียม)
ชื่อปริญญา	: ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	: สังคมวิทยา
ปีพุทธศักราช	: 2562
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	: พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร.
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	: รองศาสตราจารย์สมหมาย เปรมจิตต์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมแม่แจ่มจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 คนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างนำเสนอผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

วิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก มีอาชีพทำการเกษตร สภาพรอบหมู่บ้านเป็นพื้นที่เขตภูเขาสูง มีแม่น้ำไหลผ่านหมู่บ้านการเดินทางเข้ามาในหมู่บ้านแม่ขี้มูกเป็นไปด้วยความยากลำบาก สมัยก่อนที่บ้านแม่ขี้มูก จะไม่มีไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปา ชาวบ้านต้องใช้ขี้ยา(น้ำมันจากไม้)เพื่อให้เกิดแสงสว่าง การเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านแม่ขี้มูกมีการขยายตัวของเศรษฐกิจเข้าสู่ชุมชน ทำให้ต้องลงทุนเป็นจำนวนมากทั้งเงิน เครื่องจักรกล แรงงานทำให้ชาวบ้านเริ่มกู้หนี้ยืมสินจากทั้งนอกระบบและในระบบมีการถากถางภูเขาเพื่อนำมาปลูกข้าวโพด นำมาซึ่งการใช้สารเคมีในปริมาณที่มาก ส่งผลให้เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมของบ้านแม่ขี้มูกในวงกว้างมีของเสียอันตรายปะปนในดิน น้ำ อากาศ ทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างเห็นได้ชัด

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลง, วิถีชีวิต, ชุมชนบ้านแม่ขี้มูก

ABSTRACT

Thesis Topic : A Change in the Lifestyle of Ban Mae KhiMuk
Community, Moo 1, Ban Tap Sub-district, Mae Chaem
District, Chiang Mai province

Student's Name : PhraYosangYasindharo(Boontiam)

Degree Sought :Master of Arts

Program :Sociology

Anno Domini :2019

Advisor :Phrakhrusuntornmahachetiyaturuk, Dr.

Co-Advisor :Assoc. Prof. SommaiPremchit

The purposes of this research were 1) to study the lifestyle changes of the community of Ban Mae KhiMuk, Moo 1, Ban Tap Sub-district, Mae Chaem District, Chiang Mai Province and 2) to analyze the lifestyle changes of the Mae KhiMuk community, Moo 1, Ban Tap Sub-district, Mae Chaem District, Chiang Mai Province. The sample group in this research is 10 people who lived in Mae KhiMukcommunity, Moo 1, Ban Tap sub-district, Mae Chaem district, Chiang Mai province. The data collection is structured interview form. Then, the results are presentedwithdescriptive analysis.

The research found that:

The way of life of Ban Mae KhiMuk community is based on farming. The geographical areas surrounded the village with high mountains. There is a river flowing through the village. To get into the village of Mae KhiMuk is very difficult. In the past, Mae KhiMuk village did not have electricity and no water supply. Allvillagers have to use KhiYa(Oil from wood) for lighting. Then, the changesinfluence with economic expansion reached into the community. There is the investment with a lot of money in machinery, labor. This is causing the villagers to start borrowing loans from both financial from the middle man and from the bank. There was a mountain cynic to grow corn that brings about the use of chemicals in large quantities. Then it is the resulting for the destruction of the environment of the community. The destructive affected wide range of worms, the hazardous waste mixed in the soil, water, and air in the area.It is significantlycaused the environmental deterioration.

Key words: Changes, Way of life, Ban Mae KhiMukcommunity

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความรู้จากคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางในการศึกษาเล่าเรียน ให้ข้อคิดและให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่มอบความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งนี้

ขอขอบคุณประธานและคณะกรรมการทุกท่าน ที่ได้ชี้แนะข้อบกพร่องในวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรศ. สมหมาย เปรมจิตต์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ ที่ได้เสียสละดูแลเอาใจใส่ ให้ความเมตตา ให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางในการเขียนงานวิทยานิพนธ์ สนับสนุนเอกสารตำรา จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณ ดร.สงเสริม แสงทอง, ผศ.ดร. ตระกูล ชำนาญ และ ดร.จรรณศักดิ์ แพง ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ให้ข้อมูล คำแนะนำปรับปรุงเนื้อหาสาระเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณคณาจารย์สาขาสังคมวิทยาที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ และประสบการณ์ ตลอดระยะเวลาที่ศึกษา พนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อนนักศึกษาปริญญาโท รหัส 57สาขาวิชาสังคมวิทยาทุกท่าน รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ที่ให้ความร่วมมือ คอยช่วยเหลือ และให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณ หัวหน้าที่พักสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านบ้านแม่ขี้มูก ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ที่ช่วยเหลือสนับสนุนด้านข้อมูล และความร่วมมือในการให้ข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน ตลอดจนเพื่อนๆ ที่สนับสนุน คอยช่วยเหลือห่วงใย ให้กำลังใจตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์ อันพึงมีจากงานวิจัยเล่มนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของคุณพ่อคุณแม่ ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาจนสำเร็จ

พระยอแสง ยสินุโร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภูมิ	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 โจทย์งานวิจัย.....	2
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 ทฤษฎีทางสังคม	5
2.2 แนวคิดเรื่องวิถีชีวิต	12
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม.....	14
2.4 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	17
2.5 แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	29
2.6 การสนทนากลุ่ม	31
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	32
2.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	36
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	37
3.1 ประชากรที่ศึกษา	37
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล	37
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	38
3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	39
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	39
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล	40
3.7 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	40

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา.....	42
4.1 บริบทชุมชนทั่วไป	42
- ด้านประวัติศาสตร์.....	42
- ด้านภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม	45
- ระบบสาธารณูปโภค	46
4.2 ด้านเศรษฐกิจ.....	46
4.3 ด้านประเพณีวัฒนธรรม	47
- ด้านความเชื่อ	47
- ด้านประเพณี/วัฒนธรรม	48
- ด้านศาสนา.....	48
4.4 ด้านสิ่งแวดล้อม.....	49
บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	50
5.1 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิม.....	50
5.2 การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ.....	52
5.3 การเปลี่ยนแปลงด้านประเพณีวัฒนธรรม	52
5.4 การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม	53
5.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง.....	55
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	58
6.1 สรุปผลการวิจัย.....	58
6.2 อภิปรายผล	64
6.3 ข้อเสนอแนะ	67
บรรณานุกรม	69
ภาคผนวก.....	71
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย	72
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย .	74
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย.....	78
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	95
ภาคผนวก จ รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	100
ภาคผนวก ฉ แผนที่แสดงพื้นที่.....	102
ภาคผนวก ช ภาพถ่ายระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	104
ประวัติผู้วิจัย.....	115

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 แสดงการจัดสรรพื้นที่ใช้สอยในหมู่บ้าน	45

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1.1 แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	36
3.1 แสดงการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า.....	40

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยประกอบด้วยกลุ่มชนชาติพันธุ์ หลากหลายเชื้อชาติ โดยส่วนมากจะอาศัยอยู่บนพื้นที่สูง กลุ่มชาติพันธุ์ เหล่านี้ประกอบด้วยเผ่าหลากหลายเผ่า เช่น กระเหรี่ยง แม้ว เย้า มูเซอ อีเก้อ ลัวะขมุ ซึ่งแต่ละกลุ่มชนชาติพันธุ์มีประวัติความเป็นมา สภาพทางสังคมวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ เอกลักษณ์ความเป็นอยู่ การแต่งกายแตกต่างกันไปการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยจะอยู่ในภาคต่างๆ คือ ภาคเหนือตอนบนเป็นภูมิภาคที่ชาวเขาอาศัยอยู่มากที่สุด เพราะมีสภาพภูมิอากาศ หนาวเย็นมีเทือกเขาสลับซับซ้อนมากมาย สามารถปลูกฝิ่นได้ง่าย และสะดวกต่อการซื้อ ขายฝิ่นได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน ลำพูน แพร่ พะเยา และลำปางภาคเหนือตอนล่างได้แก่ ตาก สุโขทัย เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และกำแพงเพชร โดย 2 ใน 3 ของจำนวนชาวเขาในส่วนนี้ เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ในจังหวัดตากภาคกลางตอนบนและภาคตะวันตกมีชาวเขาอาศัยอยู่ใน 7 จังหวัดคือ กาญจนบุรี อุทัยธานีราชบุรี เพชรบุรี สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และนครสวรรค์ ร้อยละ 95 เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือที่จังหวัดเลย เป็นจังหวัดเดียวที่มีชาวเขาอาศัยอยู่ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าแม้วที่อพยพหนีภัยมาจากประเทศลาวจากการกระจายตัวของชาวเขาพบว่ามากกว่าครึ่งหนึ่งของชาวเขาในประเทศไทยเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งมีประชากร รวมประมาณ 200,000 คน จากจำนวนประชากรชาวเขาทั้งสิ้นประมาณ 400,000 คน ทั่วประเทศ (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2545, หน้า 11-15)

ภาคเหนือ มีลักษณะทางภูมิประเทศเต็มไปด้วยเทือกเขาน้อยใหญ่สลับซับซ้อน เป็นภาคที่มีจำนวนกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่มากที่สุดมีพื้นที่รวมทั้งหมด 93,690.85 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 9 จังหวัด คือ เชียงรายเชียงใหม่ พะเยาน่านแม่ฮ่องสอนลำพูนอุตรดิตถ์ แพร่ ลำปาง โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ มีกลุ่มชาติพันธุ์ อาศัยอยู่มากที่สุด มีการสร้างชุมชนหรือสังคมดำรงมาช้านาน จะมีภูมิปัญญาเป็นของตนเองซึ่งสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสังคมสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นบูรณาการ มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็น “วิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม” ฉัตรชัย พงศ์ประยูร (2554, หน้า 3-4) จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า วิถีชีวิต วิถีชีวิตของชุมชนหนึ่งๆคือ วัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ ในชุมชนสมาชิกมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความเชื่อร่วมกัน มีระบบคุณค่าร่วมกัน มีการทำมาหากิน มีกฎ กติกา และประเพณีของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งต้องคำนึงถึงทุกคน ไม่ว่าจะคนคนแก่ เด็ก คนที่ตายไปแล้ว และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ทั้งหมดนี้จะเห็นว่าในความเป็นชุมชน มีความสัมพันธ์ภาพทุกมิติอย่างบูรณาการ จึงทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ยั่งยืนเป็นเวลานาน ถ้าสัมพันธ์ภาพขาดสมดุล ชุมชนจะขาดปกติ ภาพวิฤตติ และล่มสลาย เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือ ระบบการดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างดุลยภาพ วัฒนธรรมเป็นภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อคนทั้งหมดสามารถจะดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างดุลยภาพ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรมจึงเป็นภูมิปัญญาที่บูรณาการและมีจุดมุ่งหมายที่ดุลยภาพของการดำรงชีวิตร่วมกัน รวมทั้งชุมชนบ้านแม่ขี้มูก

โดยปกติแล้วชุมชนหรือสังคมดำรงมาช้านาน จะมีภูมิปัญญาเป็นของตนเองซึ่งสะสมขึ้นมา จากประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสังคมสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นบูรณาการ มีการถ่ายทอดสืบต่อกัน มาเป็น “วิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม” วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิต วิถีชีวิตของชุมชนหนึ่งๆ คือ วัฒนธรรมของ ชุมชนนั้นๆ ในชุมชนสมาชิกมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความเชื่อร่วมกัน มีระบบคุณค่าร่วมกัน มีการทำ มาหากิน มีกฎกติกา และประเพณีของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งต้องคำนึงถึงทุกคน ไม่ว่าจะคนคนแก่ เด็ก คนที่ ตายไปแล้ว และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ทั้งหมดนี้จะเห็นว่าในความเป็นชุมชน มีความสัมพันธ์ภาพ ทุก มิติอย่างบูรณาการ จึงทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ยั่งยืนเป็นเวลานาน ถ้าสัมพันธ์ภาพขาดสมดุล ชุมชนจะ ขาดปกติภาพวิกฤติ และล่มสลาย เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือ ระบบการดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่าง ดุลยภาพ วัฒนธรรมเป็นภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อคนทั้งหมดสามารถจะดำรงชีวิตร่วมกันได้ อย่างดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรมจึงเป็นภูมิปัญญาที่ บูรณาการและมีจุดมุ่งหมายที่ดุลยภาพของการดำรงชีวิตร่วมกัน รวมทั้งชุมชนบ้านแม่ขี้มูก

ชุมชนบ้านแม่ขี้มูก ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอแม่แจ่ม อยู่ห่างจากตัวอำเภอแม่แจ่ม ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร และอยู่ห่าง จากตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่ระยะทางประมาณ 157 กิโลเมตร ประชากรเป็นชนชาติชาวไทย เป็น หมู่บ้านอยู่ตามที่ราบ และกระจัดกระจายอยู่ตามหุบเขา แต่อาจจะแบ่งออกไปตามแต่ละหมู่บ้าน จาก หมู่บ้านเล็ก ๆ ที่มีประชากร 5-6 หลัง ปัจจุบัน มีจำนวน 52 หลังคาเรือน ซึ่งมีอายุการอยู่อาศัยร่วม 150 ปีมาแล้ว โดยสภาพบ้านแม่ขี้มูกแต่เดิมมีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่สมบูรณ์มีแม่น้ำไหลผ่าน 2 สาย คือน้ำแม่ขี้มูกกับน้ำแม่ขี้มูกน้อยประกอบอาชีพหลักคืออาชีพเกษตรกรรมและอาชีพรองคือ อาชีพค้าขาย มีวัฒนธรรมความเชื่อและประเพณีเป็นของตนเอง นับถือพระพุทธศาสนา ผสมผสานกับ นับถือผี ซึ่งสืบทอดจากบรรพบุรุษมายาวนาน จากการที่ผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่ จึงทำให้ผู้วิจัยได้เห็น ปัญหา และปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านแม่ขี้มูก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญสนใจที่จะศึกษาวิจัย สภาพความเป็นมา ลักษณะการ เปลี่ยนแปลง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้รับจะ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนจัดการพัฒนาชุมชนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่มจังหวัดเชียงใหม่

1.2.2 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่มจังหวัดเชียงใหม่

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน ที่เป็นคนให้ข้อมูลที่สำคัญของหมู่บ้านโดยเป็นการกำหนดเฉพาะเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. บริบทพื้นที่บ้านแม่ขี้มูก หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านบริบททางสังคม
2. ด้านเศรษฐกิจ
3. ด้านวัฒนธรรม
4. ด้านสิ่งแวดล้อม
5. ระบบสาธารณูปโภค

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ ชุมชนบ้านแม่ขี้มูก ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นภูเขา และผู้วิจัยเองก็เป็นเป็นคนในพื้นที่ชุมชน ได้มีโอกาสได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตของผู้คนในหมู่บ้าน ได้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นศึกษาชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลครอบคลุม วิถีชีวิตในทุกด้าน ผู้วิจัยอาศัยอยู่ในพื้นที่ จึงกำหนดระยะเวลาไว้ 1 ปี

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.5.1 ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่

1.5.2 ทราบถึงผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

วิถีชีวิต หมายถึง แบบแผนและระบบการดำรงชีวิตที่จดจำสืบต่อเนื่องกันมา มีการแสดงออกที่เห็นได้โดยแจ่มชัดของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความเชื่อร่วมกัน มีระบบคุณค่าร่วมกัน มีการทำมาหากิน มีกฎกติกาและประเพณีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต หมายถึง ลักษณะการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางประการให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

บ้านแม่ขี้มูก หมายถึง ชนพื้นเมืองกลุ่มหนึ่ง ที่อาศัยอยู่ในอำเภอแม่แจ่ม มีถิ่นที่อยู่บนภูเขาสูง ซึ่งในที่นี่ ได้แก่ คนพื้นเมืองที่มีบ้านเรือนอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยทฤษฎี แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวางกรอบความคิดเพื่อช่วยให้สามารถวิเคราะห์ อธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภายใต้บริบทชุมชนที่ทำการวิจัย ซึ่งแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมี ดังนี้

- 2.1 ทฤษฎีทางสังคม
- 2.2 แนวคิดเรื่องวิถีชีวิต
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
- 2.4 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- 2.5 แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 2.6 การสนทนากลุ่ม
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ทฤษฎีสังคม (Social Theory)

2.1.1 ความหมายของทฤษฎี

ความหมายของทฤษฎี คือ คำอธิบายสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือเรื่องหนึ่งเรื่องใดสำหรับ นักวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีจะต้องเป็นคำอธิบายตามหลักเหตุผลแสดงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของสิ่งนั้นอย่างมีระบบจนสามารถพยากรณ์สิ่งนั้นในอนาคตได้

ดังนั้น ความหมายของทฤษฎีสังคม คือ คำอธิบายเรื่องของคนและความสัมพันธ์ระหว่าง คนตามหลักเหตุผล และความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของคน หรือระหว่างคนต่อคน คนต่อกลุ่ม คนต่อสภาพแวดล้อม อย่างมีระบบจนสามารถพยากรณ์ได้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2534, หน้า 5-7) ได้ให้ความหมายว่า ทฤษฎีสังคม คือ คำอธิบาย ปรากฏการณ์สังคมอย่างใดอย่างหนึ่งตามหลักเหตุผล โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ ของปรากฏการณ์สังคมนั้น จนสามารถที่จะ พยากรณ์การปรากฏการณ์สังคมในอนาคตได้ ทฤษฎี สังคมมีความหมายกว้างเป็นทฤษฎีของจิตวิทยา ซึ่งอาจหมายถึง เรื่องของคนแต่ละคนก็ได้ (Psychology studies human interaction of individuals) หรืออาจหมายถึงทฤษฎีรัฐศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องของอำนาจของคนหลายคนที่เกี่ยวข้องกัน หรืออาจหมายถึงทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ อันเป็น เรื่องของคนหลายคนกับวัตถุในการผลิตการจำหน่ายแจกผลิตภัณฑ์ และบริการในการอุปโภค บริโภคได้ และอาจเป็นทฤษฎีสังคมวิทยา เป็นเรื่องของรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ หรืออาจจะเป็นทฤษฎีของมานุษยวิทยาเป็นเรื่องของคนที่มีแบบแผนการคิด การกระทำหรือ

วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทฤษฎีทางสังคมจึงคล้ายกับแนวคิดทางสังคม ที่เกี่ยวข้องกับคนและความสัมพันธ์ระหว่างคน รวมทั้งระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม แต่ก็มี ความแตกต่างที่ทฤษฎีเป็นข้อความที่เป็นไปตามหลักเหตุผล มีระบบและพยากรณ์ปรากฏการณ์ในอนาคต ทฤษฎีสังคมตามความหมายดังกล่าวมีขอบเขตกว้างขวาง เป็นคำอธิบายเกี่ยวกับคนแต่ละบุคคล กลุ่มคน ความสัมพันธ์ระหว่างคนต่าง ๆ รวมไปถึงคำอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ข้อสำคัญนั้นจะต้องเป็นไปตามหลักเหตุผล มีระบบระเบียบพอที่จะเป็นฐานในการพยากรณ์เรื่องทำนองเดียวกันในอนาคตได้ Jame Miley “โดยทั่วไปความพยายามที่จะอธิบายส่วนหนึ่งส่วนใดของสังคม (Social life) ถือได้ว่าเป็นทฤษฎีสังคม” และ Henry P. Fairchild ให้ความหมายว่า “ทฤษฎีสังคม คือ การวางนัยทั่ว ๆ ไปหรือข้อสรุปที่ใช้ได้ทั่วไป เพื่ออธิบายปรากฏการณ์สังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง” ซึ่งทฤษฎีทางสังคมกับแนวคิดทางสังคมมีความคล้ายคลึงกัน แต่ไม่เหมือนกัน ดังนี้

ประการแรก ทฤษฎีทางสังคมเป็นคำอธิบายเรื่องเกี่ยวกับคน หรือความสัมพันธ์ระหว่างคน ซึ่งเป็นการรู้ระดับหนึ่งที่ยังไม่ถึงขั้นอธิบาย

ประการที่สอง ทฤษฎีทางสังคม แสดงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของคนหรือระหว่างคนต่อคนอย่างมีระบบ แต่ความคิดทางสังคมไม่กำหนดว่าต้องเป็นเช่นนั้น

ประการที่สาม ทฤษฎีทางสังคมมีความสามารถพยากรณ์อนาคตได้ แต่ความคิดทางสังคมไม่ถึงขั้นนั้น

ประการที่สี่ ทฤษฎีทางสังคมอาจมีรูปของข้อความที่เตรียมไว้สำหรับการพิสูจน์ด้วยข้อมูลประจักษ์ ทฤษฎีทางสังคมอาจมีทั้งที่เคยตรวจสอบด้วยข้อมูลประจักษ์ หรือยังไม่เคยผ่าน แต่ได้มีการเตรียมหรือมีลักษณะที่พร้อมจะให้พิสูจน์

ทฤษฎีสังคมวิทยา อาจมีได้ทั้งความหมายอย่างกว้าง หรือความหมายอย่างแคบเจาะจง ทฤษฎีสังคมวิทยาทุกทฤษฎีจะต้องมีลักษณะพื้นฐานเดียวกับทฤษฎีสังคม คือ ต้องเป็นคำอธิบายปรากฏการณ์สังคมตามหลักเหตุผล มีระบบและพยากรณ์ได้ ตัวอย่างทฤษฎีสังคมอย่างกว้างคือทฤษฎีเชิงสังคมวิทยามหาภาพ (Grand Theories) ซึ่งเป็นทฤษฎีเชิงบรรยายความ หากจะพิสูจน์ความจริงก็ต้องนำมาเขียนใหม่ จัดรูป กำหนดสังกัป ให้มีจำนวนพอสมควร แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสังกัปแล้วจึงสามารถพิสูจน์ได้

ทฤษฎีสังคมอย่างแคบ คือ ทฤษฎีสมัยใหม่ยังไม่มี และจำนวนน้อยมีข้อความกะทัดรัดชัดเจนพิสูจน์ได้ด้วยหลักฐานประจักษ์เต็มที่ ตัวอย่างเช่น ถ้ามีคนตั้งแต่สองคนหรือมากกว่ามีการกระทำระหว่างกัน ถ้าเขาสามารถพูดคุยกัน เข้าใจกัน ถ้าการกระทำนั้นยืนยาวเป็นเวลา 15 นาทีหรือนานกว่านั้นแล้ว กลุ่มขนาดเล็กแบบซึ่งหน้า (face - to - face) ก็เกิดขึ้น ทฤษฎีแบบนี้มีสังกัปจำนวนแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสังกัป และคนตามหลักเหตุผล มีระบบสามารถทำนายเหตุการณ์ข้างหน้าได้ ดังนั้นความหมายของทฤษฎีสังคมวิทยาจึงหมายถึง คำอธิบายปรากฏการณ์สังคมตามหลักเหตุผล แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นอย่างมีระบบ จนสามารถพิสูจน์ความจริงนั้นได้ ดังนั้นทฤษฎีสังคมวิทยาเป็นทฤษฎีวิทยาศาสตร์ ที่อาศัยลักษณะของความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลักในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม

สรุปได้ว่า ทฤษฎีสังคมวิทยาทุกทฤษฎี จะต้องมียุทธศาสตร์พื้นฐานเกี่ยวกับทฤษฎีสังคม คือ ต้องเป็นคำอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมตามหลักเหตุและผล มีระบบและพยากรณ์ได้ อีกทั้งยังสามารถพิสูจน์ความจริงได้ด้วย

2.1.2 แนวคิดสังคม (Social thought)

แนวคิดทางสังคม (Social thought) หมายถึง ความคิดของมนุษย์โดยมนุษย์และเพื่อมนุษย์ ความคิดที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา จะกระทำโดยคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ กรณีที่คิดคนเดียวก็ต้องเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นด้วย แม้ไม่ยอมรับทั้งหมดก็อาจยอมรับเพียงบางส่วน ความคิดนั้นจึงคงอยู่ได้ Emory Bogardus ได้ให้ความหมายแนวคิดทางสังคมว่า “เป็นความคิดเกี่ยวกับการสอบถามหรือปัญหาทางสังคมของบุคคลต่าง ๆ ไม่ว่าจะในอดีตหรือปัจจุบัน เป็นการคิดร่วมกันของเพื่อนหรือผู้ที่อยู่ในความสัมพันธ์ เป็นความคิดของแต่ละคนและของกลุ่มคน ในเรื่องรอบตัวมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ของสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยก็ต้องคิด เพื่อหาทางแก้ปัญหาหรือทำให้ปัญหาบรรเทาลง ความคิดความอ่านที่ได้ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาแล้ว และใช้การได้ดี ก็จะได้รับบริการรักษาสืบทอดจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง”

สุวรรณ จันทน์ประเสริฐ (2548, หน้า 32-35) กล่าวว่า แนวคิดทางสังคมเป็นการกระทำด้วยเหตุผล และมีความเชื่อว่า การที่มนุษย์ จะแสดงพฤติกรรมใด ๆ จะต้องมีความตั้งใจหรือเจตนา เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จจากการตัดสินใจกระทำพฤติกรรมของตน ความตั้งใจหรือเจตนาของมนุษย์ขึ้นกับตัวกำหนดมี 2 ประการ คือ

ประการแรก ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เจตคติต่อพฤติกรรมหรือการประเมินทางบวกและทางลบของบุคคลต่อการกระทำ

ประการที่สอง ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (ความคาดหวังทางสังคม) ส่วนแปลภายนอกอื่น ๆ เช่น ตัวแปรทางชีวสังคม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส ศาสนา เจตคติต่อบุคคล เจตคติต่อสถานที่ ลักษณะ บุคลิกภาพ จะมีผลต่อพฤติกรรมก็เมื่อตัวแปรนั้นมีอิทธิพลต่อเจตคติต่อพฤติกรรม มีอิทธิพลต่อความคาดหวังทางสังคมหรือมีอิทธิพลต่อน้ำหนักความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองนี้ขึ้นอยู่กับเจตคติพฤติกรรม

ศิริรัตน์ แอดสกุล (2555, หน้า 9-10) กล่าวว่า แนวคิดทางสังคม เป็นความคิดหรือทฤษฎีของมนุษย์โดยมนุษย์และเพื่อมนุษย์ ความคิดที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา จะกระทำโดยคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ กรณีที่คิดคนเดียวก็ต้องเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นด้วย แม้ไม่ยอมรับทั้งหมดก็อาจยอมรับเพียงบางส่วน ความคิดและทฤษฎีนั้นจึงคงอยู่

ลิขิต ธีรเวคิน (2549, หน้า 3-15) กล่าวว่า แนวคิดทางสังคม สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท หรือ เรียกว่า “แนวทางห้าสายของความคิดมนุษย์” (five lines of human thought) ดังนี้

1) ความคิดเกี่ยวกับจักรวาล เป็นความคิดของคนโบราณเกี่ยวข้องกับลักษณะของสากลจักรวาล และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับจักรวาล มนุษย์ยุคโบราณสนใจในศาสนา ในจิตและวิญญาณ มีความคิดความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า ภูต ผี เทวดา ลัทธิศาสนาต่าง ๆ เช่น ลัทธิเทพเจ้าองค์เดียว (monotheism) ลัทธิเทพเจ้าหลายองค์ (polytheism) การปกครองโดยสงฆ์ (monotheism) สิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์เกิดความกลัวและความหวัง อุดมการณ์และการบูชาอันศักดิ์ด้วยชีวิต

2) ความคิดเกี่ยวกับปรัชญา ในขั้นนี้มีระดับความคิดเชิงปัญญาสูงขึ้น แต่ก็ยังเป็นความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับจักรวาลเกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต แต่ไม่เกี่ยวกับศาสนาหรือไม่ใช้ความคิดที่สนองความจำเป็นทางศาสนา ความเชื่อ มนุษย์พยายามลดความคลุมเครือ หาความกระจ่างในสิ่งแวดล้อมของจักรวาล

เกณฑ์คำอธิบายต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล หาเอกภาพจากการเปลี่ยนแปลงและหาแก่นสารในความซับซ้อน มนุษย์ได้พบว่าในยุคนี้ควรมีการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ เชื่อมั่นในความสามารถของมนุษย์ และรู้ว่าในที่สุดทุกสิ่งจะต้องแตกดับไป มนุษย์พยายามสร้างความหมายสูงสุดของสิ่งต่าง ๆ อย่างไม่มีอคติตามความรู้ความสามารถที่สูงขึ้นของตน

3) ความคิดเกี่ยวกับตนเอง เมื่อมีความรู้เกี่ยวกับจักรวาลและความรู้ทางปรัชญาเพียงพอแล้ว มนุษย์ก็หวนกลับมาคิดถึงตัวเอง คิดถึงบุคลิกลักษณะ โครงสร้างและหน้าที่ของการคิดการกระทำหรือการประพฤติปฏิบัติของตนเอง คิดถึงความฉลาด ความโง่ ความจำ ความฝันและสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเอง ซึ่งเป็นที่มาของวิชาจิตวิทยาสมัยใหม่

4) ความคิดเกี่ยวกับวัตถุ ได้แก่ความรู้สึเกี่ยวกับ หิน ดิน น้ำ อากาศ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ และมนุษย์จำเป็นต้องรู้จัก เพื่อป้องกันอันตราย หรือใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ การคิดเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ ทำให้มนุษย์ได้บ่อน้ำมัน บ่อแก๊ส นำมาปรับปรุงการคมนาคมขนส่ง ความคิดความรู้อันแยบยลของมนุษย์ ทำให้มนุษย์รู้จักใช้ประโยชน์จากวัตถุต่าง ๆ สามารถควบคุมธรรมชาติได้ นั่นคือที่มาของความคิดทางวิทยาศาสตร์ ที่ทำให้เกิดความสะดวกสบาย

5) ความคิดเกี่ยวกับเพื่อนมนุษย์หรือสังคมมนุษย์ ในประวัติศาสตร์มนุษย์มีความคิดเกี่ยวกับเพื่อนมนุษย์ในลักษณะเป็นกลุ่มน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนที่ทำให้กับเรื่องต่าง ๆ ใน 4 ข้อแรก และได้หันมาสนใจเรื่องของเพื่อนมนุษย์เมื่อไม่นานมานี้ โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ ความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ระหว่างมนุษย์กับสังคม ภาระหน้าที่ความผูกพันที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสังคม ลักษณะของชีวิตสังคม แนวโน้มทางสังคม ปัญหาสังคม หลักการศึกษาวิเคราะห์สังคม อันเป็นความคิดพื้นฐานของสังคมศาสตร์ในสังคมสมัยใหม่

สรุปได้ว่า เป็นเรื่องรอบตัวมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ของสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยก็ต้องคิด เพื่อหาทางแก้ปัญหาหรือทำให้ปัญหาบรรเทาลง และจะได้รับการเก็บรักษาสืบทอดจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง และปัญหาที่ประสบความคิดนี้เป็นที่ยอมรับกันในหมู่มนุษย์ ไม่สูญหาย มีการสืบความคิดกันต่อไป

2.1.3 ประเภทของแนวคิดทางสังคม

มงคล หวังสุขใจ และชมพู โกติรัมย์ (2548, หน้า 12-13) สังคมมีหลายประเภทด้วยกัน เช่น สังคมศักดินา สังคมทุนนิยม สังคมนิยมแบบสังคมนิยมและสังคมคอมมิวนิสต์ สังคมที่กล่าวมาเป็นการแบ่งแยกตามปัจจัยการผลิตไม่ว่าจะเป็นการตอบสนองกรรมสิทธิ์ในที่ดิน หรือจำแนกตามลำดับการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ได้แก่ สังคมที่พัฒนาแล้ว และสังคมที่กำลังพัฒนา

สังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลมาจากการเมือง การปกครอง เช่น ระบบศักดินา นักสังคมวิทยาสมัยใหม่ได้แบ่งประเภทของสังคมเพื่อสะดวกต่อการศึกษาวัดดังนี้

1) สังคมชนบท (Rural Society) เป็นสังคมมีสมาชิกมีอาชีพทางเกษตรกรรม มีศาสนาเป็นศูนย์กลางของชุมชน มีวิถีชีวิตเรียบง่าย อาศัยธรรมชาติ ประสานกับจารีตประเพณีเป็นสังคมที่มี

ลักษณะเชิงซ้อนไม่มาก ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกอยู่ในรูปปฏิสัมพันธ์และคงความสัมพันธ์กันในรูปแบบเป็นสัตว์สังคม

2) สังคมเมือง (Urban Society) เป็นสังคมที่มีสมาชิกประกอบอาชีพหลากหลาย ศูนย์กลางของสังคมเปลี่ยนจากวัดหรือศาสนาสถานเป็นศูนย์กลางการค้า สโมสร โรงเรียน เป็นต้น วิถีชีวิตรีบเร่ง มีลักษณะเชิงซ้อนสูงอาศัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และทำตัวให้ทันสมัยโอ้อ่า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเป็นความสัมพันธ์ในรูปทุติยภูมิ เป็นประจูดังเครื่องจักรกลที่ดำเนินไปตามบทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคล

สรุป ประเภทของสังคมตามหลักนักสังคมวิทยาสมัยใหม่ได้แบ่งสังคมออกเป็น 2 ประเภทได้ สังคมชนบท เป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกรรม มีความเอื้ออาทรต่อกัน พึ่งพาอาศัยกันแบบเครือญาติ และสังคมเมือง เป็นสังคมที่สมาชิกประกอบอาชีพหลากหลาย มีการพึ่งพาเทคโนโลยี มีการติดต่อสื่อสารกันแบบเป็นทางการอาศัยหน้าที่การงานติดต่อสื่อสารกัน

2.1.4 โครงสร้างของสังคม (Social Structure)

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาภาษาอังกฤษไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2552, หน้า 310) กล่าวว่า โครงสร้างสังคม หมายถึง องค์ประกอบที่มีส่วนต่าง ๆ สัมพันธ์กันอย่างมีระเบียบ และดำรงอยู่ได้ถาวรตามสมควร โครงสร้างของสังคม คือ ระบบความสัมพันธ์ของสถาบันต่าง ๆ ของสังคมในขณะใดขณะหนึ่ง

ซินตา รักษ์พลเมือง (2550, หน้า 3-10) กล่าวว่า โครงสร้างทางสังคม หมายถึง ส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นระบบความสัมพันธ์ของสังคมมนุษย์ ส่วนประกอบดังกล่าวจะต้องเป็นเค้าโครงที่ปรากฏในสังคมมนุษย์ทุก ๆ สังคม แม้ว่าจะมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมก็ตาม นอกจากนั้นแล้วยังได้แบ่งโครงสร้างสังคมไทย ออกเป็น 2 ส่วนคือ

1) สังคมชนบท (กลุ่มปฐมภูมิ) จัดว่าเป็นโครงสร้างที่สำคัญที่สุดของสังคมไทย เพราะเท่ากับเป็นโครงสร้างของสังคมไทยทั้งหมด สังคมชนบท ได้แก่ การรวมกลุ่มแบบออบรูปนัยของกลุ่มปฐมภูมิ มีการติดต่อกันแบบตัวถึงตัว สภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมซึ่งคล้ายคลึงกัน ทำให้สถานภาพและบทบาทของคนในสังคมชนบทไม่แตกต่างกันมาก มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น สมาชิกของสังคมทำหน้าที่สอดคล้องต่อเนื่องกันอย่างราบรื่น และมีค่านิยมในเรื่องคุณความดีทางศาสนาเป็นตัวควบคุมความประพฤติทางสังคมของชนบทหรือที่เราเรียกกันว่าจารีตนั่นเอง

2) สังคมเมือง (กลุ่มทุติยภูมิ) ได้แก่ จำนวนกลุ่มขององค์การที่มีมากในสังคมเมืองหลวง หลักเกณฑ์การพิจารณาสถานภาพทางสังคมของบุคคลในเมืองหลวง ขึ้นกับฐานะทางเศรษฐกิจ อำนาจและความเกี่ยวข้องทางการเมือง และระดับการศึกษาซึ่งผิดจากเกณฑ์ของสังคมชนบท นอกจากนั้นแล้วโครงสร้างชนชั้นทางสังคมในเมืองหลวง คือประกอบด้วยกลุ่มคนที่เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากตระกูลเก่าและขุนนาง ค่านิยมของคนเมืองหลวงนั้นจะเน้นหนักเรื่องอำนาจและความมั่งคั่งมากกว่าชาวชนบทมีความต้องการยกระดับตัวเองจากชั้นสังคมเดิมไปสู่ชั้นที่สูงกว่า โดยอาศัยปัจจัยหลายประการ เช่น ฐานะทางการเงิน การศึกษา อำนาจทางการเมือง และสิทธิต่าง

มงคล หวังสุขใจ และชมพู โกติรัมย์ (2551, หน้า 5-14) กล่าวว่า โครงสร้างทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์ซึ่งจำเป็นต้องมีหลักค้ำจุนให้สังคมคงอยู่ได้ เพราะสังคมเปรียบเหมือนกับสิ่งมีชีวิต (Organism) ซึ่งมีกระดูกสันหลังอันแข็งแกร่งเพื่อยึดสรีระให้คงอยู่ได้ สังคม

ก็เช่นเดียวกัน จำเป็นต้องมีโครงสร้างหลัก ๆ เป็นตัวยึดเพื่อให้สังคมเคลื่อนไหวได้ โครงสร้างสังคมที่สำคัญได้แก่

- 1) สถานภาพ (Status) หมายถึง ตำแหน่งหนึ่งของบุคคลที่พึงมีต่อสังคม
- 2) บทบาท (Role) หมายถึง หน้าที่ของบุคคลอันพึงมีต่อสังคม
- 3) กลุ่มทางสังคม (Social Group) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ได้รับอิทธิพลจากสังคมและมีพลังขับเคลื่อนทางสังคมให้เคลื่อนไหว
- 4) สถาบัน (Institution) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีวิธีปฏิบัติและดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลประโยชน์ของกลุ่ม

สรุปได้ว่า โครงสร้างของสังคม (Social Structure) หมายถึง ส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นระบบความสัมพันธ์ของสังคมมนุษย์ ส่วนประกอบดังกล่าวจะต้องเป็นเค้าโครงที่ปรากฏในสังคมมนุษย์ทุก ๆ สังคม แม้ว่าจะมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมก็ตาม

2.1.5 หน้าที่ของสังคม

หน้าที่พื้นฐาน 5 ประการ คือ

- 1) หน้าที่ด้านการจัดหาสมาชิกใหม่ให้แก่สังคม (Reproductive function)
- 2) หน้าที่ด้านการประกอบอาชีพ (Economic function)
- 3) หน้าที่ด้านการศึกษาอบรม (Education & socialization)
- 4) หน้าที่ด้านการจัดระเบียบและควบคุมดูแลให้เกิดความสงบเรียบร้อย (Social order)
- 5) หน้าที่ด้านความสงบสุขและความรู้สึกอบอุ่นทางจิตใจ (Psychological function)

การนำเสนอหน้าที่พื้นฐาน 5 ดังกล่าวนี้เป็นเพียงตัวอย่างของแต่ละสถาบัน แต่ในความเป็นจริง แต่ละสถาบันนั้นมีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอีกหลายอย่าง เช่น กรณีตัวอย่างสถาบันครอบครัว นอกเหนือจากการเพิ่มสมาชิกแต่ละคนให้แก่สังคมแล้ว ยังจะต้องเฝ้าดูแล ติดตามการเจริญเติบโตของบุตร ในด้านปัจจัย 4 คือการดูแลด้านอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน หยูกยา รวมทั้งการให้การศึกษา เป็นต้น ในส่วนที่เกี่ยวกับการทำหน้าที่ของสถาบันอื่นอีก 4 สถาบันที่เหลือก็ทำนองเดียวกันนี้

สุพิทวง ธรรมพันทา (2543, หน้า 67-73) ได้กล่าวหน้าที่ของสังคมว่า บุคคลและสังคมต่างมีภาระผูกพันในการร่วมผดุงรักษาสภาพทางชีวภาพและจิตภาพของตนและสังคมไว้ต่อไป หน้าที่ของสังคมต่อบุคคลและสังคมมีดังนี้

- 1) หน้าที่ธำรงและพัฒนาลักษณะชีวิตของสังคมและบุคคลให้ดำรงอยู่ และเจริญรุ่งเรืองด้วยภารกิจหลัก 3 ประการ คือ 1) จัดให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างมวลสมาชิก 2) การผลิตสินค้าเพื่อความอยู่รอดของชีวิต และ 3) การจำแนกแจกจ่ายสินค้าและบริการต่าง ๆ สู่บุคคล เมื่อชีวิตมนุษย์อุบัติขึ้นต้องถือเป็นหน้าที่ของสังคมที่จะพุ่มพักและดูแลให้เติบโต เพื่อมีชีวิตสุขสมบูรณ์ยาวนานในสังคม เมื่อบุคคลเติบโตใหญ่จนดูแลตนเองและสังคมได้ ก็ย่อมต้องมีหน้าที่รับผิดชอบสร้างเสริมสังคมให้มีวิถีก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปอีก ดังนั้นบุคคลและสังคมจึงต่างมีหน้าที่ที่ทะนุบำรุงสรีระธรรมชาติของมนุษย์ในสังคม ด้วยวิถีสังคม เศรษฐกิจโดยการกำหนดระบบการผลิต การกระจายและการบริโภคเศรษฐกิจสังคมแก่ผู้ด้วยโอกาสหรือผู้อ่อนแอในสังคมตามหลักมนุษยธรรมในยุคสังคมอารยะ เพื่อร่วมผดุงรักษาเผ่าพันธุ์มนุษยชาติ ให้ดำรงอยู่บนโลกต่อไป โดยที่แต่ละสังคมย่อมมีปัญหา ความรู้ และศักยภาพที่

แตกต่างกันได้ ฉะนั้นวิถีสังคมเศรษฐกิจของสังคมต่าง ๆ จึงพัฒนาและมีรูปลักษณะตามสภาพสิ่งแวดล้อมและศักยภาพของสังคมนั้น

2) หน้าที่ควบคุมดูแลพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม เพื่อธำรงความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมความสงบสุขในชีวิตส่วนตัวและสังคม เป็นอุดมคติของบุคคลและสังคม ความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) ของผู้คนที่กำหนดบรรทัดฐาน (Norm) ขึ้นมาควบคุมและเป็นแนวปฏิบัติของสังคมนั้น ได้ช่วยสร้างความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้นได้ในสังคมระดับหนึ่งตราบเท่าที่ผู้คนเชื่อถือและปฏิบัติตนอยู่ภายในกรอบบรรทัดฐาน และกระบวนการยุติธรรมของรัฐ นอกจากนี้คุณค่าจากจริยธรรม และศีลธรรมของลัทธิหรือศาสนาต่าง ๆ (Ethnic) กับสุนทรียภาพ (Esthetic) จากความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนในแง่มุมของศิลปะก็เป็นกรอบที่ส่งเสริมให้เกิดความสงบเย็นในวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งกลายเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี (Custom and Tradition) ที่สามารถธำรงสังคมมนุษย์ให้ยืนยาวต่อไป

3) หน้าที่ธำรงรักษาสังคมให้ดำรงอยู่ต่อไป ด้วยวิธีสร้างสมาชิกใหม่และอบรมเลี้ยงดูขัดเกลาทางสังคม มนุษย์มีอายุขัยที่แน่นอนการธำรงรักษาสังคมมนุษย์ไว้โดยการผลิตสมาชิกรุ่นใหม่ขึ้นมาแทนที่ด้วยสภาวะธรรมชาติจากการผสมเผ่าพันธุ์นั้น สามารถทั้งตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติในด้านแรงขับเชิงเพศ (Sex drive) ของมนุษย์ชายหญิง และยังเป็นการสร้างสมาชิกรุ่นใหม่ (Replacements of members) ขึ้นมาทดแทนรุ่นเก่าที่สูญสิ้นไปตามอายุขัย นอกจากนี้การเปิดรับสมาชิกใหม่ที่มาจากสังคมอื่นก็เป็นวิธีธำรงรักษาสังคม อีกวิธีหนึ่ง อย่างไรก็ตามสังคมใหม่พึงได้รับการศึกษาอบรมขัดเกลาทางสังคม (Socialization) จากคนเก่าหรือผู้ใหญ่ให้สามารถปรับตนทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข ดังนี้ องค์กรทางสังคม อาทิ ครอบครัว กลุ่มจารีตประเพณี และผู้นำในสังคมจึงต้องมีภาระหน้าที่เป็นแบบอย่างถ่ายทอดความรู้ ทักษะและประสบการณ์ทางสังคมให้แก่สมาชิกใหม่ จึงจะสามารถพัฒนาและรักษาสังคมไว้ด้วยดีไว้

สรุปหน้าที่ของสังคม คือ การอบรม บ่มนิสัย กำหนดพฤติกรรมทางสังคม เพื่อให้สมาชิกได้รู้บทบาทและหน้าที่ของตนในสังคมและอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข การติดต่อสื่อสาร ด้วยการจัดให้มีภาษาร่วมกันสำหรับสมาชิกของสังคม เพื่อใช้ในการแนะนำสมาชิกใหม่ให้รู้จักวัฒนธรรมของสังคม และทำให้สมาชิกในสังคมได้แสดงออกทางด้านนามธรรม ความคิด ความรู้ และเหตุผล เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรมของสังคม การเศรษฐกิจทำการผลิต การกระจาย และการบริโภคทรัพยากรต่าง ๆ และรวมถึงการติดต่อค้าขาย แลกเปลี่ยน และกั๊ยมีระหว่างสังคม เพื่อให้สมาชิกในสังคมได้มีความเป็นอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ มีสุขภาพที่แข็งแรง โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การจัดระเบียบและรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่สังคม เพื่อให้สมาชิกในสังคมดำรงอยู่ด้วยความสงบสุข และมีการป้องกันการรุกรานจากสังคมอื่น การผดุงขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติภารกิจของสมาชิกสังคม เพื่อให้สมาชิกของสังคมมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ในชีวิตประจำวัน สังคมจะดำรงอยู่ได้หรือล่มสลายหายไปขึ้นอยู่กับสมาชิกภายในสังคมเป็นสำคัญ หากสมาชิกในสังคมมีความร่วมมือและร่วมใจกัน สังคมก็จะดำรงอยู่และพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป

2.2 แนวคิดเรื่องวิถีชีวิต

แนวคิดเรื่องวิถีชีวิตเป็นหลักการหนึ่งที่สำคัญ ที่จะต้องใช้ในชีวิตประจำวันของผู้คนในแต่ละสังคมนั้น ๆ เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะสะท้อนทัศนคติ และวัฒนธรรมของบุคคล เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลในเรื่องที่อยู่อาศัย ประกอบอาชีพทำมาหากินตามสภาพแวดล้อม ลักษณะครอบครัว ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลธรรม จริยธรรม จนกลายเป็นแบบแผน กฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2.1.1 ความหมายของ “วิถีชีวิต”

วิถีชีวิต คือเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปสำหรับสามัญชน แต่ในวงการวิชาการสาขาสังคมศาสตร์ในปัจจุบัน คำศัพท์นี้ หมายถึง วัฒนธรรม (Culture) ดังที่นักสังคมวิทยาการศึกษา ชื่อ ออตตาเวย์ (Ottaway, AKC.) กล่าวว่า

การศึกษาเป็นกิจกรรมของชุมชนทั้งหมดเพราะโดยข้อเท็จจริงแล้วการศึกษาชีวิตทั้งหมดของชุมชน ในแง่ของการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตในชุมชนนั้น” คำว่า “ชีวิตทั้งหมดของชุมชน” ก็ได้แก่ “วัฒนธรรม” ในความหมายของนักมานุษยวิทยานั้นเอง

ในแง่ที่พาดพิงถึงการศึกษา วัฒนธรรม หมายถึงระดับสติปัญญาและศิลปะชั้นสูงของบุคคลคนเดียวหรือกลุ่ม ในกรณีนี้วัฒนธรรมก็เป็น “สิ่งที่ดีที่สุดซึ่งมนุษย์ได้คิดและได้รู้มา” (The best that has been thought and known) แต่เป็นวัฒนธรรมเฉพาะในสังคมที่คนมีการศึกษาสูง ๆ ไม่ใช่วัฒนธรรมของสังคมทั้งหมด คำว่า “วัฒนธรรมของสังคมทั้งหมด” เป็นวลีที่นิยมใช้กันในวิชาสังคมศาสตร์ปัจจุบัน หมายถึง วิถีชีวิตทุกอย่างในสังคม (The total way of life in a society) ซึ่งได้แก่ วิธีการรับประทานอาหาร การนุ่งห่มเสื้อผ้า-เครื่องแต่งกาย การใช้ภาษา การร่วมรัก การแต่งงาน พิธีจัดงานฝังศพ หรือวิธีเล่นฟุตบอล เป็นต้น นอกจากนี้ ก็หมายรวมถึง สิ่งละอันพันละน้อยอื่น ๆ ในชีวิตประจำวัน อาทิเช่นการอ่านหนังสือวรรณคดี การฟังดนตรี การได้ไปชมผลงานทางจิตรกรรมและประติมากรรมต่าง ๆ หรือแม้แต่การได้ทำกิจกรรมอื่น ๆ เราก็ถือว่าเป็นวัฒนธรรมแต่ละอย่าง ๆ

สรุปได้ว่า “วิถีชีวิต” ในงานวิจัยนี้ หมายถึง แบบแผนการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูกตามประเพณี วัฒนธรรม ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

2.2.2 ความสำคัญของ “วิถีชีวิต”

“สังคม” และ “วัฒนธรรม” เป็นสิ่งที่แตกต่างกัน คนละชั่ว แต่ก็มีความสัมพันธ์กัน ตำราเล่มหนึ่งกล่าวว่า สังคมหมายถึงตัวบุคคลที่มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน แต่วัฒนธรรมหมายถึงสิ่งทีบุคคลกระทำหรือปฏิบัติต่อกันในกลุ่มก้อนนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า สังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แตกต่างกันคนละชั่ว ดังกล่าว แต่มันก็อยู่ด้วยกัน เพราะเราไม่อาจแยกคนกับพฤติกรรมของคนออกจากกันได้ อาจดึงเอาเรื่องสังคมออกมาจากเรื่องวัฒนธรรมได้เฉพาะการพิจารณาทางวิชาการเท่านั้น อย่างที่ นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยากล่าวว่า “เรื่องสังคมก็ดี ในการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมก็ดี ให้เข้าใจว่าทั้งสองเรื่องเป็นเสมือนสิ่งเดียวกัน เพราะสังคมเปรียบเทียบกับเหมือนโครงร่าง วัฒนธรรมเป็นจิตวิญญาณเหมือนรถยนต์ที่ขาดคนขับในทำนองเดียวกัน จิตวิญญาณก็ไม่อาจประกอบกิจกรรมใด ๆ ได้ หากปราศจากโครงร่างให้อาศัยเป็นมือเป็นเท้า เมื่อต่างฝ่ายต่างต้องอาศัยกันเช่นนี้ ในการศึกษาเรื่องหนึ่ง เพื่อที่จะเข้าใจให้

ชัดเจนยิ่งขึ้น ก็ควรต้องศึกษาอีกเรื่องหนึ่งควบคู่ไปด้วย ดังนั้น เมื่อศึกษาเรื่องสังคมแล้วจึงจำเป็นต้องศึกษาเรื่องวัฒนธรรมเพราะสังคมและวัฒนธรรมเป็นสองสิ่งที่แยกกันไม่ได้จะเข้าใจสิ่งหนึ่งโดยไม่เข้าใจอีกสิ่งหนึ่ง การเรียนรู้จะไม่สมบูรณ์ นักเขียนบางท่านเปรียบเทียบว่าสังคมเหมือนเหรียญด้านหัว วัฒนธรรมเหมือนเหรียญด้านก้อย

สรุปได้ว่า ชุมชนประกอบด้วยระบบสังคมและวัฒนธรรมหลากหลายที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กับโลกภายนอก ระบบสังคมในแต่ละชุมชนมักมีจำนวนไม่เท่ากันขึ้นกับระดับเทคโนโลยีของชุมชนนั้น ๆ ระบบสังคมจำเป็นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม มีการจัดระเบียบทางชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีความมั่นคง และสมาชิกของชุมชนสามารถดำเนินชีวิตของตนเองไปได้ในท่ามกลางของการเปลี่ยนแปลง และเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกันของบุคคลในสังคมชุมชน การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนยังสามารถใช้แนวคิดและทฤษฎีเหล่านี้มาอธิบายปรากฏการณ์ เพื่อหาลักษณะเฉพาะของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ต่อการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลในชุมชนและสังคม

2.2.3 แบบแผนการดำรงวิถีชีวิต

นักสังคมวิทยาอเมริกัน ชื่อเกอร์ฮาร์ด เลนสกี เสนอแนวทฤษฎีว่าแบบแผนการดำรงชีวิตในสังคมมนุษย์มีความแตกต่างกันในแต่ละสังคม สังคมมนุษย์มีวิวัฒนาการ จากยุคดึกดำบรรพ์ต่อเนื่องมาจนถึงยุคปัจจุบันเป็น 4 ยุคสมัยตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1) สังคมล่าสัตว์และเก็บของป่า

ในสังคมยุคนี้ มนุษย์ยังดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติดิบ ครอบครัวยังไม่เป็นสถาบัน ครอบครัวยังคงเหมือนในปัจจุบัน การแต่งงานเป็นแบบแต่งงานกันทั้งกลุ่มหรือทั้งเผ่า โดยหญิงทุกคนในกลุ่มหรือในเผ่าสามารถมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายทุกคน และไม่ถือว่าเป็นการสำส่อน (ในความหมายยุคปัจจุบัน) สมาชิกในเผ่าให้การยอมรับบุตรเท่าเทียมกัน สมาชิกทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของเด็กทุกคนที่เกิดมา มีหน้าที่ต้องปกป้องคุ้มครอง มีความรู้สึกผูกพันกันสูง มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูง สมาชิกในกลุ่มต้องช่วยกันล่ามากินและหามากิน (Hunting and Gathering)

2) สังคมปลูกพืช-เลี้ยงสัตว์

ลักษณะสำคัญของสังคมยุคนี้ มีหลายอย่างคล้ายคลึงกันกับสังคมยุคแรก ได้เริ่มมีสิ่งที่น่าสนใจ นักมานุษยวิทยากล่าวว่า “ลงจากต้นไม้ ออกจากถ้ำ หยุดการเร่ร่อน” นั่นคือ เริ่มการปลูกบ้านเรือน เริ่มการปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร เริ่มการเลี้ยงสัตว์ โดยสรุปคือสังคมยุคนี้เริ่มสิ่งที่สังคมสมัยใหม่เรียกว่า ผลิตรกรรม และบริโภครกรรม สถาบันครอบครัวเปลี่ยนมาเป็นแบบจับคู่เข้าลักษณะ “คู่ผัวตัวเมีย” คือ ผัวเดียวเมียเดียว การทำงานในไร่นาหรือสวนจะเป็นลักษณะใช้แรงคนกับแรงสัตว์เลี้ยงดังเช่นที่พบเห็นอยู่ทั่วไปในสังคมชนบทปัจจุบัน ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมก็ยังคงเป็นแบบใกล้ชิดแบบเป็นกันเองพึ่งพากัน เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน สังคมยุคนี้มีลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งคือเริ่มมีการตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือนมีความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยมากขึ้น

3) สังคมเกษตรกรรม

ลักษณะเด่นของสังคมในยุคนี้เหมือนกับสังคมยุคที่สอง แตกต่างกันตรงที่ในยุคนี้เครื่องมือเครื่องใช้ได้รับการพัฒนาดีขึ้น เช่น แทนการใช้ไม้แหลมขุดดินเป็นหลุมเพื่อหยอดเมล็ดพืช ก็ค้นพบวิธีการหลอมเหล็กให้เป็นจอบ เสียม ไร่ คราด มีด พร้า เป็นต้น อันช่วยให้การทำไร่ทำนา

หรือทำสวนสะดวกสบายขึ้น ใช้แรงงานน้อยลง ดังนั้น ผลที่ตามมามนุษย์จะมีเวลาพักผ่อนมากขึ้น มีความสุขมากขึ้น อายุขัยจึงมากขึ้นด้วย ส่งผลให้เกิดจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ๆ จึงเป็นที่มาของความหนาแน่นของประชากรและสังคมก็พัฒนาขึ้นเป็นสังคมเมืองในเวลาต่อมา ต่อมาก็ส่งผลให้เกิดเกิดการแบ่งชั้นวรรณะ รวมทั้งการบริหารจัดการแบบที่เรียกว่า “ระบบราชการ” ตามมาอีกด้วย

4) สังคมอุตสาหกรรม

สังคมยุคนี้ มนุษย์ได้พัฒนาตัวเองทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ มนุษย์สามารถผลิตเครื่องจักรเครื่องยนต์กลไกต่าง ๆ มาใช้แทนแรงงานเช่นประดิษฐ์โถมาใช้แทนแรงงานสัตว์ซึ่งช่วยมนุษย์เราได้มากกว่าเดิมหลายสิบหลายร้อยเท่า รวมทั้งใช้เวลาอันน้อยลงไปอีกหลายสิบหลายร้อยเท่า ส่งผลให้มนุษย์มีเวลามากขึ้นส่งผลให้เกิดการคิดประดิษฐ์สิ่งอื่น ๆ มากยิ่งขึ้นอีก อายุขัยยืนยาวยิ่งขึ้นไปอีก ประชากรจึงเพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็นทวีคูณตรีคูณ ลักษณะที่แตกต่างจากสังคมยุคก่อนคือ การผลิต ซึ่งไม่ใช่ผลิตเพื่อการบริโภค แต่ผลิตเพื่อการค้า สังคมยุคนี้ถือกำเนิดตัวเองขึ้นมาประมาณ 350-400 ปีมานี้เอง

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2.3.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม

สุกาญจน์ รัตนเลิศนุสรณ์ (2550, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมในหนังสือหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนไว้ว่า สิ่งแวดล้อม (Environment) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตอยู่รอบ ๆ ตัวเรา ส่วนตัวเรา หมายถึง มนุษย์และกลุ่มสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ

2.3.2 ประเภทของสิ่งแวดล้อม

จากความหมายของสิ่งแวดล้อมดังกล่าวสามารถแบ่งสิ่งแวดล้อมได้เป็น 2 ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural environment) และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment)

1) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment) แบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (หรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต) และสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต

1.1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) หรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต (Abiotic Environment) ได้แก่ 1) บรรยากาศ (Atmosphere) หมายถึงอากาศที่ห่อหุ้มโลก ประกอบด้วย ก๊าซชนิดต่าง ๆ เช่น โอโซน ไนโตรเจน ออกซิเจน อาร์กอน คาร์บอนไดออกไซด์ ฝุ่นละออง และไอน้ำ 2) อุทกภาค (Hydrosphere) หมายถึงส่วนที่เป็นน้ำทั้งหมดของพื้นผิวโลก ได้แก่ มหาสมุทร ทะเล แม่น้ำ 3) ธรณีภาค หรือ เปลือกโลก (Lithosphere) หมายถึง ส่วนของโลกที่เป็นของแข็งห่อหุ้มอยู่รอบนอกสุด ของโลกประกอบด้วยหินและดิน

1.2) สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต (Biotic Environment) ได้แก่ พืช สัตว์ และมนุษย์

2) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment) แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

2.1) สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม (Concrete Environment) ได้แก่ บ้านเรือน ถนน สนามบิน เขื่อน โรงงาน วัด

2.2) สิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรม (Abstract Environment) ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา กฎหมายระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง

เกษม จันทรแก้ว (2530, หน้า 69-82) ให้ความหมายของ “การจัดการสิ่งแวดล้อม” ว่า การจัดการ (Management) หมายถึงการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่าการจัดการเป็นการดำเนินการอย่างมีระบบแบบแผนมีรูปแบบและเป็นขั้นตอน การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental management) เป็นกระบวนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ในการจัดการให้ทรัพยากรสนองความต้องการของมนุษย์ ด้วยการสร้างกลไกควบคุมโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อม เพื่อการมีใช้ในอนาคตตลอดไป การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในระบบสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักอนุรักษ์วิทยา ทำให้มีทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพียงพอ และเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในเวลาที่ต้องการ การใช้ประโยชน์ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางตรง และทางอ้อม ถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็ยอมให้เกิดผลเสียให้น้อยที่สุด ตามสมรรถนะการรองรับได้ของระบบ (Carrying Capacity) อันไม่ก่อให้เกิดมลพิษในสิ่งแวดล้อม หรือขัดขวางการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฉะนั้นการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงมีลักษณะเป็นนิเวศพัฒนาปฏิบัติ (Eco-development in action) หรือพัฒนาแบบยั่งยืน คือเป็นการจัดการที่เปิดโอกาสให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้ โดยไม่ทำให้คุณค่าทางนิเวศวิทยาเสียไป การนำทรัพยากรมาใช้จำเป็นต้องอยู่ในวิสัยที่ธรรมชาติจะช่วยธรรมชาติฟอกตัวเอง ฟืนฟูตัวเอง โดยคำนึงถึงสมรรถนะ การรองรับได้ของระบบที่ทำให้ธรรมชาติสามารถฟื้นสภาพเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นทั้งหลักการ และแผนปฏิบัติให้ผู้บริหารใช้ดำเนินงานตั้งแต่เริ่มแรก ทั้งนี้ เพราะว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมมีกลไกที่กำกับกระบวนการและแผนงานการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้บริหารสามารถทราบแนวความคิดและแนวดำเนินงานอย่างมีขั้นตอน

การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการนำเอาหลักการอนุรักษ์ไปสู่การปฏิบัติโดยมีแผนการดำเนินงานที่มีขั้นตอน และกลไกควบคุมให้แผนงานดำเนินไปได้ ซึ่งต้องมีนโยบายในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของงานนั้น ๆ โดยมีกำหนดนโยบาย มาตรการ แผนงาน โครงการ กิจกรรม และแผนปฏิบัติ ที่สามารถอธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างแผนการจัดการและการทำงานของแต่ละโครงสร้างได้ ดังนี้

1) นโยบาย เป็นส่วนที่สำคัญของแผนการจัดการซึ่งหมายถึง “หลักการ หรือแผนงานหรือแนวทางการดำเนินงานทางสิ่งแวดล้อม ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้” นโยบายเปรียบเหมือนกรอบของงาน (Framework) ในการทำงานหรือการดำเนินการว่ามีจุดหมายปลายทางอย่างไร นโยบายนั้นต้องประกอบด้วย เป้าประสงค์ เป้าหมายและวัตถุประสงค์

2) มาตรการ (Measures) หมายถึง “แนวทางในการควบคุมการดำเนินงาน” มาตรการเป็นตัวควบคุมการดำเนินงานนโยบายตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

3) แผนงาน (Work plans) หมายถึง “การกำหนดงาน หรือสิ่งที่ต้องการทำกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือแผนงานเป็นการกำหนดงานที่จะกระทำอะไรบ้างในแต่ละมาตรการอาจมีหนึ่ง หรือมากกว่าหนึ่งแผนงานก็ได้” ซึ่งแผนงานหนึ่ง ๆ นั้น จำเป็นต้องมีหลายลักษณะงาน

4) โครงการ (Project) เป็นลักษณะงานที่ถูกกำหนดไว้ในแผนงานซึ่งในโครงการหนึ่ง ๆ นั้น มีวัตถุประสงค์เฉพาะที่สามารถเอื้อให้การดำเนินการตามแผนงานสัมฤทธิ์ผล กล่าวได้ว่าอาจมีหลายโครงการในแต่ละแผนงานก็ได้

5) กิจกรรม (Activities) ได้แก่ สิ่งหรืองานที่ต้องกระทำในแต่ละโครงการ สิ่งหรืองานนี้มีความหลากหลาย และสามารถแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดในตัวเอง

6) แผนปฏิบัติการ (Action plan) หมายถึง “การกำหนดกิจกรรมของงานและขั้นตอนการดำเนินการโดยระบุผู้รับผิดชอบ งบประมาณ เวลาและสถานที่” จะเห็นว่าแผนปฏิบัติการนี้ต้องระบุกิจกรรมนั้น ๆ พร้อมทั้งต้องมีผู้รับผิดชอบ มีงบประมาณ เวลา และถ้าสามารถระบุสถานที่ได้ด้วยยิ่งดี

โดยหลักการแล้ว แผนปฏิบัติการนี้เป็นหัวใจของแผนการจัดการทั้งหมด ถ้าการกำหนดแผนปฏิบัติการไม่ดีแล้ว นโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ตั้งไว้ก็ล้มเหลวจะเห็นว่า แผนปฏิบัติการเป็นส่วนสุดท้ายของแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมแต่ในทางปฏิบัติแล้วนับว่ามีความสำคัญมาก ความล้มเหลว ในการกำหนดแผนปฏิบัติการจะทำให้ล้มเหลวทุกสิ่งทุกอย่างไปด้วย

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมความหมายโดยภาพรวมหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตอยู่รอบ ๆ ตัวเรา ส่วนตัวเราหมายถึง มนุษย์และกลุ่มสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ

2.3.3 มนุษย์ สิ่งแวดล้อม และการพัฒนา

คำว่า “มนุษย์” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล, สัตว์ที่มีจิตใจสูง

ราตรี ภาธา (2543, หน้า 12-13) ในทางสิ่งแวดล้อม มนุษย์จัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ายิ่ง เป็นผู้นำเอาทรัพยากรธรรมชาติของโลกมาใช้ประโยชน์ มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิด หากจะพิจารณาถึงวิวัฒนาการของมนุษย์แล้ว มนุษย์เริ่มแรกรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติตั้งแต่เริ่มมีการพัฒนาความคิดแห่งการสร้างเทคโนโลยีง่าย ๆ เช่น การนำหินควอตซ์มาทำเครื่องมือในการตัดและสับ มีการนำหินมาตกแต่งรูปร่างให้เหมาะกับการใช้งาน ต่อมา มีการประดิษฐ์และปรับปรุงให้ใช้งานในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น ทั้งยังรู้จักนำชิ้นส่วนของสัตว์มาใช้สอย ซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า เริ่มแรกได้มาจากกระดูกปลา ด้านอาหารการกินก็หาอาหารในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น การล่าสัตว์มาเป็นอาหาร เก็บของป่าเป็นอาหารและยารักษาโรค ในขณะเดียวกันก็พยายามสังเกตและค้นหาประโยชน์จากธรรมชาติ มนุษย์นีแอนเดอธาล (Neanderthal) สามารถเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากไฟ เริ่มแรกอาจเกิดจากการนำไฟมาใช้ในการหุงหาอาหาร ต่อมาได้ลุกลามออกไปไหม้พื้นที่หญ้า จึงประยุกต์นำมาใช้งานอื่น ๆ โดยไม่ต้องไปหาอาหารบ่อยครั้งหรือหาให้ไกลจากที่อยู่ อย่างไรก็ตามแม้ว่ามนุษย์จะเริ่มรู้จักการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ก็ไม่มีกรรมวิธีและทักษะทางเทคโนโลยีเพียงพอที่จะก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมีระบบทดแทนในธรรมชาติอยู่แล้ว แต่ต่อมาเมื่อมีการพัฒนามากขึ้น มนุษย์รู้จักนำวิทยาศาสตร์สมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับการเกษตรกรรม และในรอบศตวรรษได้มีการพัฒนาก้าวหน้ามากขึ้น เช่น การใช้ปุ๋ยการคัดเลือกพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ ซึ่งบางครั้งก่อให้เกิดผลกระทบอย่างที่คาดไม่ถึง ดังกรณีการใช้สารโปตัสเซียมคลอไรด์ เร่งผลผลิตลำไยที่ชาวภาคเหนือใช้ ต่อมาเกิดการระเบิดทำลายชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อมขึ้นในเดือนกันยายน พ.ศ. 2542 เนื่องจากสารดังกล่าวใช้สำหรับทำระเบิดได้ด้วย

นอกจากนี้การที่มนุษย์มีจำนวนมากขึ้นความต้องการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การตัดแปลงสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับความต้องการจึงเพิ่มขึ้น ในเขตเมืองมีการสร้างตึก ถนน เต็มพื้นที่ จนน้ำฝนที่ตกลงมาไม่สามารถซึมลงดินได้ ต้องหาทางออกและระบายลงคูคลองก่อนที่จะลงสู่แม่น้ำและทะเลตามลำดับ ซึ่งในหลายครั้งได้เกิดการท่วมขังเกิดขึ้น เหตุการณ์ดังกล่าวค่อนข้างจะเกิดขึ้นได้บ่อยครั้งในเขตเมืองหรือชนบทที่ตัดแปลงพื้นที่ลุ่มหรือที่นาเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย

หากมนุษย์กระทำตนให้สอดคล้องกับความหมายตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ปัญหาสิ่งแวดล้อมกับคำว่าเสื่อมโทรมคงไม่เกิดขึ้นแน่ ต่ออย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมนับวันยิ่งก่อปัญหามากขึ้น และด้วยเหตุที่มนุษย์เป็นตัวการที่สำคัญที่สุดในการทำลาย การแก้ที่ถูกต้องคือ การแก้ที่พฤติกรรมของมนุษย์อันเป็นสาเหตุของปัญหา ซึ่งอาจจะได้ผลดีกว่าการใช้เทคโนโลยีตามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วและคอยแก้ปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้น พฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นทางด้านบวกหรือลบขึ้นกับการศึกษา (ในห้องเรียน, ประสบการณ์) แรงจูงใจ (รางวัล เงินตอบแทน เงินอุดหนุนของรัฐ การยกย่องของสังคม ภาษี ค่าปรับ ค่าธรรมเนียม การจำขัง) และข้อมูลที่ได้รับ ข้อมูลเป็นเครื่องมือที่使人ตัดสินใจเลือกพฤติกรรมของตนเองต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ที่เต็มไปด้วยความมั่งง่ายและเห็นแก่ตัว ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เด่นชัด 2 ประการ คือ

1. ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอ (Resources Deployment) เนื่องจากมีการใช้กันอย่างไม่ประหยัดและอย่างไม่รู้คุณค่า ทั้งทรัพยากรน้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า ฯลฯ
2. ภาวะมลพิษ (Pollution) เช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ รวมไปถึงมลพิษทางสังคม

แต่ทั้งนี้ อย่างไรก็ตามมนุษย์ยังจัดเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่ง หากขาดมนุษย์แล้ว ทรัพยากรที่มีอยู่มากมายก็ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ สิ่งที่ควรน่าสนใจคือทำอย่างไรที่จะให้มนุษย์กระทำตนให้มีคุณค่าทั้งต่อตนเองและสังคม มีประสิทธิภาพสูงในการทำงาน การศึกษาดี มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ตลอดจนมีมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น เมื่อมนุษย์รู้ตัวว่าตนเองมีคุณค่าต่อสังคมเพียงไร การช่วยเหลือเยียวยาสิ่งแวดล้อมก็ทำให้ถูกจุดยิ่งขึ้น

2.4 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

2.4.1 “การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต” เป็นหัวข้อหลักในงานวิจัยครั้งนี้ แนวคิดทฤษฎีต่อไปนี้เป็นความพยายามแสวงหาสาระเกี่ยวกับเรื่อง “การเปลี่ยนแปลง” เพื่อความเข้าใจมากขึ้น

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2532, หน้า 99-100) ให้ความหมาย การเปลี่ยนแปลง (Change) 4 ศัพท์ คือ Cultural Change, Population Change, Social Change, Technological Change โดยให้คำอธิบายตามลำดับ ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural Change) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมของประชาชาติหนึ่ง ๆ ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ แต่การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม 2 ประเภทนี้เป็นไปไม่เท่ากัน โดยทั่วไป วัฒนธรรมที่มีใช้วัตถุเปลี่ยนแปลงช้ากว่า นอกจากนั้น การเปลี่ยนแปลงอาจเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติหรือโดยการวางแผนก็ได้

2) การเปลี่ยนแปลงทางประชากร (Population Chang)

2.1) จำนวนคนที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในประชากรหนึ่งในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ก็นับรวมผลของการย้ายถิ่นเข้าด้วย ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติก็ต้องแยกผลของการย้ายถิ่นออก

2.2) การเปลี่ยนแปลงในการแจกแจงในลักษณะต่าง ๆ เช่น เพศ อายุ สถานภาพสมรส ฯลฯ ของคนที่รวมกันเป็นประชากรหนึ่งในช่วงระยะเวลาหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางประชากรดังกล่าวในข้อ

3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) การที่ระบบสังคม กระบวนการแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม เช่นขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบครอบครัว ระบบการปกครอง ได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้ อาจจะเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอย เป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเอง และที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ทั้งสิ้น

4) การเปลี่ยนแปลงทาง ประยุกต์วิทยา (Technological Change) (เทคโนโลยี) ประยุกต์-วิทยา (เทคโนโลยี) คือ กลวิธีทั้งหมดที่คนกลุ่มหนึ่งหรือสังคมหนึ่งใช้ในยุคนั้นเพื่อปรับชีวิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางชีวภาพและกายภาพ ในความหมายที่กว้างขวางออกไป คำนี้รวมถึงส่วนต่าง ๆ ของการจัดระเบียบสังคม เช่นการร่วมมือ การแบ่งแรงงาน การจัดการ ฯลฯ ด้วย มนุษย์ในสภาพแวดล้อมหนึ่ง ย่อมปรับตัวโดยการใช้ทรัพยากรที่ธรรมชาติมีให้ ด้วยความรู้และกลวิธีที่ตนมีอยู่ ความเปลี่ยนแปลงทางประยุกต์วิทยาเกิดตลอดเวลาในประวัติศาสตร์ ด้วยการดัดแปลงรูปลักษณะของเครื่องมือและเครื่องใช้ให้แตกต่างออกไปมากขึ้น การคิดทำสิ่งประดิษฐ์กว้างขวางขึ้น รวมทั้งการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ ที่เพิ่มความรู้ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมมาสนองความต้องการของชีวิต ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางประยุกต์วิทยา อาจได้แก่การเคลื่อนย้ายของมนุษย์ไปสู่ถิ่นฐานใหม่ การเปลี่ยนกลวิธีและความรู้ด้วยการประดิษฐ์ขึ้นเองหรือหยิบยืมจากที่อื่น การที่มนุษย์ในสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ กัน ในสมัยปัจจุบัน มีการติดต่อคมนาคมกว้างขวางขึ้น ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางประยุกต์วิทยาได้รวดเร็วขึ้น

2.4.2 การเปลี่ยนแปลงมีเพียง 2 มิติ สังคม และวัฒนธรรม

จากความหมายและคำอธิบายข้างบนนี้ สรุปในภาพรวมสั้น ๆ ได้ว่าสังคมกับวัฒนธรรมต่างกัน เพราะฉะนั้น เมื่อกล่าวถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลง ก็หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม คล้ายกับที่กล่าวไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ดังกล่าวแล้ว ซึ่งอาจสรุปสาระได้ว่า

1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกในสังคม ทั้งในระบบบุคคลและกลุ่มคน การเปลี่ยนแปลงนี้อาจเป็นไปทั้งก้าวหน้าหรือถดถอย และถาวรหรือชั่วคราวก็ได้ และมีข้อน่าสังเกตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายประการ คือ

ก. เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับกลุ่มคนนั้นคือ การเปลี่ยนแปลงในการกระทำต่อกันของมนุษย์

ข. เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหน้าที่ หรือ กระบวนการต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่าง โครงสร้าง และหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง

ค. เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง อาจเป็นเรื่องใหญ่ หรือเรื่องเล็กก็ได้

ง. เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องสอดคล้อง และมีผลกระทบซึ่งกันและกันกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ

2) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

จำรัส นวลนิ่ม (2540, หน้า 91) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์และสร้างขึ้นและที่สำคัญก็คือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยม บรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในสังคมนั้น ๆ การเปลี่ยนแปลงในแง่สิ่งของเครื่องใช้เกิดขึ้นง่ายกว่า แต่การเปลี่ยนแปลงในเรื่องค่านิยม และสัญลักษณ์ทางสังคม มักจะต้องใช้เวลาและยากเย็นกว่า

2.4.3 แนวคิดพื้นฐานเรื่อง “การเปลี่ยนแปลง”

วราคม ทีสุกะ (ม.ป.ป., หน้า 205-210) ในผลงานชื่อ “ความคิดทางสังคมและทฤษฎีทางสังคมวิทยา” ให้คำบรรยายเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงว่า “ใช่ ช่วงระยะเวลาหนึ่งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเราจะชอบหรือเกลียดสักเท่าใด ความเปลี่ยนแปลงจะต้องเกิดขึ้น เพราะทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สิ่งใดหยุดการเปลี่ยนแปลง สิ่งนั้นควรจะเป็นสิ่งที่ตายแล้วมากกว่าสิ่งที่ยังมีชีวิตอยู่ในการทำงานนับแต่กระบวนการแรกเริ่มโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ เราบรรลุเป้าหมายดีแล้ว แต่ถ้าไม่พัฒนาเลยในการดำเนินงานขั้นต่อไป ปล่อยให้ไปอย่างนั้นตามเดิม ไม่นานนักหรือ มันจะกลายเป็นสิ่งที่ล้าหลัง การตื่นตัวอยู่เสมอ การคิดหาวิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอ ไม่มีวันหยุดยั้ง นับได้ว่าเป็นนิมิตหมายของการพัฒนา นั่นคือความสำเร็จที่ทันสมัยอยู่นั่นเอง ในความหมายนี้ ความเปลี่ยนแปลงน่าจะมีดีมากกว่าไม่ดี และมีความสมบูรณ์มากกว่าไม่สมบูรณ์

ความเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องใหญ่มาก มีการพูดถึงกันทุกวงการ และทุกยุคทุกสมัย การศึกษาก็มีการเปลี่ยนแปลง การเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองก็มีการเปลี่ยนแปลง ระบบการเมือง โดยเฉพาะของไทยมีการเปลี่ยนแปลงมาแล้ว นับตั้งแต่ พ.ศ.2475 เป็นต้นมา เราเปลี่ยนแปลงรัฐบาล นับสิบรัฐบาล การศึกษาเราก็มีการปฏิรูปกันมาเป็นยุค ๆ การเศรษฐกิจก็เห็นได้ชัด เพราะเราต้องกินต้องใช้อยู่ตลอดเวลา ในทำนองเดียวกัน สังคมโดยรวมก็ได้รับผลกระทบอันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของชีวิตเราตลอดเวลา ทั้งนี้ เพราะสถานการณ์ของโลกและชีวิตล้วนต้องตกอยู่ภายใต้กฎแห่งความเปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง

แมคไควเวอร์และเพจ (Maclver and Page) ในผลงานชื่อ Society : An Introductory Analysis (1967) กล่าวว่า “เปลี่ยนแปลง” (Change) มีความหมายกลาง ๆ บางทีหมายถึงกระบวนการ วิวัฒนาการ การเจริญก้าวหน้า และการปรับตัว ทั้ง 4 คำศัพท์นี้ มีความหมายและสาระสำคัญโดยสังเขป ดังนี้

ความเปลี่ยนแปลงในฐานะที่เป็นกระบวนการ (Process) คำว่า “กระบวนการ” หมายถึง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นขั้นตอน ผลของการทำงานแบบกระบวนการจะทำให้สภาวะอย่างหนึ่งกลายเป็นสภาวะอีกอย่างหนึ่ง และกระบวนการอาจหมายถึงสิ่งที่ไปตามธรรมชาติคือเกิดขึ้นเอง และที่บุคคลกำหนดจัดสรรขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงในฐานะที่เป็นวิวัฒนาการ (Evolution) คำว่า “วิวัฒนาการ” เดิมทีเดี่ยวใช้หมายถึงกระบวนการการเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยา หมายถึงการพัฒนาสิ่งมีชีวิต เฉพาะอย่างยิ่งหมายถึงสัตว์ที่พัฒนาตัวเองแบบค่อยเป็นค่อยไป จากสัตว์ที่มีเซลล์เดียวจนในที่สุดก็พัฒนาขึ้นถึงขีดสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งรวมเอามนุษย์เราเข้าไว้ด้วย นักวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังในฐานะที่เป็นเจ้าของทฤษฎีวิวัฒนาการ ได้แก่ ชาร์ลส์ ดาร์วิน กล่าวเฉพาะทางสังคมวิทยาในยุคแรกก็ได้มีนักสังคมวิทยาหลายท่านมีความเชื่อว่าสังคมมนุษย์ก็มีวิวัฒนาการมาเช่นเดียวกัน

ความเปลี่ยนแปลงในฐานะที่เป็นความเจริญก้าวหน้า (Progress) เมื่อพูดถึงความก้าวหน้า เรามักจะหมายถึงการก้าวไปสูเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งได้กำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว และมักหมายเอาเป้าหมายที่สุจริตและยุติธรรมเท่านั้น

ความเปลี่ยนแปลงในฐานะเป็นการปรับตัว (Adaptation) คำว่า “การปรับตัว” หมายถึงการที่สิ่งมีชีวิตปรับปรุงตัวเองเพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่น กิ้งก่าเมื่ออยู่ในที่มีสีเขียวก็จะปรับตัว (สีผิว) ให้มีสีเขียว อยู่ในที่มีสีแดง ก็จะปรับตัวให้ใกล้เคียงกับสีแดง สำหรับในหมู่มนุษย์นั้น การปรับปรุงตัวเองเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศก็เป็นสิ่งที่จำเป็น แต่ไม่ได้หมายความว่า เมื่อมนุษย์ไปอยู่ในป่าสีเขียว ก็ปรับตัวให้มีสีเขียว เมื่ออยู่ในที่มีสีเหลืองก็ปรับตัวให้มีสีเหลือง ดังเช่นกิ้งก่าหรือผีเสื้อ แต่มนุษย์เราปรับตัวสองทาง คือ ทางหนึ่งเป็นการหาเครื่องป้องกันตัว เช่น เมื่อหนาวก็หาเครื่องกันหนาว เมื่อร้อนก็หาเครื่องกันร้อน อีกทางหนึ่งคือ มนุษย์ปรับสิ่งแวดล้อมหรือสภาพดินฟ้าอากาศให้เหมาะสมกับตัว จึงกล่าวได้ว่ามนุษย์มีทั้งที่ปรับตัวและปรับให้เข้ากับตัว

2.4.4 แนวคิดพื้นฐานทั่วไปเรื่อง “การเปลี่ยนแปลง”

วราคม ที่สุกะ (ม.ป.ป., หน้า 75) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดพื้นฐานทั่วไปของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในมิติของสังคม ผลงานชื่อ **สังคมและวัฒนธรรมไทย** ความว่า การเปลี่ยนแปลงทั่วไปเป็นกฎของธรรมชาติ ในสังคมก็มีกฎของการเปลี่ยนแปลง ในสรรพสิ่งมีการเกิด เจริญเติบโต พัฒนาตัวเองถึงขั้นสูงสุดจนไม่อาจเจริญเติบโตต่อไปได้อีกแล้วก็จะเสื่อมสภาพจนหยุดการมีชีวิตต่อไป ในปรากฏการณ์ทุกอย่างจะมีวัฏจักรของมันเช่นนี้คือการกำเนิด เจริญเติบโตจนถึงขีดสุดการมีชีวิตต่อไป ในประวัติศาสตร์ของสิ่งมีชีวิตก็มีวัฏจักรเช่นนี้รวมทั้งประวัติศาสตร์ของมนุษย์ และสังคม วัฒนธรรม จนกล่าวได้ว่าการศึกษาสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยที่ไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของมันก็เท่ากับไม่ได้ศึกษา สิ่งผ่านมาย่อมไม่เหมือนกับในปัจจุบัน และเมื่อวันเวลาผ่านไปอีก 50 ปี 100 ปี 1,000 ปีข้างหน้า สังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันก็คงจะไม่เหลือสภาพเดิม

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องใหญ่ที่ครอบคลุมสรรพสิ่งในโลกและในจักรวาล การเปลี่ยนแปลงนั้นในบางครั้งดูแล้วเป็นเรื่องเหลือเชื่อเสมือนหนึ่งเป็นเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ของอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ (The Supernatural Being) ในธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตเป็นสิ่งน่าฉงนสนเท่ห์ แต่ก็เป็นที่ไปแล้ว เป็นไปตามกฎของมันเอง กาลเวลาที่ยาวนานเป็นหลายหมื่นปี หลายแสนปี หรือหลายล้านปี ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างมีความเป็นไปได้ ต้นไม้ต้นหนึ่งที่โคนล้มตายลงเมื่อหลายล้านปีก่อน มาถึงวันนี้มันกลายเป็นหิน มันเป็นไปได้อย่างไร ธรรมชาติเป็นผู้ให้คำตอบได้ดี หินงอกหินย้อยที่อยู่ในถ้ำดูแล้วสวยงามเหลือเกิน มันงอกมันย้อยออกมาได้อย่างไร คนสามัญจะไม่เข้าใจเรื่องนี้ว่า

เป็นไปได้อย่างไร ภายใต้พื้นแผ่นดิน ลึกลงไปไม่กี่กิโลเมตรนั้นเป็นแหล่งก๊าซ น้ำมัน มีหินสีต่าง ๆ ที่มนุษย์เราเอามาเจียรนัยเป็นเพชรพลอย ไพลิน และสิ่งมีค่าอื่น ๆ มันเป็นไปได้อย่างไร กฎธรรมชาติให้คำตอบได้ดีเช่นเดียวกัน คนชาวบ้านสามัญจะไม่อาจมีคำตอบเรื่องนี้ได้แต่ันักวิทยาศาสตร์ สามารถให้คำตอบเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดีดี อย่างไรก็ตาม ถ้าไม่รู้ว่าจะพูดถึงสิ่งเหล่านี้อย่างไรดีก็ให้ถึงหลักสัจธรรมที่ว่าสรรพสิ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงที่ยาวนาน ก็เกิดการปรับตัวของมันเอง การปรับตัวนี้เองจะก่อกำเนิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างที่เราไม่อาจให้คำตอบแทนธรรมชาติได้

2.4.5 การเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบท

รัชนิกร เศรษฐ (2528, หน้า 279) การเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบทนั้นอาจเกิดได้ใน 3 ลักษณะ ได้แก่

1) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในทั้งหมดโดยตอบสนองต่อปัจจัยใหม่ สภาพสิ่งแวดล้อมใหม่โอกาสและบทบาทใหม่ที่ถูกกำหนดไว้แล้ว เช่น หมู่บ้านซึ่งถูกกำหนดให้กลายเป็นเขตชาวประมง เศรษฐกิจจะดีขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

2) การเปลี่ยนแปลงโดยคนใดคนหนึ่งหรือ 2-3 คน บุคคลกลุ่มนี้มักเป็นผู้มีเงินสามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้ หรือมีญาติอยู่ในเมืองส่งลูกไปปรับการศึกษาในเมืองหรือใช้บริการจากหน่วยส่งเสริม หรือจากผู้เชี่ยวชาญที่เข้าไปในท้องถิ่น

3) การเปลี่ยนแปลงซึ่งเริ่มขึ้น หรืออย่างน้อยที่สุดก็ถูกกระตุ้นโดยรัฐบาล หรือโดยการที่มีการสร้างสถาบันใหม่ ๆ ขึ้นมา

2.4.6 กลไกการเปลี่ยนแปลง

บุญเดิม พันรอบ (2528, หน้า 221-222) ขบวนการหรือกลไกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมก็คือ การประดิษฐ์คิดค้นการแพร่กระจาย การถอยหลังเข้าคลอง และการรับเอาวัฒนธรรมใหม่ ขบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นขบวนการที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การสูญเสียวัฒนธรรม หรืออีกนัยเรียกว่า การถอยหลังเข้าคลองถือว่าเป็นความเสื่อมโทรม หรือการสูญเสียวัฒนธรรมเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งอาจเกิดขึ้นช้าหรือเร็วก็ได้เพื่อให้เข้าใจขบวนการ หรือกลไกของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมตามกระบวนการต่าง ๆ ดังนี้

1) การประดิษฐ์คิดค้น (Invention)

การประดิษฐ์คิดค้น คือ บุคคลหรือกลุ่มสร้างนิสัยแบบแผนการดำเนินชีวิตใหม่ขึ้นมา สร้างเครื่องมือหลักการใหม่ซึ่งเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น ๆ ในรูปแบบแลกเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงทางสังคม การประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือเครื่องใช้หลักการแบบแผนวัสดุใหม่ ๆ ขึ้นนั้นสังคมต้องยอมรับความคิดเห็นนั้น ๆ การยอมรับนั้นอาจจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับหลักการแบบแผนหรือเครื่องมือเครื่องใช้นั้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงไร ปัจจัยเหล่านี้หมายถึงรวมถึงการคิดค้นหลักการ แบบแผน เครื่องมือเครื่องใช้ชนิดเดิมแต่ได้มีการค้นคว้าวิจัย เพื่อปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้น การค้นคว้า วิจัยเป็นสิ่งที่มิใช่อิทธิพลเหนือขึ้นไปเรื่อย ๆ เช่น การคิดประดิษฐ์เครื่องบินของวิลล์เบอร์ กับเออร์วิลล์ ไรท์ ในครั้งแรกเรียกว่าการประดิษฐ์คิดค้นปฐมภูมิ เมื่อมีคนอื่นปรับปรุงค้นคว้า วิจัยใหม่ให้ดีกว่ามีประสิทธิภาพกว่ากลายเป็นประดิษฐ์ขั้นทุติยภูมิ เรื่อยไป

2) การแพร่กระจายหรือการยืมทางวัฒนธรรม

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม คือ การหยิบยืมทางวัฒนธรรม หรือการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมโดย ผู้ประดิษฐ์คิดค้นเป็นผู้แนะนำวัฒนธรรมใหม่เข้าไปในสังคมอื่น ๆ ของอาณานิคม อเมริกัน ยุโรปเป็นกลุ่มที่หยิบยืมวิธีการปลูกข้าวโพด ปลูกถั่วรวมทั้งกรรมวิธีการผลิตอาหารจากคนพื้นเมือง บรอนิสลอส มาลีเนาสกี กล่าวว่า การหยิบยืมวัฒนธรรมเป็นเรื่องธรรมดา เพราะเป็นเหมือนวัฒนธรรมความคิดของมนุษย์แต่ละกลุ่ม ราล์ฟ ลินตัน เสนอแนะว่าการหยิบยืมวัฒนธรรมของแต่ละสังคมมักจะหยิบยืมวัฒนธรรมประมาณ 90 หมายความว่า การรับวัฒนธรรมใหม่ที่แพร่กระจายเข้ามา นั้นคนในสังคมไม่ได้รับมาทั้งหมด แต่เป็นการรับมาเพียงอย่างมากที่สุดร้อยละ 90 เนื้อหาวัฒนธรรมที่รับมานั้นก็มักจะ สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมในสังคมถ้าวัฒนธรรมใหม่นั้น ขัดแย้งกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน การหยิบยืมก็จะเกิดขึ้นยากลำบาก หรือบางครั้งอาจเกิดความ ขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างคนในสังคมก็ได้

3) การถอยหลังเข้าคลอง

คนส่วนใหญ่มักคำนึงถึงเฉพาะการส่งสมวัฒนธรรม หรือแนวความคิดใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ การที่มนุษย์คิดอย่างนั้นเพราะวัฒนธรรมและแนวความคิดใหม่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต โดยที่มนุษย์มักไม่คิดว่าการรับเอาสิ่งเหล่านั้นเข้ามาแล้วทำให้เกิดความสูญเสียวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดั้งมา บางอย่างไปเรียกว่าเป็นการถอยหลังเข้าคลอง เช่น ในสังคมไทยระยะเริ่มแรกอาจใช้ผ้าไหมมาทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม ต่อมานิยมใช้ผ้าทำด้วยใยสังเคราะห์ คนไทยก็เกือบลืมผ้าไหม เมื่อนักขึ้นได้ก็หันมาส่งเสริมการทอผ้าไหมขึ้นมาใหม่ และคิดว่าวัฒนธรรมผ้าไหมดีกว่าผ้าใยสังเคราะห์ หรือเมื่อถึงยุคพลาสติกก็มักลืมตะกร้า หรือวัสดุจากรสานที่ทำด้วยหวายและไม้ไผ่ เมื่อประสบกับสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ จึงได้คำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ เป็นต้น

4) การรับเอาวัฒนธรรมใหม่

เมื่อมีวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามาสู่สังคมเป็นที่แน่นอนว่าสมาชิกในสังคมต้องเปลี่ยนแปลง การดำรงชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้ว่าวัฒนธรรมใหม่นั้นจะเป็นวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลเป็นวัฒนธรรมเด่นหรือเป็นวัฒนธรรมด้อยก็ตาม ลักษณะการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่สำคัญก็คือ อาจเกิดการทดแทนวัฒนธรรมหรือไม่มีการทดแทนวัฒนธรรมขึ้นก็ได้ นักมานุษยวิทยาได้อธิบายการเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมที่สำคัญ คือ

ก. การทดแทน หมายถึง การที่วัฒนธรรมใหม่เข้าทดแทนวัฒนธรรมเก่าทางด้านหน้าที่และความสำคัญอื่น เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ข. การผสมผสาน หมายถึง การที่วัฒนธรรมเก่าและวัฒนธรรมใหม่เกิดการผสมผสานกันเพื่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบระบบวัฒนธรรมใหม่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมา

ค. การเพิ่มวัฒนธรรม หมายถึง เป็นการเพิ่มวัฒนธรรมใหม่เข้ามาทำให้โครงสร้างของชุมชน และระบบวัฒนธรรมมีความซับซ้อนมากขึ้น โครงสร้างของสังคมอาจจะเปลี่ยนหรือไม่เปลี่ยนแปลงก็ได้

ง. การสูญเสีย หมายถึง การที่วัฒนธรรมบางส่วนสูญหายไป โดยไม่มีการทดแทนเข้ามาใหม่

จ. การเกิดวัฒนธรรมใหม่ หมายถึง การที่สังคมสร้างวัฒนธรรมใหม่ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น หรืออาจจะเกิดจากอิทธิพลอื่น ๆ ทำให้สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปเริ่มมีวัฒนธรรมใหม่เกิดขึ้น

2.4.7 ปัจจัยการเปลี่ยนแปลง ระดับมหภาค

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมอาจจะกล่าวได้อยู่ 2 ปัจจัยที่สำคัญ คือ

1) ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายนอกชุมชนซึ่งได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม เช่น การสาธารณสุขโรค เมื่อรัฐบาลได้ดำเนินการพัฒนาโดยการเร่งสร้างถนน ไฟฟ้า โรงเรียน ทำให้ชุมชนชนบทได้รับการพัฒนาที่ดีขึ้น การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบทเป็นเรื่องที่เกิดขึ้น และต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมชนบทและสังคมเมืองมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยกันในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และการสื่อสารมวลชน มีอิทธิพลอย่างมากและรวดเร็วต่อชุมชนชนบท ที่จะนำให้ชาวชนบทได้รับข่าวสารต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา

2) ปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ในชุมชน ซึ่งส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ ปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ปัจจัยทางนิเวศวิทยาซึ่งได้แก่ สิ่งแวดล้อม ที่ตั้งของหมู่บ้าน ที่ดินและอื่น ๆ ถ้าหากชุมชนตั้งอยู่ในสภาพนิเวศวิทยาที่ดีก็อาจจะพัฒนาชุมชนของตนได้ดีขึ้น ซึ่งทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม ปัจจัยทางด้านบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคล หรือสมาชิกแต่ละคนก็มีส่วนที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะว่าถ้าหากบุคคลได้รับการศึกษาสูงมีประสบการณ์ต่าง ๆ การท่องเที่ยวก็อาจทำให้เกิดการยอมรับสิ่งใหม่ได้ง่ายกว่าบุคคลอื่น ๆ ตลอดจนความเป็นผู้นำของชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถอาจมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมได้เช่นกัน

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาจเกิดจากตัวการหรือพลังต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนนั้นเองหรืออาจจะเกิดมาจากการติดต่อระหว่างวัฒนธรรมได้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจะทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ และพื้นฐานเบื้องต้นที่สำคัญก็คือ ความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงความต้องการของมนุษย์ ความเชื่อจะทำให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่สภาพแวดล้อม และจะเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในที่สุด

2.4.8 ปัจจัยการเปลี่ยนแปลง : ระดับจุลภาค

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการสาขาต่าง ๆ มากมายรวมทั้งบุคคลโดยทั่วไป ดังนั้น จึงอาจให้คำอธิบายปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างและหลากหลาย เช่นนักรัฐศาสตร์และนักทฤษฎีนิยมเน้นความสำคัญที่ “บุคคลพิเศษ” ซึ่งมีอำนาจสั่งการหรือดลบันดาลให้เกิดการเปลี่ยน นักเศรษฐศาสตร์ เน้นที่ปัจจัยเชิงเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลง นักการศึกษา ก็อาจเน้นความสำคัญไปที่การศึกษาและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ส่วน

นักสังคมวิทยาได้ให้ข้อสังเกตโดยภาพรวมว่าเนื่องจากสังคมเป็นระบบใหญ่ซึ่งประกอบขึ้นจากระบบเล็ก ๆ เช่นบุคคลพิเศษ เศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองการปกครองรวมทั้งระบบศิลปวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงอาจเกิดขึ้นจากระบบภายในตัวเองหรืออาจเกิดจากปัจจัยภายนอกอื่นก็เป็นไปได้ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแต่ละกรณีย่อมไม่เหมือนกัน การเปลี่ยนแปลงแต่ละกรณีก็มีสาเหตุให้เกิดที่แตกต่างกัน เช่นบางกรณีก็มีบุคคลพิเศษเป็นตัวกำหนดแล้วจึงมีปัจจัยอื่นสนับสนุน แต่หลายกรณีก็อาจมีปัจจัยเชิงเศรษฐกิจเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงแล้วจึงได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยทางสังคมและการเมือง แต่บางกรณีเริ่มกระบวนการการเปลี่ยนแปลงด้วยจิตใจที่มุ่งมั่นฝันเฟื่องของบุคคลคนหนึ่ง คนอื่นเกิดความเห็นพ้องต้องกันก็จะเข้าร่วมในกระบวนการ

แมคไควเวอร์และเพจ (Maclver and Page) ได้วิเคราะห์ไว้อย่างชัดเจนว่าการเปลี่ยนแปลงนี้มีปัจจัยหลักเพียง 4 มีสาระโดยสรุปดังต่อไปนี้

1) กระบวนการทางธรรมชาติ

คำว่า ธรรมชาติ หมายถึงสิ่งที่เกิดเองและมีเองโดยไม่มีบุคคลใดเป็นผู้สร้างสรรค์ แต่เมื่อมันเกิดก็เกิดอย่างค่อยเป็นค่อยไป เมื่อธรรมชาติบังเอิญมารวมกันอย่างเหมาะสมก็จะเกิดเป็นบางสิ่งหรือปรากฏการณ์บางอย่างขึ้น นักธรรมชาติวิทยาสามารถที่จะอธิบายได้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์เหล่านั้น เช่นฟ้าแลบ ฟ้าร้อง แผ่นดินไหว ภูเขาไฟ ระเบิด พายุกระหน่ำ ฯลฯ

2) กระบวนการทางชีววิทยาและประชากร

การเปลี่ยนแปลงที่กระบวนการทางชีววิทยาของสิ่งมีชีวิตเริ่มต้นที่การก่อกำเนิดชีวิตหนึ่งโดยการแบ่งโครโมโซมมาจากฝ่ายพ่อกึ่งหนึ่งมารวมกับฝ่ายแม่อีกกึ่งหนึ่ง นั่นคือจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงในวัฏจักรชีวิตของหมู่มวลสรรพสิ่งที่มีชีวิตรวมทั้งมนุษย์ ในบางกรณีก็เกิดการผ่าเหล่าขึ้นซึ่งถือว่าเป็นวิวัฒนาการแบบก้าวกระโดด ผลจากการเปลี่ยนแปลงนี้ก่อให้เกิดรูปร่างหน้าตาของมนุษย์ชาติในปัจจุบัน ส่วนกระบวนการทางประชากรเป็นการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องมาจากกระบวนการทางชีววิทยาแต่เน้นน้ำหนักไปที่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากร อันหมายรวมหลายสิ่งหลายอย่างที่เกี่ยวเนื่องกับประชากร รวมถึงอัตราการเพิ่มหรือการลดลงของจำนวนประชากรด้วย ถ้าการเพิ่มประชากรมากเกินไป ในที่สุดก็จะเกิดการระเบิดทางประชากร แต่ถ้าการลดลงของประชากรที่มากเกินไป และหากไม่ได้รับการจัดการที่ดีพอ ก็อาจเกิดปัญหาการสูญสิ้นเผ่าพันธุ์ได้

3) กระบวนการผลิตทางเทคโนโลยีสมัยใหม่

เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นผลพวงของการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เริ่มต้นเมื่อโลกของเรามีเครื่องจักรไอน้ำเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เครื่องจักรกล เครื่องยนต์ ฯลฯ พัฒนาการต่อมาจนเกิดเครื่องคอมพิวเตอร์ในปัจจุบัน รวมความแล้วเทคโนโลยีสมัยใหม่ เมื่อตัวเกิดมาแล้วก็ยังผลให้กำเนิดสิ่งอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาอย่างที่ว่าประดิษฐ์กรรมก่อกำเนิดประดิษฐ์กรรมใหม่ ๆ ประดิษฐ์กรรมใหม่นั้นเองก็กำเนิดประดิษฐ์กรรมใหม่อีก เหมือนเมื่อเกิดคลื่นลูกแรกก็ก่อกำเนิดคลื่นลูกที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ที่ 5 เรื่อยไปไม่มีสิ้นสุด กระบวนการผลิตทางเทคโนโลยีสมัยใหม่จัดได้ว่าเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรงและไม่สิ้นสุด

4) กระบวนการทางวัฒนธรรม

กระบวนการทางวัฒนธรรม เป็นปัจจัยเชิงนามธรรม เป็นกระบวนการทางจิตใจในหลายกรณี วัฒนธรรมเน้นกิจกรรมทางภูมิปัญญาที่นำไปสู่การประดิษฐ์คิดค้นความจริง ประดิษฐ์กรรมต่าง ๆ

ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาทุกอย่างทุกรูปแบบและทุกยุคสมัย ก็ล้วนแล้วแต่เป็นงานสร้างสรรค์ทางสมองอันเป็นผลที่เกิดจากกระบวนการทางจิตใจนี้เอง จิตใจจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง トラบไตที่คนเรายังรู้สึก ยังต้องการ ยังสนใจ ยังมีค่านิยมแปลกใหม่ คนเราก็ก็น่าจะต้องคิดสร้างสรรค์ประดิษฐ์กรรมใหม่ ๆ แปลก ๆ เพื่อสนองตอบความรู้สึก ความต้องการ ความสนใจและค่านิยมของเขาเรื่อยไป และトラบไตที่คนเรายังมีจิตใจและยังมีค้นหา การคิดสร้างสรรค์เพื่อบำบัดค้นหาของคนก็ยังมีอยู่ การเปลี่ยนแปลงก็ยังมีอยู่

2.4.9 สาเหตุก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงอีกมิติหนึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 ด้าน ดังนี้

1) สาเหตุการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมที่เป็นอยู่ เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านขนานของโครงสร้าง การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบหรือความสัมพันธ์ภายในสังคม นอกจากนี้จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแล้วยังมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมอันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา และคุณค่าทางสังคมที่แต่ละชุมชนยึดถือเป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้จะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพียงแต่ว่าจะเกิดขึ้นช้าหรือเร็วเท่านั้น สาเหตุก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีมากมาย แต่ที่สำคัญ ๆ ซึ่งผู้เขียนจะขอนำมากล่าวในที่นี้ ได้แก่

ก. เกิดจากการพัฒนาการทางด้านวิชาการและทางด้านวัตถุ

คนมีการศึกษาสูงมีการเดินทางไปศึกษาต่างประเทศ ทำให้นำเอาวัฒนธรรมหรือจารีตประเพณีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ นอกจากนั้นความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีการผลิตเครื่องมือใหม่ ๆ ขึ้น และผลจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการนี้ ทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นจึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ซึ่งเดิมมุ่งด้านการเกษตรกรรมแต่ปัจจุบันมาทำงานด้านอุตสาหกรรมมากขึ้น

ข. เกิดจากการเปลี่ยนแปลงค่านิยม

ค่านิยมที่ยึดถืออยู่แต่เดิม คือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจกันกลายมาเป็นตัวใครตัวมัน ใครดีใครอยู่ เป็นต้น ผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่เคยยึดถือกันมาทำให้กลายเป็นคนใจแคบเห็นแก่ตัว

ค. เกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางครอบครัว

จากครอบครัวที่อยู่รวมกันทั้งบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ลูก หลาน กลายเป็นครอบครัวสมัยใหม่ที่มีเฉพาะพ่อแม่ลูก และจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางครอบครัวนี้มีผลทำให้ความอบอุ่นและความสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในครอบครัวรูปแบบเดิมเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นความห่างเหิน

2) สาเหตุการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม

นิยพวรรณ วรณศิริ (2540, หน้า 282-283) นักสังคมวิทยาได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมไว้หลายประการ ดังนี้

ก. เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมโดยตรง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางภูมิประเทศและภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจและการเมือง เป็นต้น

ข. การเบียดเบียนในความซ้ำซาก จำเจ ซึ่งเป็นเรื่องของจิตวิทยา เป็นเรื่องปกติ และเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่เกิดขึ้นได้เสมอกับทุกคนในสังคม

ค. การอพยพโยกย้ายถิ่น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยอย่างถาวรด้วยสาเหตุมาจากการ แต่งงานกับคนต่างสังคม การอาชีพ ภัยธรรมชาติ และสาเหตุทางการเมือง เช่น ศักสงคราม ทำให้คนต้องอพยพหนีภัย เป็นต้น

ง. การติดต่อกับคนต่างสังคม เป็นการรับเอาแนวคิดใหม่ ๆ และพฤติกรรมใหม่ ๆ มาใช้ เช่น การไปศึกษาต่อ การไปท่องเที่ยว และการทำการค้าขายกับคนต่างสังคม เป็นต้น

จ. เกิดจากการเปลี่ยนแปลงกลไกทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงกลไกทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งเป็น 4 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. การประดิษฐ์คิดค้น แบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ การประดิษฐ์ขั้นปฐมภูมิ และการประดิษฐ์ขั้นทุติยภูมิ

2. การแพร่กระจายและการยับยั้ง เกิดจากการที่คนต่างวัฒนธรรม และผู้คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ได้มีโอกาสมาพบปะและติดต่อกัน แล้วแลกเปลี่ยนยับยั้งส่วนวัฒนธรรมของกันและกันไป

3. การละทิ้งวัฒนธรรมเดิม อาจเป็นการละทิ้งวัฒนธรรมเดิมโดยมีวัฒนธรรมใหม่มาแทน เพราะวัฒนธรรมใหม่ดีกว่าหรือไม่มีวัฒนธรรมใหม่มาแทนก็ได้เพราะวัฒนธรรมเก่าไม่มีประโยชน์อีกต่อไป

4. การปรับปรนทางวัฒนธรรม (Acculturation) โดยมีสาเหตุดังนี้

- การรวมตัวของสองวัฒนธรรม ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อวัฒนธรรมทั้งสองสูญเสียแบบแผนของตัวเอง
- การรวมตัวของสองวัฒนธรรมโดยจำยอมเนื่องจากการสูญเสียเอกราช
- การมีฐานะภาพเป็นวัฒนธรรมย่อยที่ขาดศักดิ์ศรี ไม่มีหลักยึดเหนี่ยวมากนัก เช่น วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย เป็นต้น เจ้าของจึงหันไปประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมของผู้อื่นที่ได้รับการยอมรับมากกว่า

- เมื่อใดก็ตามที่วัฒนธรรมเริ่มสูญเสียส่วนประกอบต่าง ๆ จนไม่สามารถทำหน้าที่ของมันได้ การรวมตัวกับวัฒนธรรมอื่นจะเกิดขึ้นตามมาเสมอ

- เกิดศรัทธาและนิยมชมชอบในวัฒนธรรมใหม่ อันเนื่องมาจากความแปลกใหม่

2.4.10 สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

อานนท์ อาภาภิรม (2525, หน้า 36) นักสังคมวิทยาอีกคนได้กล่าวถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมว่ามีสาเหตุดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ อันได้แก่ สภาพของดินฟ้าอากาศซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น ความเสื่อมคุณภาพของเนื้อดิน น้ำท่วม ลมพายุ ความแห้งแล้ง และความเยือกเย็น ซึ่ง

การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติดังกล่าวกระตุ้นให้มนุษย์ประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อควบคุมการผันแปรเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เช่น ผลิตปุ๋ยเพื่อทำให้น้ำดินอุดมสมบูรณ์ สร้างเขื่อนกั้นน้ำท่วม และประดิษฐ์เครื่องปรับอากาศ อันทำให้วิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป

2) การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางสังคม สังคมมนุษย์ย่อมไม่อยู่คงที่ (Static) มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา เช่น จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นมีการแข่งขันการประกอบอาชีพสูงขึ้น ตลอดจนการขัดแย้งระหว่างชนชั้น (Class Conflict) เพิ่มมากขึ้น อันเป็นปัญหาทางสังคม มนุษย์จึงต้องหาวิธีการและสร้างระเบียบปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาข้อยุ่งยากดังกล่าว เช่น สร้างระบบสังคมนิยม (Socialism) ขึ้นมาเพื่อการแก้ไขช่องว่างระหว่างชนชั้น ดังนั้นวัฒนธรรมของมนุษย์ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

3) การแลกเปลี่ยนหยาบยิมวัฒนธรรม มนุษย์ในสังคมต่าง ๆ ได้มีการติดต่อสื่อสารอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบันนี้การคมนาคมติดต่อการทำได้โดยสะดวกรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงหยาบยิมวัฒนธรรมจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง และมักจะปรากฏว่ามนุษย์ในสังคมที่กำลังพัฒนานิยมหยาบยิมวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญแล้ว (Advanced Society) คือ สังคมตะวันตก เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และสหรัฐอเมริกา สังคมไทยได้หยาบยิมวัฒนธรรมตะวันตกมาใช้หลายอย่าง เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรี และอาหาร เป็นต้น

สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมนั้น นักวิชาการทั้งหลายต่างให้การยอมรับกันว่า สังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ และมีลักษณะเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง คงที่ คือ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงนั้นมาจากปัจจัย 2 ประการ ที่สำคัญ คือ ปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยภายนอกชุมชน ผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชนนั้น ซึ่งจะเกิดเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษในชุมชน ก็ได้ตามสถานการณ์ และเวลาที่แตกต่างกันของชุมชนแต่ละแห่ง

เสาวคนธ์ สุดสวาท (2542, หน้า 48) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมองที่โครงสร้างและหน้าที่ของระบบสังคมที่ได้เปลี่ยนแปลงไป ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมองที่วิถีชีวิต ระเบียบ แบบแผนที่ได้เปลี่ยนแปลง ไปจากเดิม หรืออาจจะกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมเป็นการศึกษาเรื่องของการปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมเรื่องเดียวกัน ลักษณะและกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อปัจจัยใหม่ ๆ สภาพสิ่งแวดล้อมใหม่ โอกาสและบทบาทใหม่ที่ถูกกำหนดไว้แล้ว ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเริ่มจากปัจจัยที่เกิดขึ้นภายนอกชุมชน และปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในชุมชนตามลำดับ เมื่อลักษณะและปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแล้ว สิ่งที่มีผลตามมามากด้วยเสมอคือ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคม และวัฒนธรรมทุกระบบ

2.4.11 แนวคิดเรื่อง “การยอมรับหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลง”

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น บางกรณีก็ได้รับยอมรับอย่างรวดเร็ว ตรงกันข้าม บางกรณีอาจไม่ยอมรับ โดยเฉพาะนักพัฒนาชุมชนซึ่งมีหน้าที่ต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดการยอมรับนั้นก็จะต้องใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนยอมรับ ดังนั้น จึงควรเข้าใจให้ถูกต้องว่ามีปัจจัยหลายประการที่ทำให้มีการยอมรับหรือการต่อต้าน ปัจจัยที่ทำให้เกิดการยอมรับ หรือการต่อต้านการพัฒนาอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นั้น มีอยู่ 6 ประการ ดังนี้

1) **ความต้องการในการเปลี่ยนแปลง** หากบุคคลยังไม่ตระหนักหรือเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงแล้ว อัตราการยอมรับย่อมจะช้าในการที่บุคคลจะยอมรับสิ่งใหม่นั้น จะต้องเป็นสิ่งที่บุคคลในสังคมเห็นว่ามีความประโยชน์ สามารถบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของตนหรือสังคมได้

2) **การได้รับความพึงพอใจอย่างสูง** ผลของการยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้นต้องทำให้เกิดความพึงพอใจต่อบุคคลอย่างสูงทั้งด้านสถานภาพของสังคมเศรษฐกิจและจะต้องชดเชย หรือสมน้ำสมเนื้อกับปัญหา และความยากลำบากในการสนับสนุน และเปลี่ยนแปลงทั้งในรูปแบบของวัตถุธรรมและอวัตถุธรรม

3) **การสาธิตผลประโยชน์** การสาธิตให้เห็นประโยชน์อย่างมีคุณค่าจะทำให้การยอมรับการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้สะดวก จึงเป็นเกณฑ์สำคัญในการยอมรับการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม

4) **การเข้ากันได้กับวัฒนธรรมที่มีอยู่** หากการเปลี่ยนแปลงไม่ขัดกับกระแสวัฒนธรรมวิถีชีวิตเดิมของสังคมแล้ว การยอมรับย่อมเกิดขึ้นได้โดยปรับให้เข้ากันได้กับวัฒนธรรมเดิมนั้นก็จะปฏิเสธ

5) **ต้นทุนของการเปลี่ยนแปลง** หากเสียค่าใช้จ่ายมากก็ยอมรับน้อยลงไป

6) **ผู้นำในการเปลี่ยนแปลง** หากผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีบุคลิกที่ดีเข้าใจชาวบ้าน รู้จักวิถีเสนอการเปลี่ยนแปลง รู้จักเนื้อหาของการเปลี่ยนแปลงได้พอดี ประกอบกับความชำนาญในการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งบุคลิกภาพ ภูมิหลังที่ดีก็ย่อมทำให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปได้ง่ายขึ้น

2.4.12 ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2537, หน้า 208) นักสังคมวิทยาได้กล่าวถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง ไว้ดังนี้

1) **ผลกระทบทางด้านสังคม** ผลกระทบทางสังคมของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีหลายด้านด้วยกันทั้งในด้านขนาด ลักษณะ ประเภท และองค์ประกอบของความสัมพันธ์ทางสังคม ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบทที่ชัดเจนก็มีความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกห่างเหินกันไป ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านก็ลดความเข้ม และความเหนียวแน่นลงไปทำให้ไม่ค่อยมีความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเหมือนสมัยก่อนความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ และญาติผู้ใหญ่ของเด็กชนบทสมัยใหม่ก็ลดน้อยลงแม้ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับชาวบ้านก็ลดลงไป ชุมชนชนบทมีความชำนาญเฉพาะด้านมากขึ้นมีคนเลี้ยงไก่ คนเลี้ยงหมู ไม่ได้เป็นชาวนา ชาวไร่ทั่วไปเหมือนสมัยก่อน ทำให้มีความจำเป็นต้องพึ่งคนอื่นมากไป พึ่งตนเองน้อยลง

2) **ผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม** การเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบททำให้เกิดผลกระทบต่อวัฒนธรรมชนบทหลายด้านบางอย่างก็เกี่ยวพันใกล้ชิดกับผลกระทบทางสังคมที่กล่าวมา ตัวอย่างเช่น ประเพณีการเคารพผู้อาวุโสหาย หรือจางไปชาวชนบทนิยมวัตถุมากขึ้น ยิ่งถือการวัดคุณค่าของคนด้วยเงินตรา หรือวัตถุตีค่าของคนตามปริมาณเงินตรา หรือวัตถุมีค่าที่เขามีอยู่ถ้าจะทำอะไรให้กันก็คิดเป็นเงินคิดกำไรขาดทุน มิได้เป็นการช่วยเหลือกันเอาแรงกันระหว่างเพื่อนบ้านใกล้เคียงเหมือนสมัยก่อน มีความนิยมวัฒนธรรมเมือง ซึ่งสืบทอดมาจากวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น แต่งตัวเหมือนชาวเมือง ดำรงชีวิตเอาอย่างชาวเมืองใช้ รถยนต์ จักรยานยนต์ หรือรถแทรกเตอร์

เครื่องยนต์กลไกอื่นมากขึ้น เสียค่าใช้จ่ายมากขึ้นแต่รายได้ของตนไม่ได้เพิ่มขึ้น รวมถึงค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ในสมัยก่อนจางหายไปหรือสูญหายไปในชุมชนชนบทนั้น ๆ

3) **ผลกระทบทางเศรษฐกิจ** ผลกระทบทางเศรษฐกิจของการเปลี่ยนแปลงในชนบท นั้นอาจมองเห็นได้ง่าย ๆ การเปลี่ยนแปลง ต่าง ๆ ทำให้ชาวชนบทต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้น ในขณะที่รายได้ไม่เพิ่มเท่าที่ควร ทรัพยากรในชุมชนก็ถูกใช้ร่อยหรอไปมากขึ้น บางอย่างอาจหมดไป หรือเหลือน้อยไปไม่ว่าจะเป็น ป่าไม้ แร่ธาตุทั้งหลายยังมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาชาวชุมชนชนบทก็จะต้องเสียเปรียบการกระจายรายได้และโอกาสเศรษฐกิจ ก็ยังไม่ยุติธรรม ยิ่งพัฒนาชาวชนบทก็ยิ่งยากจนยิ่งทำงานมากยิ่งขึ้นได้ผลตอบแทนน้อย เพราะการเอาเปรียบชาวชนบททำได้มากขึ้น

2.5 แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นักประวัติศาสตร์และนักมานุษยวิทยาต่างพยายามสร้างประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง โดยอาศัยบันทึกลายลักษณ์อักษรและความทรงจำของผู้อาวุโสในท้องถิ่น แล้วนำไปประมวลกับเอกสารที่ได้จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ รวมทั้งหลักฐานและบันทึกของชาวต่างชาติ ประวัติศาสตร์ที่ถูกสร้างขึ้นในลักษณะดังกล่าว มีกรอบแนวความคิดของตะวันตก แม้ว่าเนื้อหาบางส่วนจะเป็นท้องถิ่นก็ตาม ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สิ่งที่ทำให้มีความสำคัญมิใช่จำกัดอยู่เพียงแค่หลักสูตร หรือความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตซึ่งเป็นความเข้าใจประวัติศาสตร์ในแง่ที่เป็นอยู่ทั่วไป ได้มีผู้ให้ความหมายของแนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ดังนี้

อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2554, หน้า 7-18) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์เป็นเสมือนความทรงจำร่วมของมนุษย์ ที่ถูกกำหนดโดยสถาบันอำนาจในแต่ละยุคสมัย เป็นความสัมพันธ์ของคนในสังคมกับสถาบันอำนาจ และเป็นกลไกสำคัญในการก่อรูปลักษณะของสังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต การสร้างและการถ่ายทอดประวัติศาสตร์จึงเป็นพันธกิจของมนุษย์ในทุกสังคม การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นล้านนาช่วงที่ผ่านมา ดำเนินไปภายใต้กรอบเดิมของการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติ ซึ่งหน่วยการศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนาแตกต่างไปจากเดิม คือ มองหน่วยการศึกษาระดับหมู่บ้าน และเน้นความเป็นอิสระของหมู่บ้านล้านนา ซึ่งได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของรัฐและทุนนิยมในขอบเขตจำกัด เป็นชีวิตของชาวบ้านจริง ๆ ไม่เน้นความสำคัญของสายสัมพันธ์กับรัฐส่วนกลาง ซึ่งต่อมานักมานุษยวิทยาได้ร่วมกันสร้างแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนา ในมุมมองใหม่ขึ้นอีกทางหนึ่ง นั่นคือการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับเงื่อนไขและพลังทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมจากภายนอกที่เข้ามากระทบชุมชน

สุเทพ สุนทรเกสัช (2552, หน้า 68) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับหมู่บ้านเพียงหมู่บ้านเดียวหรือกลุ่มเดียว เมืองขนาดเล็กหรือขนาดกลาง (เมืองขนาดใหญ่หรือตัวเมืองหลวงอยู่นอกข่ายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น) หรือไม่ก็เป็นอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ใหญ่เกินกว่าจังหวัดหรือมณฑล หน่วยของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอาจเป็นหมู่บ้านหนึ่ง หรือหมู่บ้านหลาย ๆ หมู่บ้าน ที่มีความสัมพันธ์อันเป็นอันเดียวกัน หรือเมืองขนาดเล็ก หรือไม่ก็อาจจะเป็นแคว้นภาค หรือมณฑล ที่สมาชิกของชุมชนนั้นต่างก็มีความสำนึก ซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรม สังคม และการเมือง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2550, หน้า 10) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีการใช้ข้อมูลน้อยเกินไป ยังเป็นเรื่องการศึกษาการปกครองมณฑลจากราชธานีเสียเป็นส่วนมาก การศึกษาวัฒนธรรมจากโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และวรรณกรรมไม่ค่อยจะได้โยงวัฒนธรรมกับวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจ ไม่มีการตีความและไม่มีการอธิบายว่าเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตผู้คนในท้องถิ่นอย่างไร ไม่มีการใช้ประโยชน์ของข้อมูลเพื่ออธิบายพื้นฐานชีวิตของชุมชนที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมเหล่านั้นขึ้นมา การศึกษา ยังคงเน้นที่เมืองใหญ่ ๆ หรือบริเวณใกล้เคียง แต่ขาดการศึกษาในท้องถิ่นที่ห่างไกลออกไป โดยเฉพาะเห็นได้ชัดมากกว่า ขาดการศึกษาที่เป็นชนชาติส่วนน้อย

ธิดา สาระยา (2550, หน้า 2-3) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่ใช่เป็นเพียงอดีตเท่านั้น หากแต่เป็นปัจจุบันด้วย เพราะคนทำให้ประวัติศาสตร์เกิดขึ้น สำนักของคนที่มีต่อประวัติศาสตร์ ต่อมรดกทางวัฒนธรรมของตัวเอง ต่อประวัติความเป็นมาของตัวเองในปัจจุบันล้วนคือส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ ที่เมื่อมองย้อนจากอนาคตในส่วนนี้ก็จะประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับสำนักทางประวัติศาสตร์ของคนในปัจจุบันด้วย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นประเภทหนึ่งของประวัติศาสตร์สังคม เราศึกษากลุ่มคนในสังคมไม่จำกัดเนื้อที่ และก็ไม่ต้องจำกัดขอบเขตอะไร เพราะเป็นเรื่องของสังคม แต่มันก็มีแง่มุมต่าง ๆ ด้วย ที่สำคัญประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นการศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่นนับจากจุดเล็กไปหาจุดใหญ่ คือแทนที่จะมองจากข้างนอกมาข้างใน เราก็มองจากข้างในไปสัมพันธ์กับข้างนอก เพราะฉะนั้นการมองท้องถิ่นจึงสวนทางกับการศึกษาที่แล้ว ๆ มาซึ่งการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมท้องถิ่น ที่มีมวลชนเป็นตัวเคลื่อนไหว คือ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรืออีกนัยหนึ่ง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ กระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมที่เน้นมวลชนเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่คนภายในท้องถิ่นเชื่อว่าเป็นจริง ซึ่งในที่นี่จะใช้คำว่า “ประวัติศาสตร์ภายใน” (history from the inside) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิตและมีพลวัตเสมอ ประวัติศาสตร์ภายในมิได้คาดหมายหาข้อมูลเท็จจริงจากข้อมูล แต่เป็นประวัติศาสตร์ที่ถูกเชื่อว่าเป็นเช่นนั้น ประวัติศาสตร์แบบนี้จึงสะท้อนความคิดของคนในสังคม ซึ่งปรากฏในรูปของตำนาน นิทานพื้นบ้าน เรื่องปรัมปรา โดยการใช้การสัมภาษณ์และสืบสวนในปัจจุบัน

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2550, หน้า 11) กล่าวว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่อาจสมบูรณ์ในตัวเอง ต้องศึกษาจากการติดต่อสัมพันธ์กับท้องถิ่นและสังคมอื่นด้วย เพราะประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวของความเคลื่อนไหวทางความคิด ที่มีการขัดแย้ง การต่อสู้ การครอบงำ การแลกเปลี่ยน และการผสมผสานกันอยู่ตลอดเวลา ปัญหาอยู่ที่ว่าการเคลื่อนไหวดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของอะไร และมีเงื่อนไข บริบทอย่างไร หากทำความเข้าใจ ในประเด็นนี้ได้ ก็จะช่วยให้การศึกษาด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีพลังต่อการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม ให้อยอมรับศักยภาพมากขึ้น เหนืออื่นใด ชุมชนกับท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กัน ชุมชนเป็นจุดหนึ่งในท้องถิ่น หมายถึงชุมชนที่อยู่รวมกัน มีความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม มีรูปแบบวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน ประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องเริ่มต้นที่พื้นที่ มีมาตุภูมิ มีชุมชน มีชาติพันธุ์ มีประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน นำไปสู่สังคม วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง เมื่อมีการบูรณาการความรู้ด้านประวัติศาสตร์ในหลายท้องถิ่นก็กลายเป็นประวัติศาสตร์ชาติ ความเป็นไทยมาจากความหลากหลาย ครอบคลุมมิติด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม พิธีกรรม ศิลปะ

แขนงต่าง ๆ ฯลฯ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเข้าใจในพลวัตของสังคมไทยแต่ละด้าน ประวัติศาสตร์ใหม่ต้องมาจากท้องถิ่นแล้วต่อมาถึงเป็นประวัติศาสตร์แห่งรัฐ

สรุปได้ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาท้องถิ่นอันเป็นบริเวณที่มีชุมชนอยู่รวมกันและมีความสัมพันธ์กันทางเศรษฐกิจ สังคม ระบบความเชื่อ พิธีกรรมและการเมืองการปกครอง จนกล่าวได้ว่าทำให้ผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีอะไรหลาย ๆ อย่างร่วมกันและคล้ายคลึงกันจนมีจิตสำนึกว่าเป็นคนถิ่นเดียวกัน การศึกษาเช่นนี้เน้นอดีตมาจนถึงปัจจุบันโดยแสดงให้เห็นว่ามีการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ

2.6 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้มีการพัฒนาขึ้นครั้งแรกระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1939-1945) โดยนำมาใช้ในการประเมินประสิทธิผลของรายการวิทยุกระจายเสียงที่ออกอากาศในช่วงนั้น พอสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ค.ศ. 1946 ได้มีการนำมาใช้ในกลุ่มที่ทำงานทางด้านสังคมศาสตร์ (Social Sciences) มีลักษณะเป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหาที่มีการกำหนดหัวข้อเฉพาะบางประเด็นของผู้จัด (Organizer) โดยกลุ่มคนที่เข้าร่วมประมาณ 8-10 คน ซึ่งเรียกว่า เป็น Participants หรือ Respondents โดย ผู้ที่จะเข้าร่วมการทำ Focus group จะได้รับการคัดเลือก (Screen) ตามเงื่อนไขมาอย่างดี

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2549, หน้า 12) กล่าวว่า การสนทนากลุ่ม คือการสัมภาษณ์ในอีกรูปแบบหนึ่งที่รวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ 6-10 คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2551, หน้า 21) ได้ให้ความหมายของการสนทนากลุ่มไว้ว่า การสนทนากลุ่ม หมายถึงการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ 6-10 คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้

เกษมสิงห์ เฟื่องฟู (2551, หน้า 22) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดสนทนากลุ่ม คือ การจัดให้มีกลุ่มคนที่เป็นผู้รู้มีลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม อาชีพ หรือ คุณลักษณะภูมิหลังต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกันที่สุด และคาดว่าเป็นกลุ่มที่สามารถตอบประเด็นคำถาม ที่นักวิจัยสนใจได้ดีที่สุด มีสมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่ม มีจำนวน 7-8 คน เป็นกลุ่มที่มีลักษณะโต้ตอบและโต้แย้งกันดีที่สุด ทำให้เกิดการสนทนา ที่เปิดกว้างที่จะให้ทุกคนไม่อายคน วิพากษ์วิจารณ์ได้ดีที่สุด ส่วนในกรณีที่มีสมาชิก 9-12 คน ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่วงสนทนาอาจจะมีการแบ่งกลุ่มย่อยหันหน้าเข้าสนทนากันเอง แต่ในกรณีนี้อาจจะลำบากในการนั่งสนทนาเป็นกลุ่ม และยากต่อการสรุปประเด็นปัญหาหรือวิเคราะห์ข้อมูล

หลักการของการสนทนากลุ่ม

วิธีเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการจัดให้คนที่เลือกจากประชากรที่ต้องการศึกษาจำนวนไม่มากนักมาร่วมวงสนทนากัน เพื่ออภิปรายพูดคุยกัน โดยมุ่งประเด็นการสนทนาไปยังเรื่องที่สนใจศึกษา ในการจัดการสนทนากลุ่มอย่างเป็นระบบ อาจเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 7-12 คน ที่มีลักษณะบางประการ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ระหว่างพูดคุย มีพิธีกรเป็นผู้ดำเนินรายการ มีผู้จัดบันทึกเป็นผู้จัดย่อเนื้อหาการสนทนา และมีเทปบันทึกเสียงบันทึกรายละเอียดของการพูดคุย เมื่อเสร็จสิ้นการสนทนา ผู้บันทึกจะถอดรายละเอียดจากเทปที่บันทึกไว้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ต่อไป (กรมการพัฒนาชุมชน, 2551)

ข้อดีของการจัดการสนทนากลุ่ม

1. ผู้เก็บข้อมูล เป็นผู้ได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดี
2. เป็นการเผชิญหน้ากันในลักษณะกลุ่มมากกว่าการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว
3. ให้มีปฏิริยาโต้ตอบกันได้
4. บรรยากาศของการคุยกันเป็นกลุ่มจะช่วยลดความกลัวที่จะแสดงความคิดเห็นส่วนตัว
5. เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่เสียค่าใช้จ่ายน้อย ง่าย ให้ความยืดหยุ่นในการค้นหาประเด็นหรือสืบค้นลึกในข้อมูลบางอย่าง ข้อมูลมีชีวิตชีวา

ข้อจำกัดในการสนทนากลุ่ม

1. ถ้าในการสนทนากลุ่ม มีผู้ร่วมสนทนาเพียงไม่กี่คนที่แสดงความคิดเห็นอยู่ตลอดเวลาจะทำให้ข้อมูล ที่ได้เป็นเพียงความคิดเห็นของคนส่วนน้อยเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องระวังไม่ให้มีการผูกขาดการสนทนาขึ้น
2. พฤติกรรมบางอย่างซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ยอมรับในชุมชนอาจไม่ได้รับการเปิดเผยในกลุ่มสนทนา ในกรณีนี้ใช้การสัมภาษณ์ตัวต่อตัวจะดีกว่า
3. ถ้าผู้ดำเนินในการสนทนาคุมเกมไม่ได้ การสนทนากลุ่มจะไม่ราบรื่น

ประโยชน์ของการจัดการสนทนากลุ่ม

1. ใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรม
2. ใช้ในการกำหนดสมมติฐานใหม่ ๆ
3. ใช้ในการกำหนดคำถามต่าง ๆ ที่ใช้ในแบบสอบถาม
4. ใช้ค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัยแบบสำรวจ เพื่อช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
5. ใช้ในการประเมินผลทางด้านธุรกิจ

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยหลายเรื่องที่ทำการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ในระดับชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งสามารถนำมาเสนอเพื่อใช้ศึกษาเป็นแนวทางในการวิจัย และเปรียบเทียบถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในแต่ละแห่ง ดังต่อไปนี้

วรารภรณ์ กันทะ (2551, หน้า 113-122) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง บ้านตุงลอย หมู่ 4 ตำบลอมก๋อย อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่” ซึ่ง

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยโดยโดยการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมเป็นหลักพบว่า วิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านตุงลอย มีสภาพเป็นชุมชนขนาดเล็ก มีอาชีพเกษตรกรรมแบบยังชีพ ได้แก่ การทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงชีวิตครอบครัวอย่างพออยู่พอกินตามลักษณะของชาวบ้านในชุมชนชนบทที่ไม่มีความเจริญเข้ามาในชุมชน ดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการล่าสัตว์ หาของป่า ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สมาชิกในชุมชนมีความผูกพันกันด้วยระบบเครือญาติทางสายโลหิตและการแต่งงาน มีความเชื่อในเรื่องของอำนาจและภูตผีวิญญาณ นอกจากนี้วิถีชีวิตของชุมชนมีลักษณะเฉพาะตนและค่อนข้างโดดเดี่ยวจากสังคมภายนอก

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอย่างมาก โดยมีผลมาจากปัจจัย 2 ด้าน คือ ด้านปัจจัยภายใน ประกอบด้วย การเพิ่มประชากร ความต้องการเป็นคนไทย ลักษณะทางเชื้อชาติ-วัฒนธรรมที่ใกล้ชิดกับคนไทย ความต้องการด้านวัตถุของชุมชน และด้านปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย การพัฒนาของรัฐ การพัฒนาจากบุคคลและองค์กรอิสระ ส่วนกระบวนการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตนั้น เกิดจากสมาชิกในชุมชนมีพฤติกรรมหรือเกิดการยอมรับการปฏิบัติเกี่ยวกับด้านการขัดเกลาทางสังคม การลอกเลียนแบบ การมีค่านิยมแบบใหม่ และการหยิบยืมทางวัฒนธรรมจากสังคมภายนอกเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันของตน ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม อย่างต่อเนื่อง

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สุวรรณ บัวบาน(2527, หน้า 157) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนสองแห่งในจังหวัดขอนแก่น กรณีศึกษาหมู่บ้านอัมพวัน และหมู่บ้านคำแก่คุณทำให้ทราบถึงแนวทางการศึกษาและลักษณะการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านทั้งสอง ที่ผ่านมามีในอดีต (พ.ศ. 2512-2513) กับปัจจุบัน (พ.ศ. 2526) ว่าแตกต่างกันอย่างไร ผลการวิจัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจ และระบบการพักผ่อนหย่อนใจมีมากกว่าการเปลี่ยนแปลงในระบบเครือญาติ ระบบความเชื่อและระบบกลุ่มทางสังคมทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพบว่าปัจจัยภายนอก เช่น สาธารณูปโภค การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม สื่อสารมวลชน มีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าปัจจัยภายใน เช่น สาเหตุหรืออิทธิพลของบุคคล หน่วยงาน ระบบสถาบันหรือกลุ่มต่าง ๆ ทราบถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยของวัตถุ การพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ การเชื่อฟังผู้อาวุโส การเปลี่ยนไปด้านจิตใจ สังคมวัฒนธรรมบางประการของชุมชนบ้านคำแก่คุณ

กฤษณา เจริญวงศ์(2531, หน้า 120-124)ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนลัวะกับเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชนชาวลัวะในฐานะที่เป็นไพร่เมืองต้องปฏิบัติต่อชนชั้นผู้ปกครองในแง่การยอมรับอำนาจของทางบ้านเมือง เช่นเดียวกับไพร่ทั่ว ๆ ไปที่เป็นคนไทยพื้นเมือง โดยเฉพาะการส่งส่วยซึ่งเป็นผลผลิตจากท้องถิ่นมายังส่วนกลาง นอกจากนั้นยังพบว่า ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนลัวะกับผู้ปกครอง ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะการยอมรับซึ่งกันและกัน หรือการประนีประนอมกันมากกว่าจะเป็นการใช้อำนาจ ที่ผู้ปกครองจะพึงมีต่อผู้ถูกปกครอง ด้วยเหตุนี้บทบาทของกลุ่มชนลัวะที่ปรากฏในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม จึงมีผลต่อความเข้าใจอย่างถูกต้องถึงการพัฒนาการของกลุ่มชนลัวะ ที่มีต่ออาณาจักรล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สุทัศน์ กันทะมา (2542, หน้า 100-104) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นส่วนประกอบของการวิจัย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันแม้ว่าสภาพของสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ ได้มีการเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสังคมภายนอกที่มีอิทธิพลสูงและมีการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว แต่ชาวไทยใหญ่หมู่บ้านขุนยวมตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ก็ยังสามารถรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนเองไว้ได้ การคงอยู่ของวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยใหญ่ ที่คงอยู่และสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนปัจจุบันนั้น เป็นกระบวนการของชาวไทยใหญ่ที่มีวิถีชีวิตทางสังคมภายใต้บริบทของชุมชน ที่ไม่ได้แยกระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต กระบวนการ ช่วยให้บุคคลและชุมชนสามารถดำเนินชีวิตตนเองด้วยการปฏิบัติตามผู้รู้ โดยมีภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ โดยมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของวัฒนธรรมประเพณีจากเดิม เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน แต่ยังคงไว้ซึ่งคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้าน ที่ชาวไทยใหญ่สั่งสมกันมานับแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน

พิมุขชาญธนะวัฒน์(2546, หน้า 103) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ กรณีศึกษาชาวไทยใหญ่บ้านถ้ำลอด จังหวัดแม่ฮ่องสอนจากการวิจัยพบว่า ลักษณะของการปรับเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอด เป็นการดำเนินไปโดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ คือ จากการได้รับการเรียนรู้หรือการ ชัดเกล้าทางสังคมแล้วนำมาปฏิบัติ การลอกเลียนแบบจากสื่อที่พบเห็นหรือจากบุคคลที่มาจากสังคมภายนอกที่ได้มีการปฏิสัมพันธ์ด้วยการมีค่านิยมแบบใหม่ ได้แก่ ความนิยมด้านวัตถุ ความเชื่อที่ว่างานในร่มมีเกียรติกว่างานกลางแจ้งที่ใช้แรงงาน เกิดความยอมรับลักษณะของความเป็นสากล ชาวบ้านมีการหยิบยืมทางวัฒนธรรมจากสังคมภายนอก ซึ่งกระบวนการที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ได้ช่วยทำให้ ชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอดมีวิถีชีวิตและพฤติกรรมแตกต่างไปจากอดีต

พระอินจันทร์กนตจारी (ศรีบุญ) (2549, หน้า 183) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวยองชุมชนบ้านดอนปิน ตำบลแช่ช้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชาวยองบ้านดอนปินก่อนที่จะย้ายถิ่นฐานมาตั้งอยู่บ้านดอนปินนั้น มีบรรพบุรุษสืบทอดเชื้อสายมาจากเมืองสิบสองปันนาประเทศพม่า หรือเมียนมาร์ ชาวยองในอดีตอยู่กันอย่างเรียบง่าย มีสภาพเป็นชุมชนขนาดเล็ก มีผู้นำที่ดีชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ มีการดำรงชีพด้วยการทำไร่ทำนาและงานฝีมือในครัวเรือน มีฐานะพออยู่พอกิน ชาวยองได้นำเอารูปแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา การแต่งกาย และประเพณี พิธีกรรมความเชื่อต่าง ๆ นำมาประเพณีปฏิบัติต่อการดำเนินวิถีชีวิตของตนเองครอบครัวและชุมชน ขณะเดียวกันยังช่วยรักษาและสืบทอดอย่างยาวนาน

ในปัจจุบันชาวยองได้มีการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนขนาดเล็กไป สู่สภาพชุมชนขนาดใหญ่ ผู้นำจะต้องมาจากคนที่มีฐานะ มีการศึกษาสูง มีการพัฒนาทำให้ชาวบ้านจากอาชีพการไร่ทำนา เปลี่ยนเป็นอาชีพค้าขาย พนักงานบริษัททำให้ครอบครัวมีฐานะทางการเงินที่ดี ส่งบุตรหลานเข้าไปศึกษาในตัวเมืองมากขึ้น การรักษาสุขภาพจากเคยที่ต้องพึ่งหมอยาในชุมชน ปัจจุบันชาวยองนิยมใช้บริการโรงพยาบาลมากขึ้น เพราะความทันสมัยมีถนนหนทางคมนาคมที่ดีสะดวกสบายในการเดินทาง วัฒนธรรมของชาวยองมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการแต่งกายเดิมที่ใช้ผ้าที่ทอขึ้นเอง

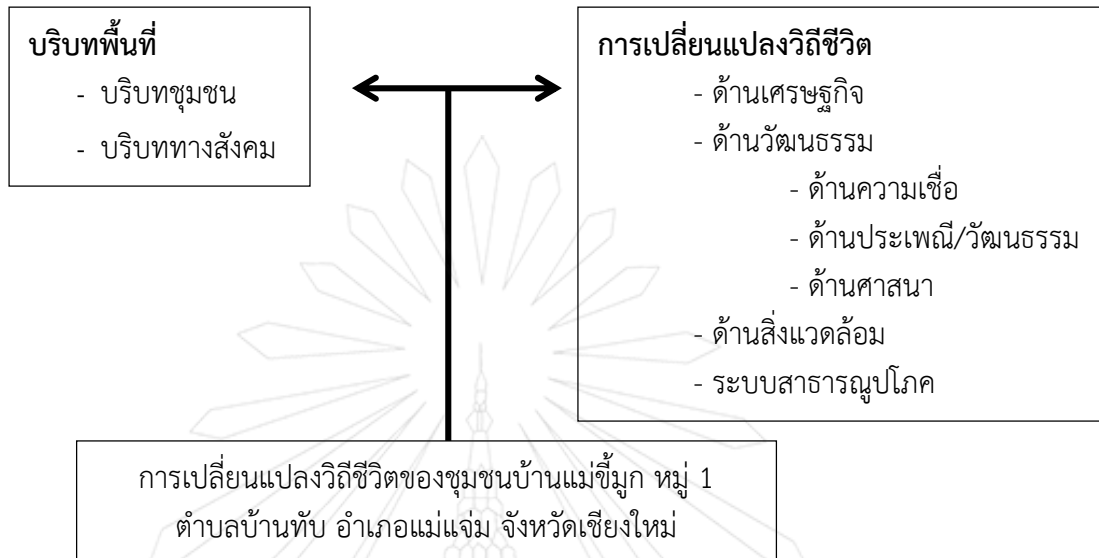
แต่ปัจจุบันหาซื้อได้ตามร้านค้าทั่วไป ภาษายองส่วนมากจะมีพูดคุยกันเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น ส่วนเด็กเยาวชนพูดภาษาไทยภาคกลางและภาษาพื้นเมือง สิ่งของที่จะใช้ในประเพณีการตานธรรม ปัจจุบันนิยมซื้อตามท้องตลาดเพื่อความรวดเร็ว พิธีเลี้ยงใจบ้านเมื่อก่อนช่วยกันทำอาหารแต่ปัจจุบันนิยมจ้างแม่ครัวมาทำอาหารแทน การเปลี่ยนแปลงเกิดจากปัจจัยภายนอกและภายในที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนชาวยอง

อารีย์พานทอง(2553, หน้า 106-110)ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของปกากะญอ บ้านวัดจันทร์ หมู่ 3 ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าชุมชนและสภาพวิถีชีวิตชุมชนบ้านวัดจันทร์ดั้งเดิมเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าปกากะญอ ได้ตั้งบ้านวัดจันทร์ประมาณก่อน 200 กว่าปี มีสภาพเป็นชุมชนขนาดเล็ก ชาวบ้านดำรงชีพอยู่ได้ด้วยเกษตรกรรมแบบยังชีพ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงชีวิตครอบครัวอย่างพออยู่พอกินตามแบบฉบับของชาวบ้านในชุมชนชนบทที่ไม่มีความเจริญ ประกอบกับการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติรอบชุมชน ด้วยการล่าสัตว์และหาของป่า สมาชิกในชุมชนชาวปกากะญอ บ้านวัดจันทร์ ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสโดยถือกันว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตมาก่อน ชาวบ้านมีระบบแลกเปลี่ยนแรงงาน ระบบการผลิตเป็นการผลิตแบบยังชีพ และเลี้ยงครอบครัว มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปันทรัพยากรที่หามาได้ ระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราไม่มีความสำคัญนัก สภาพการคมนาคมมีความยากลำบาก ต่อมาชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปทุกด้าน คือ ด้านภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม ด้านสถาบันทางสังคม ด้านครอบครัวและประชากร ด้านเศรษฐกิจ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรม เช่น ความเชื่อทางศาสนาพุทธ วัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี ประเพณี ไสยศาสตร์ วัฒนธรรมเกี่ยวกับการกินการอยู่ พิธีการเกิด พิธีแต่งงาน พิธีศพ วัฒนธรรมเกี่ยวกับการแต่งกาย สภาวะเศรษฐกิจ ความทันสมัยรวดเร็วและสะดวกสบาย วัฒนธรรมเกี่ยวกับภาษา และการเปลี่ยนแปลงด้านภาษา

การเปลี่ยนแปลงสภาพวิถีชีวิตของชุมชนปกากะญอ บ้านวัดจันทร์ ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนในด้านครอบครัวและประชากร ด้านภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน บางกรณีกลับนำไปสู่สภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม แต่บางกรณีกลับนำไปสู่ปัญหาทางสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการว่างงาน ปัญหาด้านการเสื่อมถอยทางศีลธรรม เป็นต้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของปกากะญอ บ้านวัดจันทร์ หมู่ 3 ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2 ด้าน คือ ปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในตนเองหรือในชุมชนตนเอง ได้แก่ การเพิ่มของประชากร ความต้องการทางวัตถุ ความเชื่อและวัฒนธรรม และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การพัฒนาของภาครัฐ เช่น สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน มีถนน น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ เป็นต้น การพัฒนาของภาคเอกชน ด้านการศึกษา ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และด้านเทคโนโลยี

2.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

แผนภูมิที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่โดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยพิจารณาปรากฏการณ์ทางสังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงซึ่งได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามประเด็นดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรที่ศึกษา
- 3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล
- 3.7 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การเลือกพื้นที่อำเภอมะเข่ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาทำให้มีการอาศัยอยู่ของชนชาติพันธุ์มากมาย และจากการที่ผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่และได้สังเกตการณ์ปรากฏการณ์และบริบทของชุมชนจึงทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ หลาย ๆ ด้าน จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงได้เลือกชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่

การเลือกประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประชากรที่ผู้วิจัยมุ่งทำการศึกษา คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษามีจำนวน 10 คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) นั้นผู้วิจัยเลือกจากผู้รู้ท้องถิ่น ได้แก่ ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน มัคคนายก พระสงฆ์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มเยาวชน

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่เป็นบุคคล ที่ผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูลโดยตรงจากประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ ผู้อาวุโส ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ครู พระสงฆ์ กลุ่ม

แม่บ้าน กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

3.2.2 ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (SecondaryData) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารสิ่งพิมพ์ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา แหล่งข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านทับ ที่ว่าการอำเภอแม่แจ่ม ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลที่ละเอียดครอบคลุมถูกต้อง ตอบคำถามและตรงวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างชัดเจน โดยใช้เทคนิค วิธีการในหลายรูปแบบ ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่นั้น ดังนั้น จึงถือว่าผู้วิจัยมีความได้เปรียบในส่วนนี้ด้วยความคุ้นเคยกับพื้นที่นั้น ผู้วิจัยจึงมีวิธีการที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยเครื่องมือดังต่อไปนี้

3.3.1 การสำรวจพื้นที่วิจัย (Survey) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เป็นต้น

3.3.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อที่จะทำการศึกษาไว้ล่วงหน้า ใช้คำถามซึ่งเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อให้โอกาสผู้ให้ข้อมูลได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้วิจัยได้อย่างเป็นธรรมชาติ

3.3.3 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (ParticipantObservation) โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ชุมชนมีกิจกรรมสำคัญๆ เช่น วันประกอบพิธีกรรม งานพิธี งานฉลอง หรือการประชุมหมู่บ้านก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว เพื่อเก็บข้อมูลด้วยการจดบันทึก ถ่ายภาพ บันทึกเสียงเพื่อจะได้นำมาใช้วิเคราะห์ต่อไป

3.3.4 การสนทนากลุ่มย่อย (FocusGroup) ผู้วิจัยได้มีการทำการสนทนากลุ่มย่อยกับประชากร โดยเน้นไปที่การสนทนากลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มย่อยที่รวมกันอยู่แล้ว เช่น ชาวบ้านนั่งสนทนารวมกลุ่มกันตอนค่าที่ข้างเรือนของผู้ใดผู้หนึ่ง ผู้วิจัยก็จะขออนุญาตเข้าไปนั่งร่วมวงสนทนาจัดเก็บข้อมูลด้วย ซึ่งวิธีการนี้ช่วยให้ชาวบ้านไม่เกิดความรู้สึกแปลกแยกกับผู้วิจัย

3.3.5 การศึกษาเอกสาร (Documentary study) ได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของชุมชน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ในลักษณะเกี่ยวกับการสาธารณสุขโภชนาการขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน, ไฟฟ้า กิจกรรมพาณิชยกรรม เช่น ร้านค้า และการเปลี่ยนแปลงการบริการของรัฐ เช่น โรงเรียน สถานเอนามัย องค์กรบริหารส่วนตำบล โครงการพัฒนาต่างๆ ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3.3.6 วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ วัสดุอุปกรณ์ที่ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษา ได้แก่

- 1) แบบบันทึกข้อมูล
- 2) เทปบันทึกเสียง
- 3) กล้องถ่ายรูป

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.4.1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงจัดหมวดหมู่แล้วสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์

3.4.2 นำแบบสัมภาษณ์ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วปรับปรุงแก้ไข

3.4.3 นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความครอบคลุมเนื้อหา ความชัดเจนและความเหมาะสมทางภาษาของข้อความ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.4.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์อีกครั้ง แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

3.4.5 นำเครื่องมือไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิจัยต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง มีข้อมูลหลายส่วนที่ต้องการรวบรวมมาประกอบกันให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล เป็น 3 ระยะ ดังนี้

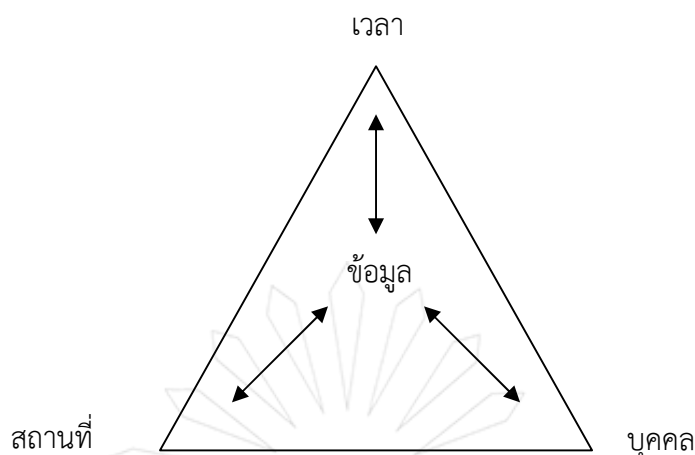
ระยะที่ 1 ทำหนังสือแจ้งความประสงค์ให้ผู้นำหมู่บ้านทราบ เพื่อขอความอนุเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน หรือบริบทชุมชน และเพื่อขออนุญาตทำการวิจัย เป็นต้น

ระยะที่ 2 เก็บข้อมูลในประเด็นที่จะศึกษา โดยกำหนดประเด็นไว้ล่วงหน้า การออกแบบสัมภาษณ์ โดยการสำรวจพื้นที่ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ ทั้งเจาะลึก ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมเป็นต้น

ระยะที่ 3 ระยะตรวจสอบข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อรับฟังคำแนะนำและหาแนวทางให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การตรวจสอบข้อมูล

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ สามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้อย่างชัดเจนและครอบคลุมในรายละเอียดของประเด็นที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยจะมีการตรวจสอบข้อมูล หลังการเก็บรวบรวมข้อมูล สิ่งที่ได้จากคำบอกเล่าของผู้รู้ในท้องถิ่น โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) คือ การตรวจสอบข้อมูลในองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับ เวลา สถานที่ และบุคคล ว่าทั้งสามองค์ประกอบนี้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันเชื่อถือได้หรือไม่ (ดังภาพประกอบ) รวมทั้งการตรวจสอบเปรียบเทียบกับเอกสาร และปรากฏการณ์จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้วย

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อที่จะบรรยาย และอธิบายประกอบข้อเท็จจริงต่างๆ ตลอดจนการแปรความหมายตามเนื้อหาสาระ จากการรวบรวมข้อมูลตามเทคนิคของการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด จากการสัมภาษณ์ สังเกต มีการจดบันทึก การถ่ายภาพกิจกรรมการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ ตลอดจนถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนในแง่บวกหรือแง่ลบ สิ่งเหล่านี้ย่อมสัมพันธ์เชื่อมโยงในเชิงลึกของความเป็นอยู่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้มีวิวัฒนาการมาจากวิถีชีวิตและแนวคิดบางประการของคนในชุมชนเอง หรือมาจากปัจจัยภายนอกที่เป็นสิ่งเร้าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น และพร้อมกับสิ่งที่ต้องการศึกษาโดยมองในบริบทขององค์รวม (Holistic) มีการอ้างอิงเปรียบเทียบข้อมูลในเอกสารงานวิจัยที่ผู้อื่นได้ศึกษาไว้กับข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากงานภาคสนามซึ่งระหว่างเขียนรายงานการวิจัยนั้นเพื่อให้งานวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ปฏิบัติดังนี้ คือ มีการตรวจสอบข้อมูลซ้ำด้วยการสังเกตชุมชนอีกเป็นระยะๆ เพื่อนำผลการวิจัยไปวิเคราะห์ความถูกต้องร่วมกับชาวบ้านในชุมชนอีกครั้ง

3.7 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในเบื้องต้นจะทำไปพร้อมๆกับการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลได้ในส่วนหนึ่ง และนำมาตรวจสอบข้อมูลแล้วเห็นว่าเชื่อถือได้ ก็จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมๆ กันไปด้วย ประเด็นที่ทำการศึกษาเป็นการศึกษาถึงปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อที่จะแยกปรากฏการณ์และข้อมูลของแต่ละช่วงเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยใช้ปรากฏการณ์ของบริบทชุมชนมาเป็นฉาก และมืองค์ประกอบ เหตุการณ์ และปัจจัยต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับการ

เกิดปรากฏการณ์นั้น ๆ โดยมีการนำทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์และตีความในปรากฏการณ์นั้นๆ ไปด้วย โดยการเสนอนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นไปในลักษณะของการเขียนเชิงพรรณนา

บทที่ 4 พื้นที่ที่ศึกษา

เพื่อให้เห็นภาพของ “การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้นำเสนอสภาพพื้นที่ที่ศึกษาหรือบริบทชุมชนของบ้านแม่ขี้มูกตามหัวข้อดังต่อไปนี้

- 4.1 บริบทชุมชนทั่วไป
 - ด้านประวัติศาสตร์
 - ด้านภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม
 - ระบบสาธารณูปโภค
- 4.2 ด้านเศรษฐกิจ
- 4.3 ด้านประเพณีวัฒนธรรม
 - ด้านความเชื่อ
 - ด้านประเพณี/วัฒนธรรม
 - ด้านศาสนา
- 4.4 ด้านสิ่งแวดล้อม

4.1 บริบทชุมชนทั่วไป

- ด้านประวัติศาสตร์

แม่แจ่มหรือ “เมืองแจ่ม” นั้นแต่เดิมเรียกกันว่า “เมืองแจ่ม” มีตำนานว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระมหากัจจายณะได้จาริกผ่านมาทางยอดดอยอ่างกา (ดอยอินทนนท์) เข้าวันหนึ่งเมื่อพระองค์เสด็จออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ มีย่าลัวะเฒ่า (หญิงชราชาวลัวะ) คนหนึ่งนำปลาปิ้งเพียงครึ่งตัวมาใส่บาตรถวาย พระบรมศาสดาทอดพระเนตรด้วยความเมตตาและความสงสัย จึงตรัสถามย่าลัวะว่า “แล้วปลาอีกครั้งตัวละอยู่ไหน” ย่าลัวะทูลตอบว่า “เก็บไว้ให้หลาน” พระองค์จึงทรงรำพึงว่า “บ้านนี้เมืองนี้มันแจ่มแต่ นอ” (= เมืองนี้ช่างอดอยากจริงหนอ) ซึ่งต่อมาดินแดนนี้จึงได้ชื่อว่า “เมืองแจ่ม” คำว่า “แจ่ม” เป็นภาษาลัวะแปลว่า มีน้อย ไม่พอเพียง หรือขาดแคลน ต่อมาเมื่อกลุ่มคนไท-ยวน (ไต) มาอยู่ จึงเรียกชื่อตามสำเนียงไท-ยวนว่า “เมืองแจ่ม” และเพี้ยนเป็นเมืองแจ่มหรือ “แม่แจ่ม” อันเป็นนามมงคล หมายถึงให้เมืองนี้เป็นเมืองแห่งความแจ่มใส ลบความหมายของคำว่า “แจ่ม”

ตำนานเมืองที่เกี่ยวข้องกับสิ่ง

มีตำนานเล่าสืบกันมาว่า มีสิ่งสองตัวเป็นพี่น้องกันหากินอยู่ในป่าใหญ่ เกิดแย่งชิงอำนาจการปกครองและพื้นที่ทำกินกันเองจนเกิดข้อพิพาทกันอยู่เนือง ๆ จนพระปัจเจกพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดสัตว์ได้พบเห็น จึงได้กำหนดแบ่งเขตหากินโดยใช้ลำห้วยแห่งหนึ่งเป็นเขตแสดง ลำห้วยนั้นชื่อ “ห้วยช่างเค็ง” (ซึ่งหมายถึงแบ่งครึ่งกัน) ครั้นพระปัจเจกเจ้าเสด็จไปที่ดอยสะเกษ (ตั้งอยู่ตรงข้ามบ้าน

กองกานกับบ้านต่อเรือ) มีราษฎรนำอาหารไปถวาย แต่เนื่องจากว่าราษฎรเหล่านั้นยากจน ข้าวปลาที่นำมาถวายมีน้อยขาดแคลน จึงได้ขนานเมืองนี้ว่า “เมืองแจ่ม” ซึ่งแปลว่าเมืองที่มีความอดอยากขาดแคลน และเรียกน้ำใหญ่ว่า “น้ำแม่แจ่ม” ต่อมาชาวบ้านขนานชื่อเมืองนี้เพี้ยนไปเป็น “เมืองแจ่ม” จนกระทั่งทุกวันนี้

ประวัติ

อำเภอแม่แจ่มเป็นดินแดนแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ มีหมู่บ้านอยู่ตามที่ราบและกระจัดกระจายอยู่ตามหุบเขาใหญ่น้อยที่ล้อมรอบเรียงรายอยู่ มองจากที่สูงลงมาจะเหมือนแอ่งกระทะ มีลำน้ำไหลผ่าน ท่ามกลางมวลพฤกษชาตินานาพันธุ์ที่ปรากฏอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ ดินแดนแห่งนี้เดิมเป็นที่อาศัยของชนชาติลัวะ (ละว้า) ซึ่งครอบครองดินแดนแถบนี้ตลอดจนถึงบางส่วนของอาณาจักรล้านนาในอดีต ชนเผ่าลัวะมีความเจริญไม่แพ้พวกขอม-มอญ ซึ่งเป็นเจ้าของดินแดนแห่งนี้อยู่ร่วมกัน เพียงแต่แยกการปกครองออกเป็นหมู่เหล่า เป็นอิสระไม่ขึ้นตรงต่อพวกใด ชนใดมีความเข้มแข็งก็ตั้งตัวเป็นเจ้าของขึ้นปกครองกันเอง มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และได้สร้างวัฒนธรรมของตนจนรุ่งเรือง ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นวัดวาอาราม จิตรกรรมฝาผนัง เครื่องปั้นดินเผา อาจจะเป็นเพราะในอดีตเมืองแจ่มเป็นเส้นทางการค้าขายระหว่าง พม่า ไทย จีน และอินเดียก็เป็นได้ เพราะสินค้าของประเทศตอกทอดมาสู่รุ่นลูกหลานซึ่งได้รับจากบรรพบุรุษที่อยู่ในสมัยนั้นด้วย ต่อมาเมื่อมีกลุ่มคนไท-ยวน (ไต) เข้ามามากเข้า อำนาจของลัวะจึงหมดไป แต่ลัวะเริ่มเรืองอำนาจขึ้นมาใหม่อีกครั้งในยุคสมัยของพญามังรายซึ่งถือว่าเป็นเชื้อสายลัวะเหมือนกัน

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น คิซมกุฎ ในวิหารของวัดยางหลวง พระเจ้าตนหลวง วัดกองกาน พระพุทธรูปหล่อด้วยสัมฤทธิ์ ศิลปะตระกูลช่างเชียงแสนและตระกูลช่างสุโขทัยซึ่งมีอายุเกิน 500 ปีขึ้นไป ดังนั้น เมืองแจ่มก็น่าจะตั้งมาไม่ต่ำกว่า 500 ปี ราว ๆ ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 (พ.ศ. 1800) สิงหนวัติกุมารได้พากลุ่มคนไท-ยวนอพยพมาจากยูนนานทางตอนใต้ของจีน ยึดอำนาจจากลัวะในสมัยปู่จ้าวลาวจก (ลาวจักราช) บรรพบุรุษของพญามังราย แล้วสร้างเมืองใหม่ในพื้นที่ที่มีชนพื้นเมืองลัวะอาศัยอยู่ก่อน แต่อาศัยการวางตนเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมสูงกว่าลัวะ ต่อมาเมื่อกลุ่มคนไทล้อมอำนาจลง ปู่จ้าวลาวจกจึงสถาปนาตนเองเป็นปฐมกษัตริย์ กลุ่มคนไทจึงกระจัดกระจายกันไปคนละทิศคนละทาง ซึ่งตามประวัติของเมืองแจ่มที่กล่าวไว้ว่าเริ่มมีคนไทเข้ามา ก็คงจะในสมัยของสิงหนวัติกุมารนั่นเอง เพราะประวัติของเมืองแจ่มก็มีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสิงหนวัติอยู่เหมือนกัน แล้วถ้าเราลองมานับปีกันแล้ว ปีนี้ พ.ศ. 2545-1800 จะได้ประมาณ 745 ปี ซึ่งก็ใกล้เคียงกับอายุของหลักฐานที่อยู่ตามวัดต่าง ๆ เช่น คิซมกุฎ

แม่แจ่มย้อนหลังในอดีตคือภาพของเมืองปิด เมืองแห่งความแร้นแค้น กันดาร เมืองซึ่งผู้คนจะต้องพยายามเอาชนะภูมิประเทศ ใช้ที่ราบอันน้อยนิดให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ท่าเลที่ตั้งของอำเภอแม่แจ่มอยู่ใกล้แหล่งอารยธรรมสำคัญของล้านนามาตั้งแต่อดีต โดยเมืองที่มีความสำคัญในราวพุทธศตวรรษที่ 14 ในบริเวณนี้ ได้แก่ นครหริภุญไชย เวียงมโน (อำเภอหางดง) เวียงท่ากาน (อำเภอสันป่าตอง) เวียงเกาะ (อำเภอจอมทอง) ข้อความในเอกสารตำราล้านนามากมายสันนิษฐานได้ว่า ที่นี้เคยมีความสำคัญในฐานะเส้นทางติดต่อการค้าโบราณระหว่างเมืองเชียงใหม่กับหัวเมืองตะวันออกของประเทศพม่า จึงได้รับอิทธิพลทางด้านศิลปวัฒนธรรมซึ่งปรากฏเด่นชัดในงานศิลปกรรมที่อุทิศเนื่องในพุทธศาสนาอันหลากหลายทั้งจากฝีมือช่างสกุลไทยใหญ่ เชียงแสน ลำปาง พุกาม และเชียงใหม่ ผู้คน

ในชุมชนมีความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น ควบคู่กับความเชื่อในการนับถือผี หรือ วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ซึ่งยากต่อการทำความเข้าใจของผู้คนจากภายนอก แต่ความเชื่อเช่นนี้เองเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนแม่แจ่มดำรงจารีตของตนไว้ได้ ถือเป็นความเชื่อที่มีมาแต่เดิมที่ว่าชีวิตคนเราผูกพันกับธรรมชาติ กับดินฟ้าอากาศ กับรากเหง้าเผ่าพันธุ์ การให้ความเคารพและสักการะต่อสิ่งเหล่านี้จึงนับเป็นสิ่งสำคัญของคนแม่แจ่ม โดยแสดงออกทางพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การเลี้ยงผีเจ้านาย การเลี้ยงผีปู่ย่า ซึ่งสายผีปู่ย่าในอำเภอแม่แจ่มจะแบ่งออกเป็นหลายสายแตกต่างกันออกไป โดยแต่ละสายก็จะมีเก้าอี้ของตนเองและโยงโยซึ่งกันและกัน ดังนั้น ผู้คนในแม่แจ่มจะมีเครือญาติโยงโยผูกพันกันในหลายหมู่บ้านเปรียบกับต้นไม้ใหญ่ที่มีรากแตกแขนงยึดเกาะกันอย่างเหนียวแน่น

ประวัติบ้านแม่ขี้มูก

ชื่อบ้านแม่ขี้มูก มีเรื่องเล่าจากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านสืบทอดกันมา มีความหมายคือ จมูกของพระพุทธเจ้า แล้วพระพุทธเจ้าสั่งขี้มูก ซึ่งเกิดเป็นแม่น้ำ 2 สายคือแม่น้ำแม่ขี้มูกกับแม่น้ำแม่ขี้มูกน้อย โดยโอบล้อมด้านหน้าและด้านหลังหมู่บ้าน โดยด้านหน้าเป็นน้ำแม่ขี้มูกที่มีแม่น้ำกองกายไหลมาบรรจบกับแม่น้ำแม่ขี้มูกและด้านหลังหมู่บ้านคือแม่น้ำแม่ขี้มูกน้อย ปัจจุบันต้นน้ำมาจากบ้านแม่ขี้มูกน้อยซึ่งเป็นพื้นที่สูงมีชนเผ่าปากกะญออยู่อาศัย เป็นแหล่งต้นกำเนิดของน้ำแม่ขี้มูกน้อยและใหญ่ ซึ่งไหลผ่านหมู่บ้านไปลงที่บ้านสบลองไปสมทบกับน้ำแม่แจ่มเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านว่าบ้านสองธาร สันนิษฐานว่าบ้านแม่ขี้มูกมีอายุประมาณ 113 ปี เริ่มแรกกลุ่มคนจากบ้านทับ บ้านไร่ มาทำนาในและอยู่กินกันที่นั่นจนกว่าจะทำนาเสร็จเพราะพื้นที่อยู่ไกลมาก ทำให้ต้องหาพื้นที่อยู่อาศัยกัน เดิมมีไม้ที่ครอบครวประมาณ 2-4 หลังคา ต่อมาก็เริ่มเข้ามาทำนา ทำไร่กันมากขึ้นและได้ขยับขยายอพยพเข้ามาอยู่จนถึงทุกวันนี้ ตระกูลแรก ๆ ที่บุกเบิกการอยู่อาศัยของหมู่บ้านได้แก่ ตระกูลของหนานเปิ่นจะ ตระกูลของหนานโสภา ตระกูลของหนานอิปาละ ซึ่งเป็นคนบ้านปากกล้วย โดยทำเป็นตูป (เพิงพักชั่วคราว) อยู่อาศัยกันและเริ่มสร้างบ้านที่ถาวรขึ้นเพราะจะปักหลักปักฐานอยู่อาศัยกันที่นี่

บ้านแม่ขี้มูก มีทั้งหมด 52 หลังคาเรือน จำแนกประชากรชายหญิง ดังนี้

ประชากรชาย จำนวน 78 คน

ประชากรหญิง จำนวน 85 คน

รวมประชากร จำนวน 163 คน

(ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับ ข้อมูล ณ เดือนมกราคม ปี พ.ศ.2561)

- ด้านภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม

ที่ตั้ง/อาณาเขตของหมู่บ้าน

บ้านแม่ขี้มูก ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอแม่แจ่ม ประมาณ 12 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านอื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ บ้านกองกาย

ทิศใต้ ติดกับ บ้านสบลอง

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลช่างเคิ่งและตำบลท่าผา

ทิศตะวันตก ติดกับ บ้านขุนปอนและบ้านแม่ขี้มูกน้อย

สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป

สภาพรอบหมู่บ้านเป็นพื้นที่เขตภูเขาสูง ล้อมรอบหมู่บ้าน พื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบทำ การเกษตร บางส่วนเป็นดอย มีแม่น้ำแม่ขี้มุกน้อยและแม่น้ำแม่ขี้มุกใหญ่ไหลผ่านหมู่บ้านด้านหน้าและ ด้านหมู่บ้านซึ่งถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างมาก สภาพอากาศจะร้อนในช่วงฤดูร้อน และหนาวในช่วงฤดูหนาว

การใช้พื้นที่ของหมู่บ้าน

สมัยก่อนพื้นที่ของหมู่บ้านแม่ขี้มุก นอกจากอยู่อาศัยแล้วยังมีพื้นที่ทำการเกษตร โดยเฉพาะการทำนาปลูกข้าว (ข้าวไร่) ซึ่งเป็นการทำนาในที่ราบลุ่มติดแม่น้ำแม่ขี้มุกใหญ่และน้อย และมีการปลูกพืชผักไว้กินเองในบ้านและหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.1 แสดงการจัดสรรพื้นที่ใช้สอยในหมู่บ้าน

	ลำดับ	ประเภท การจัดการ	พื้นที่		สัดส่วน ร้อยละ (%)	ประเภท การจัดการ	พื้นที่		สัดส่วน ร้อยละ (%)
			ตร.กม.	ไร่			ตร.กม.	ไร่	
หมู่บ้าน 1	1.	ที่อยู่อาศัย	0.25	155.34	2.49	พื้นที่ใช้สอย	2.40	1498.49	24.00
	2.	พื้นที่นา	0.29	179.32	2.87				
	3.	พื้นที่ไร่ถาวร	1.73	1,79.58	17.29				
	4.	พื้นที่ป่าใช้สอย	0.13	84.24	1.35				
	5.	พื้นที่ป่าอนุรักษ์	7.59	4746.12	76.00				
รวม			9.99	6244.61	100.00	9.99	6244.61	100.00	

(ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ ของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนภาคเหนือ)

การคมนาคม

เส้นทางการติดต่อกับอำเภอแม่แจ่ม มี 1 เส้นทาง ได้แก่ ถนนสายแม่แจ่ม – บ้านท้องผาย – บ้านไร่ – บ้านแม่ขี้มุก ระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร สภาพถนนเข้าหมู่บ้านเป็นถนนขึ้นดอยลง ดอย เส้นทางคดเคี้ยวไปตามสันเขา สภาพถนนเป็นถนนคอนกรีต สองร่องล้อ สามารถเดินทางได้ ตลอดปี สภาพถนนเป็นพื้นคอนกรีตในบางส่วน บางส่วนยังเป็นดินลูกรังซึ่งลำบากในช่วงฤดูฝนต้องใช้ รถไฟวีลเท่านั้นและถนนขรุขระในการสัญจรเป็นช่วง ๆ ไม่มีบริการรถบริการรับส่ง หากชาวบ้าน ต้องการมาทำธุระในตัวเมืองแม่แจ่มจะต้องขี่มอเตอร์ไซด์และรถยนต์ส่วนตัวหรือขออาศัยเพื่อนบ้าน ออกมาเท่านั้นเพื่อมาทำธุระ เช่น ซื้อของ ติดต่อธุระราชการ หรือธุระส่วนตัว ฯลฯ

การศึกษา

ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ไม่ได้เรียนหนังสือ จะเป็นเด็กรุ่นลูกและหลานที่ได้มี โอกาสเรียนหนังสือ บ้านแม่ขี้มุก มีโรงเรียนสังกัด สพฐ. 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านแม่ขี้มุกน้อย สอน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 1-6 พอจบระดับประถมศึกษาเด็กจะต้องเข้าไปเรียนในตัวอำเภอแม่ แจ่ม ซึ่งเด็ก ๆ จะไปอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องแถว ๆ บ้านไร่ บ้านทับเพื่อเรียนหนังสือ พอโรงเรียนปิด เสาร์อาทิตย์ หรือปิดเทอมก็จะกลับบ้านไปอยู่กับพ่อแม่

มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สาขาบ้านแม่ขี้มุกน้อย 1 แห่ง

ด้านสาธารณสุข

บ้านแม่ขี้มูก มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (อานามัย) จำนวน 1 แห่ง มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำอยู่ตลอดเวลา กรณีเจ็บป่วยฉุกเฉิน หรือมีความรุนแรงมาก จะมีรถของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพฯ ให้บริการรับ-ส่งไปยังโรงพยาบาลแม่แจ่ม ระยะทางห่างจากหมู่บ้าน 13 กิโลเมตร

- ระบบสาธารณูปโภค

ไฟฟ้า ทั้งหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ครบทุกหลังคาเรือน

น้ำอุปโภคบริโภค ทั้งหมู่บ้านใช้น้ำประปาภูเขา โดยต่อท่อส่งน้ำมาจากลำห้วยแม่ขี้มูก ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร

โทรศัพท์ มีการให้บริการติดต่อสื่อสารทางระบบโทรศัพท์พื้นฐานขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย

การแต่งกาย

ชาวบ้านแม่ขี้มูกส่วนใหญ่เป็นชนพื้นเมือง ดังนั้นการแต่งกายจึงมีความคล้ายคลึงกับชนพื้นเมืองทั่วไป คือผู้ชายจะใส่กางเกง ผู้หญิงจะนุ่งผ้าซิ่น แต่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะก็คือ การทอผ้าพื้นเมืองใช้เอง โดยผู้หญิงที่เป็นแม่บ้าน จะเป็นผู้ทอผ้า เป็นกางเกงหรือเสื้อผ้าพื้นเมืองให้สามีหรือลูกหลานใส่กันภายในครอบครัว และจะทอผ้าซิ่นตีนจกให้ตนเองหรือลูกหลานที่เป็นผู้หญิงไว้ใส่ในงานเทศกาลที่สำคัญต่าง ๆ เช่น ใส่ไปทำบุญที่วัด หรือไปในงานสำคัญ ประเพณีต่าง ๆ ทั้งในหมู่บ้านและต่างถิ่นทั่วไป ซึ่งลวดลายต่าง ๆ ของผ้าส่วนใหญ่ก็มีความคล้ายคลึงกัน ไม่แตกต่างกันมากนักหรือตามลวดลายที่เคยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ

ภาษาพูด

ภาษาที่พูด เป็นภาษาพื้นถิ่นหรือกำเมืองเหนือ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้สื่อสารกันภายในหมู่บ้านและทั่วไป ส่วนภาษากลางชาวบ้านส่วนใหญ่พอจะพูดได้บ้าง แต่ก็ไม่ค่อยถูกต้อง ชัดเจนมากนักเนื่องจากมีลักษณะนิสัยขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก

4.2 ด้านเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพหลักได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม โดยการทำไร่ ทำนา พืชไร่ที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ มันฝรั่ง หอมแดง ถั่วแดง เป็นต้น การทำการเกษตรจะทำได้เฉพาะในฤดูฝนเท่านั้น เนื่องจากขาดแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูกในฤดูแล้ง

- อาชีพหลัก

1. ทำนา	จำนวน 26	หลังคาเรือน
2. ทำไร่	จำนวน 50	หลังคาเรือน
3. ค้าขาย	จำนวน 2	หลังคาเรือน

- อาชีพเสริม

1. เลี้ยงสัตว์	จำนวน 30	หลังคาเรือน
2. ทอผ้า	จำนวน 37	หลังคาเรือน
3. จักสาน	จำนวน 25	หลังคาเรือน

4. ตีมีด จำนวน 1 หลังคาเรือน
รายได้ของคนตำบลบ้านทับ มีรายได้เฉลี่ยน้อยที่สุดคือ 10,879 บาท/คน/ปี

4.3 ด้านประเพณีวัฒนธรรม

- ด้านความเชื่อ

อำเภอแม่แจ่ม มีผีควบเมือง ที่เรียกกันว่า (ผีพ่อเจ้าหลวง) มี 3 แห่ง ได้แก่ หอม่วงก่อน หอกอนเมือง หอดอนแต่น คณะผู้ประกอบพิธีกรรมจะมีแม่ที่นั่ง ตั้งข้าวและช่างซอ เป็นองค์ประกอบหลัก นอกจากการเลี้ยงใหญ่ 3 ปี จะเลี้ยงเล็กทุกปี ยังมีวาระตอนปีใหม่ที่มีการดำหัวผีพระเจ้าหลวง หรือยามมีคนเจ็บไข้ได้ป่วย เกิดเหตุการณ์ไม่ปกติเกิดขึ้นในชีวิต ครีวเรือน และชุมชน ผู้นั้นจะไปขอแม่ที่นั่งตั้งข้าว ช่วยสอบถามผีพ่อเจ้าหลวง เพื่อหาสาเหตุและหนทางในการแก้ไขหรือคลี่คลายสถานการณ์ผิดปกติต่าง ๆ เหล่านั้น ชาวบ้านยังเชื่ออีกว่า ผีพ่อเจ้าหลวงมีฤทธิ์พิชิตาทิพย์ คอยสอดส่องดูแล และล่องรู้ทุกสิ่งทุกอย่างในเมืองแจ่ม

หอกสองแห่ง คือ หอกอนเมือง กับ หอดอนแต่น ชาวบ้านบางคนเชื่อว่า เป็นหอกผีที่แบ่งไปจากพ่อเจ้าหลวงตั้งแต่รุ่นพ่อแม่แม่หม่อม แต่เรื่องเล่าเกี่ยวกับหอกผีทั้งสามในหลายสำนวน อาทิ

“ม่วงก่อนเป็นพ่อค้าหาบครีวมา กิ่งมะม่วงหักใส่หาบ เอาออกอย่างไรก็ได้ จึงเดินมาเรื่อย ๆ จนถึงบริเวณป่าดงหลวงก็สามารถยกออกได้ พ่อค้าจึงเอากิ่งมะม่วงปักไว้ ณ ดงหลวง และกลายมาเป็นชื่อ ม่วงก่อนสืบต่อกันมา”

“หอกอนเมืองเป็นหอกผู้พี่ แต่มีความรู้ไม่กล้าแกร่งเพียงพอ อ่อนด้อยกว่าผู้น้องม่วงก่อน หอม่วงก่อน-เป็นผู้น้อง ใหญ่ควบเมือง ความรู้วิชาอาคมแก่กล้า มั่นว่าตายก็ตายเป็นก็เป็น หอม่วงก่อนว่าสิ่งใดก็เป็นสิ่งนั้น”

บ้านแม่ขี้มูกยังคงมีความเชื่อเรื่องผี ได้แก่ ผีปู่ย่า เวลาลูกหลานเจ็บป่วยจะมีการสืบว่าเป็นลูกหลานใคร ผีปู่ย่าทางสายใคร ถ้าอยากให้ลูกหลานหายป่วยก็ต้องเอาเข้าสายผีปู่ยานั้น พ่อแม่อยู่ไหนต้องสืบหาเจ้าผีปู่ย่า จะสืบกันมาทางสายแม่ ลูกหลานจำเป็นต้องรู้ ถ้าลูกหลานคนไหนไม่เข้าสายผี ก็จะมีการเจ็บไข้ได้ป่วย เมื่อเข้าสายผีปู่ย่าแล้วก็หายจากการเจ็บป่วย การเอาลูกหลานเข้าสายผีปู่ย่าต้องเอาไก่ ฐูป ไปขอ ไปบอกที่บ้านเจ้าผีปู่ย่าอยู่ คนข้างนอกจะมาเข้าสายผีปู่ย่าก็ได้ ต้องเป็นเชื้อสายเดียวกันจึงจะเข้าได้ ถ้าผู้ชายบ้านอื่นมาเอาเมียเป็นคนบ้านเฮา ผู้ชายต้องมาไหว้ผีดงหลวง (ฝากตัวกับผีพ่อเจ้าหลวง) ผู้ชายต้องมาใส่ผี ต้องมีเงินจ่ายผี ผู้หญิงก็จะเอาเงินที่จ่ายผีนั่นไปซื้อของมาไหว้ผีปู่ย่า ถ้าคนไหนเอาผ้าเอาเมียไม่บอกผีปู่ย่า ลูกที่เกิดมาจะเจ็บไข้ได้ป่วย

ดังนั้นสายผีปู่ย่า เป็นการวัดความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานของคนในชุมชนขอบเขตของสายผีจะกว้างกว่าหน่วยของบ้าน แต่ลงลึกไปในระดับครัวเรือน พฤติกรรมการเอาผ้า เอาเมีย หรือแต่งงาน และพฤติกรรมในระดับชีวิตประจำวันของคนในสายผีให้อยู่ในจารีตประเพณี

การเลี้ยงผีไร่ผืนนา ผีผาย เพื่อขอบคุณและขอขมา ผาย ที่คอยดูแลรักษาผลผลิตทางการเกษตรที่ชาวบ้านปลูกไว้และได้เก็บเกี่ยวเป็นประจำทุกปี โดยผีไร่ผืนนา จะเลี้ยงของคนใครของมันในทีนาของตนเองโดยจะมีการตระแห่วซึ่งเป็นความเชื่อว่าเป็นกันภูติผีปีศาจไม่ให้เข้ามายุ่งเกี่ยวเป็นการป้องกันภัยต่าง ๆ ส่วนผีผาย เป็นการเลี้ยงของคนทั้งหมดบ้านจะเลี้ยงปีละครั้ง จะนำไปต้ม เหล้า น้ำ

ขมิ้นส้มป่อย ข้าวตอกดอกไม้ ไปบูชา เพื่อช่วยให้รักษาน้ำตลอดฤดูกาลไม่ให้น้ำเหือดแห้งชาวบ้านจะได้นำน้ำไปใช้ในการเพาะปลูก

- ด้านประเพณี/วัฒนธรรม

- ประเพณีสงกรานต์ (ปีใหม่เมือง) ประเพณีนี้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี โดยคนในหมู่บ้านจะมีการเล่นสาดน้ำสงกรานต์ ผู้สัญจรผ่านไปมาตามท้องถนน และในแต่ละจุดของหมู่บ้าน มีการเตรียมข้าวของ ขนม น้ำส้มป่อย เพื่อทำพิธีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ หรือผู้ที่เคารพนับถือทั่วหมู่บ้าน มีการผูกข้อมือเพื่อให้พรแก่ลูก หลาน ตลอดจนการสงฆ์เพื่อความ เป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้าน และยังมีประเพณีแห่ไม้ค้ำในช่วงสงกรานต์ เพื่อค้ำชูพุทธศาสนาให้คงอยู่กับเราและค้ำชะตาชีวิตของผู้ที่นำไม้มาค้ำซึ่งไม้จะมีลักษณะเป็นง่ามนำไปค้ำที่ต้นโพธิ์ของวัด

- ประเพณีสลากพัตร จัดขึ้นในช่วงเดือน 12 เป็ง (เดือนกันยายน) เป็นการทำบุญให้ผู้ ที่ล่วงลับ ญาติพี่น้อง ได้มารับส่วนบุญส่วนกุศลที่ญาติพี่น้องอุทิศไปให้ เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมา ตั้งแต่รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งจะทำกันในช่วงเทศกาลวันไหว้พระจันทร์ ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนจะ ตกแต่งต้นครีวทานหรือเครื่องถวายทาน เพื่อนำไปถวายที่วัด โดยจะมีการติดสลากไว้ที่ต้นครีวทาน เพื่อให้พระภิกษุและสามเณร จับสลากตามจำนวนที่ทางคณะกรรมการกำหนดไว้ เมื่อได้ของ ครอบคร้วใด ก็จะมีพิธีการรับถวายทานจากครอบคร้วนั้น ส่วนต้นครีวทานที่เหลือให้ถวายเป็นของวัด เพื่อใช้ในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ต่อไป

- ประเพณีเข้าพรรษา เป็นประเพณีที่ชาวพุทธจะปฏิบัติเป็นประจำเมื่อถึงช่วงเทศกาล เข้าพรรษา โดยชาวบ้านจะนำเทียนพรรษาไปถวายพระที่วัด พร้อมกับดอกไม้ธูป เทียน ไปทำบุญ ตามปกติ เพื่อให้พระภิกษุได้ใช้ในช่วงเข้าพรรษา ในตอนกลางคืนจะมีการเวียนเทียนรอบพระวิหาร เพื่อความเป็นสิริมงคล

- ประเพณีตานข้าวใหม่ (ทานข้าวใหม่) จัดเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนธันวาคมถึง มกราคม เป็นการถวายข้าวที่เก็บเกี่ยวมาในฤดูกาลแรกให้กับพระพุทธเจ้าได้ทรงเสวยก่อนเป็นคน แรกจึงได้จัดประเพณีขึ้น

- ประเพณีเลี้ยงผีไร่ผืนนา เป็นประเพณีที่ทำตามความเชื่อ เพื่อเป็นการขอบคุณผีไร่ ผืนนา ผีผาย ที่คอยดูแลรักษาผลผลิตทางการเกษตรที่ชาวบ้านปลูกไว้และได้เก็บเกี่ยวเป็นประจำทุกปี ส่วน ใหญ่ประเพณีนี้จะทำกันหลังจากเสร็จสิ้นจากการเก็บเกี่ยวผลผลิต

การสื่อสารกับบุคคลภายนอก คนรุ่นใหม่สามารถพูดคุยสื่อสาร ด้วยภาษาถิ่นพื้นเมืองและ ภาษากลางได้เป็นอย่างดี ส่วนคนรุ่นก่อน (ผู้เฒ่า ผู้แก่) การสื่อสารพูดคุยเป็นภาษาพื้นเมือง และ ภาษากลางไม่ค่อยรู้เรื่อง ต้องอาศัยลูกหลาน หรือผู้รู้เป็นผู้แปลการสื่อสารให้

- ด้านศาสนา

ประชากรในหมู่บ้านแม่ขี้มูก ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีประชากรต่างหมู่บ้าน บางส่วนที่ย้ายมาอยู่กับสามีหรือภรรยา ยังนับถือศาสนาคริสต์อยู่บ้าง

บ้านแม่ขี้มูก มีอาราม 1 แห่ง คืออารามบ้านสองธาร มีพระภิกษุและสามเณรจำพรรษา เดิมไม่มีวัด ชาวบ้านทำผาม (ขึ้นเสาไม้สี่เสามุงด้วยใบตองตึง) แล้วนิมนต์พระจากวัดบ้านทัพเป็น

ครั้ง ๆ ในพิธีกรรมสำคัญทางศาสนา จากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นชาวบ้านจึงรวมกันสร้างวัด
วัดสร้างมาได้ประมาณ 50 ปี เป็นสาขาของวัดบ้านทับ โดยทางวัดจะส่งพระมาปฏิบัติกิจสงฆ์ตามวัน
สำคัญทางศาสนา ไม่มีอยู่ประจำ ชาวบ้านช่วยกันดูแลวัด

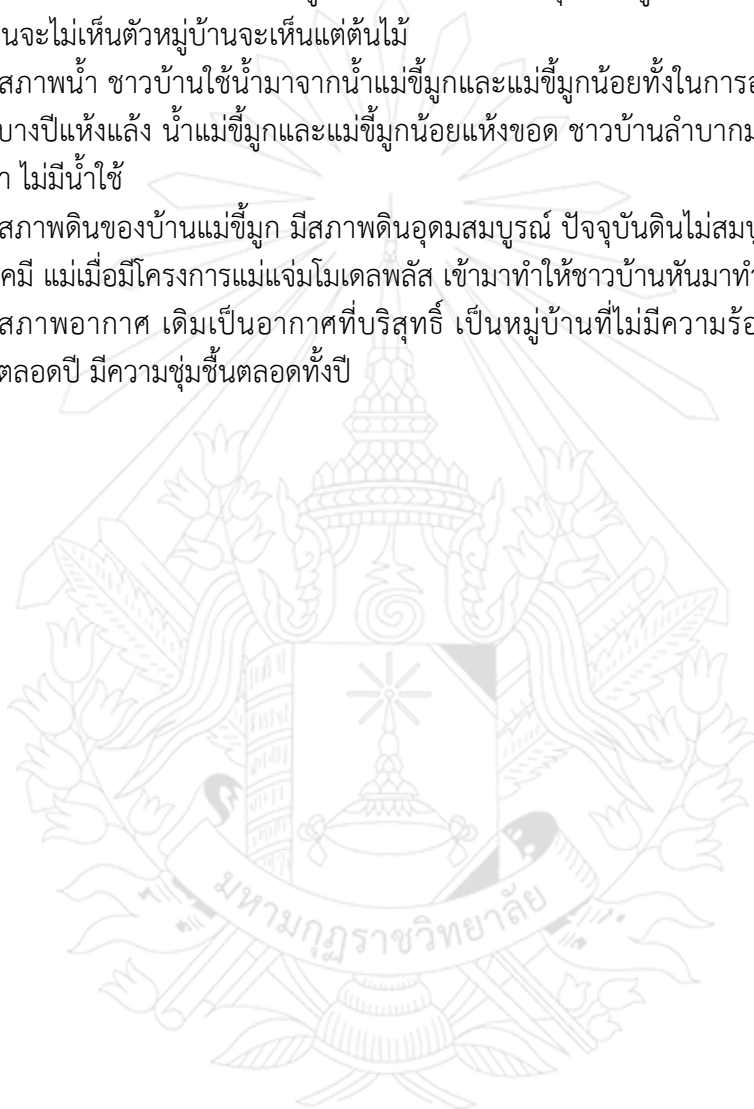
4.4 ด้านสิ่งแวดล้อม

สภาพพื้นที่ป่าของบ้านแม่ขี้มูกตั้งแต่อดีตเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้ขึ้นรกครึ้ม เมื่อเข้าไป
ในหมู่บ้านจะไม่เห็นตัวหมู่บ้านจะเห็นแต่ต้นไม้

สภาพน้ำ ชาวบ้านใช้น้ำมาจากน้ำแม่ขี้มูกและแม่ขี้มูกน้อยทั้งในการอุปโภคและบริโภคใน
อดีต ซึ่งในบางปีแห้งแล้ง น้ำแม่ขี้มูกและแม่ขี้มูกน้อยแห้งขอด ชาวบ้านลำบากมาก บางครั้งชาวบ้าน
ไม่ได้อาบน้ำ ไม่มีน้ำใช้

สภาพดินของบ้านแม่ขี้มูก มีสภาพดินอุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันดินไม่สมบูรณ์ทั้งจากการตัดไม้
การใช้สารเคมี แม่เมื่อมีโครงการแม่แจ่มโมเดลพลัส เข้ามาทำให้ชาวบ้านหันมาทำเกษตรแบบอินทรีย์

สภาพอากาศ เดิมเป็นอากาศที่บริสุทธิ์ เป็นหมู่บ้านที่ไม่มีความร้อนผ่านลงไปได้มีการ
อากาศเย็นตลอดปี มีความชุ่มชื้นตลอดทั้งปี

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้ทำการศึกษาในส่วนของบริบทชุมชนในด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม ระบบสาธารณสุข ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ ประเพณีวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านไว้ในบทที่ 4 และในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลในบทนี้ ผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นถึงสภาพวิถีชีวิตดั้งเดิมและการเปลี่ยนแปลง ด้านเศรษฐกิจ ด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของบ้านแม่ขี้มูก โดยได้แยกวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นประเด็นดังนี้

- 5.1 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิม
- 5.2 การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ
- 5.3 การเปลี่ยนแปลงด้านประเพณีวัฒนธรรม
- 5.4 การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม
- 5.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง

5.1 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิม

บ้านแม่ขี้มูกมีทั้งหมด 52 หลังคาเรือน มีความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นเครือญาติกัน ซึ่งแต่เดิมมี 3 ตระกูลใหญ่ ๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ หลังจากนั้นก็มีการขยายครอบครัวที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งมีแต่งงานข้ามสายตระกูลทำให้ส่วนใหญ่คนบ้านแม่ขี้มูกเป็นญาติพี่น้องกัน แต่อาจมีบางหลังคาเรือนที่แต่งงานข้ามหมู่บ้านซึ่งเป็นส่วนน้อย ด้วยเหตุผลเพราะบ้านแม่ขี้มูกเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลทั้งจากตัวตำบลบ้านทับ ตัวอำเภอมะนัง การสัญจรเป็นไปอย่างยากลำบากในสมัยก่อน การคมนาคมไม่สะดวกสบาย

บ้านแม่ขี้มูกเดิมเป็นพื้นที่ทำไร่ทำนาของชาวบ้านบ้านไร่ บ้านทับ ที่ขยายพื้นที่ทำกินมาในพื้นที่บริเวณนี้ โดยมาทำนาในและอยู่กินกันที่นั่นจนกว่าจะทำนาเสร็จเพราะพื้นที่อยู่ไกลมาก ทำให้ต้องหาพื้นที่อยู่อาศัยกัน เดิมมีไม่กี่ครอบครัวประมาณ 2-4 หลังคา ต่อมาก็เริ่มเข้ามาทำนา ทำไร่กันมากขึ้นและได้ขยับขยาย อพยพเข้ามาอยู่จนถึงทุกวันนี้ จากเวทีกลุ่มย่อย ชาวบ้านได้เล่าว่า เมื่อ 68 ปีก่อน ที่นี้ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปา ชาวบ้านต้องใช้ขี้ยา (น้ำมันจากไม้) ตามป่าตามดอยมาใช้เพื่อให้เกิดแสงสว่าง หลังจากนั้นได้เริ่มใช้น้ำมันก๊าดจุดกับตะเกียงเพื่อให้เกิดแสงสว่างขึ้นในบ้าน ปัจจุบันทุกหลังคาเรือนมีไฟฟ้าใช้ทุกหลัง มีเครื่องอำนวยความสะดวกที่ใช้ไฟฟ้าทุกหลังเรือน

การเดินทางเข้ามาบ้านแม่ขี้มูกแต่เดิมยากลำบากเพราะถนนเป็นดินลูกรังหรือดินแดง เป็นทางคดโค้งตลอดเส้นทาง มีสภาพคับแคบทางเดินแค่ว่างของเดินทางลงไปยังพื้นที่ด้านล่าง โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนจะยากลำบากมาก ต้องใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อเท่านั้น แต่ด้วยปัจจุบันบ้านแม่ขี้มูกขึ้นตรงกับ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้เป็นถนนที่กว้างที่ให้รถ

สามารถวิ่งสวนกันได้ ทำให้เกิดการพัฒนเส้นทางการคมนาคมดีขึ้นสามารถเดินทางได้สะดวกและคล่องขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีบางช่วงที่ยังเป็นดินลูกรัง

เด็ก ๆ ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษา ที่โรงเรียนบ้านแม่ขี้มูกน้อย แต่ปัจจุบันเริ่มมีนักเรียนน้อยลงและมีโอกาสว่าจะถูกยุบรวมกับโรงเรียนบ้านทับ ซึ่งเด็ก ๆ และผู้ปกครองจะต้องเดินทางไกลออกไปอีก อนาคตบ้านแม่ขี้มูกจะส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือแบบประจำไม่ไปกลับ จะทำให้เด็ก ๆ ในหมู่บ้านลดน้อยลง

อาหารการกินของบ้านแม่ขี้มูก เมื่อก่อนส่วนใหญ่อาหารจะหาได้จากป่าและปลูกกินเอง เช่น หน่อไม้ เห็ดต่าง ๆ ผักตามริ้วบ้าน ตามที่ไร่ที่นา ส่วนเนื้อถ้าอยากกินจะมีการหุง คือการลงขันกันซื้อหมู ซื้อควาย มาฆ่าในหมู่บ้านแล้วแบ่งสรรปันส่วนตามที่ลงขันไว้ ส่วนใครอยากกินปลา ก็ไปหาตามลำห้วยแม่ขี้มูกและเห็ดถอบที่เคยมี ปัจจุบันแถบบ้านแม่ขี้มูกได้หายไปไม่มีอีกแล้ว

การแต่งกายของชาวบ้านแม่ขี้มูกจะคล้าย ๆ กับชนพื้นเมืองทั่วไป คือ ผู้ชายจะใส่กางเกง เสื้อผ้าฝ้าย ส่วนผู้หญิงจะนุ่งผ้าซิ่น ซึ่งผ้าซิ่นจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของที่นี่คือ ผ้าซิ่นตีนจก ที่ซิ่นชื่อของอำเภอแม่แจ่ม การทอผ้าพื้นเมืองใช้เอง โดยผู้หญิงที่เป็นแม่บ้าน จะเป็นผู้ทอผ้า เป็นกางเกงหรือเสื้อผ้าพื้นเมืองให้สามีหรือลูก หลานใส่กันภายในครอบครัว และจะทอผ้าซิ่นตีนจกให้ตนเองหรือลูกหลานที่เป็นผู้หญิงไว้ใส่ในงานเทศกาลที่สำคัญต่าง ๆ เช่น ใส่ไปทำบุญที่วัด หรือไปในงานสำคัญประเพณีต่าง ๆ ทั้งในหมู่บ้านและต่างถิ่นทั่วไป ซึ่งลวดลายต่าง ๆ ของผ้าส่วนใหญ่ก็จะมีคล้ายคลึงกัน ไม่แตกต่างกันมากนักหรือตามลวดลายที่เคยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งผ้าซิ่นตีนจกถือได้ว่าเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่นี่ได้อย่างชัดเจนที่สุดนับตั้งแต่ผู้หญิงเริ่มเรียนรู้วิธีการทอผ้าในวัยสาวจนกระทั่งถึงวัยแก่ ในช่วงเวลาว่างงานบุญที่สำคัญ ๆ ต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ผู้หญิงจะนำผ้าซิ่นตีนจกที่ทอเก็บไว้ออกมาดูกัน และถือเป็นของสำคัญที่ลูกสะใภ้จะไปไหว้แม่สามีตอนแต่งงาน ทำให้เห็นว่าผ้าซิ่นตีนจกเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนบ้านแม่ขี้มูกตั้งแต่เกิดจนตาย

ส่วนภาษาที่พูด เป็นภาษาพื้นถิ่นหรือก่าเมืองเหนือ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้สื่อสารกันภายในหมู่บ้านและทั่วไป ถ้าหากคนภายนอกที่เข้ามาไม่ใช่คนที่พูดภาษาก่าเมือง ชาวบ้านก็จะสื่อสารเป็นภาษาก่าเมือง

ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า แต่เดิมบ้านแม่ขี้มูกไม่มีไฟฟ้าใช้ต้องจุดน้ำมันก๊าดกับตะเกียง หลังจากนั้นใช้ระบบโซล่าเซลล์ ในปี พ.ศ. 2546 เริ่มมี โทรศัพท์ในแต่ละบ้าน ซึ่งมีรัฐมนตรีมหาดไทย คุณวันนอร์ มูฮัมหมัด มาทำการเปิด และปี พ.ศ. 2556 ไฟฟ้าเริ่มเข้ามาในหมู่บ้าน ทุกบ้านเริ่มซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับบ้านของตนเอง เช่น เครื่องซักผ้า ซึ่งแต่เดิมซักผ้าด้วยมือที่ริมแม่น้ำแม่ขี้มูก แต่ปัจจุบันถ้าจะให้ชาวบ้านกลับไปซักมือก็จะไม่เอาแล้ว ซึ่งเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เข้ามาทางบริษัทจะให้ชาวบ้านผ่อนส่ง ทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้และภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น แต่เพื่อแลกกับชีวิตความเป็นอยู่สุขสบายกว่าอดีตมาก โดยแทบทุกหลังคาเรือนจะมีเครื่องซักผ้า ตู้เย็น โทรทัศน์ หม้อหุงข้าว กระจกไฟฟ้า ไมโครเวฟ พัดลม และแอร์ 2 ตัวกันทั้งหมู่บ้านซึ่งอนาคตคาดว่าจะมีทุกบ้านเพราะอากาศที่ร้อนขึ้น

น้ำอุปโภคบริโภค แต่เดิมชาวบ้านต้องขุดน้ำบาดาลซึ่งเป็นน้ำบาดาลกลางหมู่บ้านที่ทุกคนได้เข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งอุปโภคและบริโภคและมีการใช้น้ำจากน้ำแม่ขี้มูกมาอุปโภคด้วย โดยการหาน้ำโดยใช้ถังน้ำ (น้ำคู้) ไปตักจากน้ำแม่ขี้มูกขึ้นมาใช้ในบ้านเรือน

แต่ปัจจุบันไม่มีการใช้น้ำจากน้ำบาดาลและไม่ได้ไปตักน้ำจากน้ำแม่ขี้มูก เพราะมีระบบประปาภูเขาที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับได้นำเข้ามาให้กับชาวบ้านในปี พ.ศ. 2531 โดยชาวบ้านจะทำการต่อท่อประปาเข้ามาใช้ยังในครัวเรือนเพื่อใช้ในการอุปโภค ส่วนน้ำบริโภคชาวบ้านจะส่งน้ำจากโครงการประชารัฐเข้ามาในหมู่บ้าน ซึ่งสะดวกมากขึ้น

โทรศัพท์ ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนมีการใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อติดต่อสื่อสารกันทั้งกับคนภายนอกและคนภายในหมู่บ้านด้วยตนเอง

5.2 การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

ชาวบ้านบ้านแม่ขี้มูกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่นา ทำพืชไร่ ซึ่งเศรษฐกิจที่สำคัญที่หล่อเลี้ยงชาวบ้านหลัก ๆ คือ การทำข้าวไร่ ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ มันฝรั่ง หอมแดง ถั่วแดง เป็นต้น การทำการเกษตรจะทำได้เฉพาะในฤดูฝนเท่านั้น เนื่องจากขาดแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูกในฤดูแล้ง

เศรษฐกิจที่สำคัญของคนบ้านแม่ขี้มูกรองลงมาจากอาชีพเกษตรกรรมคือ การทอผ้า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง ซึ่งถือเป็นรายได้หลักของบ้านแต่ละหลัง เพราะจากอดีตจนถึงปัจจุบันหมู่บ้านนี้ยังคงรักษาอาชีพและวัฒนธรรมการทอผ้าซึ่งเป็นการทอผ้าและผ้าตีนจกที่มีชื่อเสียงของอำเภอแม่แจ่ม

นอกจากนั้นอาชีพจักสานก็เป็นอีกหนึ่งอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุในหมู่บ้าน โดยชาวบ้านที่เป็นผู้ชายจะนำไม้ไผ่ที่ปลูกไว้มาทำการจักและสานขึ้นรูปเป็นภาชนะใส่ของต่าง ๆ เช่น กระติบข้าว เซลอม เป็นต้น โดยมีคนจากนอกหมู่บ้านเข้ามารับซื้อเพื่อไปขายยังในตัวอำเภอแม่แจ่ม และเมืองเชียงใหม่ ซึ่งถือเป็นรายได้รองที่มีความสำคัญกับผู้สูงอายุ

จากการเสวนากลุ่มย่อย ผู้นำได้ช่วยกันสะท้อนปัญหาด้านเศรษฐกิจว่า ก่อนปี 2530 ชาวบ้านแต่ก่อนยังไม่มีหนี้สินเพราะสภาพพื้นที่ที่ห่างไกล การเข้าถึงความสะดวกสบายยังไม่เหมือนทุกวันนี้ จนกระทั่งชาวบ้านเริ่มถางป่า ตัดไม้เพื่อทำไร่ข้าวโพด ซึ่งเริ่มมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจากการทำการเกษตร พ่อหลวงบุญมา แหลมคม บอกว่า “หากย้อนกลับไปได้จะไม่ให้ตัดไม้แบบที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน” เพราะเห็นการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นช่วงหน้าหนาวแต่ฝนตกหนักเกิดน้ำหลากและน้ำท่วมไร่นาชาวบ้านเสียหาย ปัจจุบันการทำนาในพื้นที่มีน้อยมากส่วนใหญ่จะหันมาทำไร่โดยเฉพาะไร่ข้าวโพด

และแต่ก่อนชาวบ้านแม่ขี้มูกธนาคารหายากต้องเข้าไปตัวอำเภอซึ่งระยะทางไกล ปัจจุบันชาวบ้านเข้าถึงง่าย กู้มาได้ง่ายและทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้กันเยอะ ส่งผลให้ทั้งหมู่บ้านมีหนี้สินรวมทั้งหมู่บ้านจำนวน 52 หลังคาเรือน จำนวน 23 ล้านบาท

5.3 การเปลี่ยนแปลงด้านประเพณีวัฒนธรรม

จากการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้นำของหมู่บ้าน นายคำปัน เดชะแก้ว ประธานผู้สูงอายุ ได้เล่าว่า ชาวบ้านยังคงมีการนับถือผี ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษเรียกว่า “ผีปู่ผีย่า” มีการทำบุญเลี้ยงผีกันเป็นประจำทุกปีอย่างต่อเนื่อง เช่น ผีปู่ผีย่า เวลาที่มีคนในหมู่บ้านไม่สบายเป็นไข้ จะนำสรวดยอดไม้ไปบอกกล่าวให้กับเจ้าบ้านที่เป็นต้นตระกูลให้อยู่ดีมีสุข หายจากอาการเจ็บป่วย เมื่อหายแล้วจะมีการมัด

เมื่อสู่ขวัญให้คนที่เคยป่วย การเลี้ยงผีไร่ผืนนา ผีผาย เพื่อขอบคุณและขอขมา ผาย ที่คอยดูแลรักษา ผลผลิตทางการเกษตรที่ชาวบ้านปลูกไว้และได้เก็บเกี่ยวเป็นประจำทุกปี โดยผีไร่ผืนนา จะเลี้ยงของคน ใครของมันในที่นาของตนเอง

แต่ชาวบ้านก็ยังคงนับถือศาสนาพุทธ ยังคงสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมเอาไว้ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางรวมศรัทธาของชาวบ้านซึ่งชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างวัดเมื่อปี พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็น สาขาของวัดบ้านทับ ชาวบ้านมีความรู้สึกรักและรับผิดชอบต่อวัดในหมู่บ้าน มีการทำบุญประจำวัน พระ วันสำคัญทางศาสนาทุกครั้งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับชาวบ้านใกล้ชิดกัน ถึงแม้ว่าจะไม่มีพระอยู่ประจำวัดเพราะทางวัดบ้านทับจะส่งพระมาปฏิบัติกิจสงฆ์ตามวันสำคัญทางศาสนา

ประเพณีที่สำคัญ ๆ ของหมู่บ้าน ได้แก่ ประเพณีถวายทางข้าวใหม่ (ตานข้าวใหม่) ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีสลากภัต และประเพณีสงกรานต์ยังคงปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างเคร่งครัดเป็นประจำทุกปี โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำพิธีกรรมสำคัญ ๆ ต่างเหล่านี้

การตายของคนในหมู่บ้าน ในสมัยก่อนเมื่อ 75 ปีที่แล้ว ถ้าหากคนในหมู่บ้านได้เสียชีวิตลง ก็จะนำไปฝังโดยไม่เก็บไว้ข้ามคืนไม่มีการทำพิธีทางศาสนาแต่อย่างใด แต่ปัจจุบันมีการทำพิธีกรรมเหมือนคนเมืองทั่วไปซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก

5.4 การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม

เมื่อคนบ้านแม่ขี้มูกมีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน คนในหมู่บ้านก็จะรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่ม สร้างบ้านเรือนแหล่งที่อยู่อาศัย ทำไร่ทำนาเลี้ยงสัตว์ มีกิจกรรมร่วมกัน และมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ภายหลังจากที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มแล้วก็ได้เริ่มจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ที่รอบ ๆ ตัวเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการดำรงชีวิต ความสะดวกสบาย ในความเป็นอยู่และความปลอดภัยในชีวิต สิ่งรอบ ๆ ตัวที่คนบ้านแม่ขี้มูกเข้าไปจัดการนั้น บางครั้งก็แสวงหามาเอง บางครั้งก็สร้างให้มันเกิดขึ้น และบางครั้งก็ตกแต่ง ดัดแปลงปรับปรุงและใช้ธรรมชาติที่เกิดขึ้นในลักษณะที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของคนบ้านแม่ขี้มูก

สิ่งแวดล้อมของบ้านแม่ขี้มูกเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและถูกสร้างขึ้นโดยคนบ้านแม่ขี้มูกเอง เพื่อให้เกิดการดำรงชีวิตอย่างผาสุกและเสริมสร้างคุณภาพแห่งชีวิต เพราะมีลักษณะภูมิประเทศที่โอบล้อมด้วยภูเขาที่อุดมสมบูรณ์ และเมื่อคนบ้านแม่ขี้มูกต้องพึ่งพาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิต ก็ย่อมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมได้ และสิ่งแวดล้อมก็สามารถถูกทำลายได้เหมือนกัน

เมื่อข้าวโพดเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้คนในหมู่บ้านหันมาทำไร่ข้าวโพดแทนการทำนา ทำให้มีการบุกเบิกพื้นที่เพื่อปลูกข้าวโพด ทำให้ต้นไม้ที่ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติตามภูเขาถูกโค่นล้มลงเพื่อทำให้พื้นที่นั้นเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำไร่ข้าวโพด ทำให้สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านกลายเป็นพื้นที่ภูเขาหัวโล้น ไร่ร้าง และเต็มไปด้วยข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ภาคธุรกิจเอกชนเข้ามาสนับสนุนให้ชาวบ้านปลูก นอกจากพื้นที่ป่าแปรเปลี่ยนสภาพเป็นภูเขาหัวโล้นแล้ว การใช้สารเคมีที่ช่วยเพิ่มผลผลิต ทำให้ผลผลิตได้ขนาดตามมาตรฐานความต้องการของบริษัทเอกชนยังส่งผลทำให้สิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านเสื่อมโทรมลง ทั้งดินที่เคยอุดมสมบูรณ์ ได้แห้งแล้งขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ แม่น้ำแม่ขี้มูกที่เคยใช้อุปโภค

บริโภคได้ ไม่สามารถใช้อีกต่อไป ชาวบ้านต้องช่วยกันขยับพื้นที่สร้างประปาภูเขาขึ้นไปอีกไกล เพื่อให้พ้นจากพื้นที่ที่ใช้สารเคมี

เมื่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปส่งผลทำให้อากาศของบ้านแม่ขี้มูกก็เปลี่ยนไปด้วย ซึ่งแต่เดิมอากาศบ้านแม่ขี้มูกจะเย็นสบายในช่วงฤดูร้อน และอากาศจะหนาวจัดในช่วงฤดูหนาว แต่ปัจจุบันสภาพอากาศมีแต่ร้อนในทุกฤดู ด้วยเพราะการตัดไม้ทำไร่ข้าวโพดที่ทำให้อากาศบ้านแม่ขี้มูกเปลี่ยนไป ซึ่งแต่เดิมอดีตการสร้างบ้านของชาวบ้านแม่ขี้มูกได้สร้างบ้านที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันมีการเลียนแบบตามสภาพชุมชนเมือง เช่น การติดตั้งแอร์คอนดิชัน ซึ่งมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น

จากการวิจัยพบว่าทรัพยากรทางธรรมชาติของบ้านแม่ขี้มูกมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในลักษณะของจำนวนที่ลดลงเช่นพื้นที่ป่าไม้ หรือการที่ทรัพยากรทางธรรมชาติถูกทำลายทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ส่วนหนึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลมาจากการใช้สารเคมีในภาคเกษตรกรรมส่งผลให้สภาพดินเสื่อม ในส่วนของทรัพยากรป่าไม้มักเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือถูกทำลายในลักษณะสำคัญคือ การสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ เป็นการสูญเสียต้นไม้ ออกจากพื้นที่ป่าจนหมด หรือมีจำนวนน้อยลงจนไม่สามารถฟื้นฟูมาเป็นสภาพป่าดั้งเดิมได้ในระยะเวลาอันสั้น จากการศึกษาพบว่าความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย

1) ปัญหาความเสื่อมโทรมทรัพยากรดิน

สภาพดินของชุมชนบ้านแม่ขี้มูกกลายเป็นสภาพเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม เกิดการชะล้างพังทลาย การสูญเสียหน้าดิน การสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนใช้สารเคมีในภาคเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น

2) ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรน้ำ

ด้วยการผลิตในภาคเกษตรกรรมมีการนำสารเคมีมาใช้ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพน้ำของชุมชน จำเป็นต้องเปลี่ยนฐานที่ตั้งน้ำประปาจากพื้นที่ชุมชนขึ้นไปยังพื้นที่ต้นน้ำ ทำให้ระบบน้ำไม่เพียงพอต่อภาคเกษตรกรรม ตลอดจนคุณภาพน้ำของชุมชนไม่ได้มาตรฐานและมีสิ่งเจือปน เช่น ยาฆ่าแมลง หรือยากำจัดวัชพืช เป็นต้น

3) ปัญหาความเสื่อมโทรมด้านทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าไม้ของชุมชนบ้านแม่ขี้มูกได้ถูกทำลายด้วยสาเหตุหลักคือการบุกรุกเพื่อเพิ่มพื้นที่ทางการเกษตรของชาวบ้าน ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ลดน้อยลง มีการแผ้วถางป่าอยู่ตลอดเวลา แม้จะมีแนวนโยบายของภาครัฐเข้าไปส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อสร้างฐานอาชีพให้กับคนในชุมชน แต่ปัญหาเรื่องปากท้องหรือเศรษฐกิจระดับครัวเรือน ยังเป็นประเด็นก่อกวนให้ชาวบ้านบางกลุ่มปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการ เพื่อปกป้องและฟื้นฟูป่า เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ที่เคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ไปเป็นการใช้ที่ดินในรูปแบบอื่น โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้เกิดขึ้นมานานแล้ว พื้นที่ป่าไม้มักถูกเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่เกษตร รวมถึงส่งผลให้ระบบนิเวศวิทยาที่มีอยู่ลดลง อันส่งผลให้การทำให้ป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์ดั้งเดิมเป็นไปได้ยากลำบากมากขึ้น

ปี พ.ศ. 2559 ชาวบ้านบ้านแม่ขี้มูกได้ทำระบบการเกษตรอินทรีย์ ซึ่งอยู่ในช่วงลองผิดลองถูกเรียนรู้และลงมือทำร่วมกัน โดยใช้ชื่อ “โคก หนอง นา โมเดลตามรอยพ่อ” โดยจะให้เยาวชนเข้ามาเรียนรู้วิถีเกษตรอินทรีย์และประเพณีวัฒนธรรมของหมู่บ้านก่อนและหลังจากนั้นได้มีโครงการ

แม่แจ่มโมเดลพลัส ได้เข้ามาในหมู่บ้านโดยนายอำเภอแม่แจ่ม คือ นายทศพล เพื่อนอุดม ร่วมกับภาคีเครือข่าย ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศ และภูมิสารสนเทศ (JISTDA) หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งได้มีนโยบายแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่า ได้นำบ้านแม่ขี้มูกเป็นหมู่บ้านนำร่องของโครงการมีสมาชิกเข้าร่วม 24 หลังคาเรือน โดยมี 7 ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนแม่แจ่มยั่งยืน ได้แก่

1. การสร้างความรู้ความเข้าใจ
2. การจัดระเบียบป่าไม้
3. การป้องกันรักษาพื้นที่ตามข้อ 2
4. พื้นฟูระบบนิเวศน์และป่าต้นน้ำ
5. พัฒนาและส่งเสริมอาชีพ
6. สร้างจิตสำนึกและฟื้นฟูคุณธรรมคนต้นน้ำ

5.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง

- ด้านวิถีชีวิตดั้งเดิม

ปัจจุบันสภาพของหมู่บ้านมีประชากรลดน้อยลงจากการสังเกตและสัมภาษณ์ของผู้วิจัย และได้สอบถามชาวบ้านในหมู่บ้านถึงสาเหตุ ทำให้ได้ทราบว่า คนหนุ่มสาวในหมู่บ้านออกไปเรียนหนังสือและทำงานในตัวเมืองเชียงใหม่และในตัวอำเภอแม่แจ่ม ทำให้เหลือแต่ผู้เฒ่าผู้แก่อยู่เฝ้าหมู่บ้าน ผู้เฒ่าคนหนึ่งบอกว่า เด็กในหมู่บ้านเข้าไปเรียนหนังสือในตัวเมืองเพราะพ่อแม่ต้องการให้ลูกมีความรู้ ทำให้เด็ก ๆ ไปเรียนหนังสือตั้งแต่ชั้นประถม มัธยมศึกษาและมหาวิทยาลัย เมื่อจบแล้วก็ได้มาทำงานในหมู่บ้านแต่กลับออกไปทำงานในเมืองและมีครอบครัว ชื้อบ้านอยู่ในเมือง บางครอบครัวได้อพยพลงไปอยู่กับลูกทำให้สภาพบ้านทิ้งร้างไปหลายหลังคาเรือน ซึ่งเป็นข้อกังวลของคนในหมู่บ้าน

ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยภายในและภายนอกที่เข้ามาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความเจริญทางเทคโนโลยี (มือถือ) เข้ามามีบทบาทสำคัญทำให้พฤติกรรมของคนหนุ่มสาวเปลี่ยนแปลงไป มีการสื่อสารกันน้อยลงและเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการแต่งกาย ซึ่งสังเกตได้จากงานประเพณีของหมู่บ้านและวัดในชุมชน

และปัจจัยภายใน คือความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมของชุมชน ไม่ได้รับการศึกษา ปลูกฝังจากรุ่นสู่รุ่นทำให้ยากต่อการปฏิบัติและขาดความกล้าและความเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติตามวัฒนธรรมของตนเอง เช่น การแต่งกายโดยการนุ่งผ้าถุง ภาษาพูด และการไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแต่ให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้อง

ในเรื่องความสัมพันธ์ในลักษณะของวิถีชีวิตของบ้านแม่ขี้มูก จากเดิมจะมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน เป็นญาติพี่น้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน แต่ปัจจุบันมีสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การลงแขกในเรื่องการทำการเกษตร เมื่อมีเทคโนโลยีเข้ามาสิ่งเหล่านี้ก็หายไปทำให้ความสัมพันธ์ของชาวบ้านที่นี้ลดน้อยลง

แต่จะพบความสัมพันธ์แบบเครือญาติในกิจกรรมเชิงพิธีกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น งานศพ งานแต่งงาน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทำให้คนในหมู่บ้านได้พบปะพูดคุย หรือ แลกเปลี่ยนปัญหาซึ่งกันและกันทำให้ระบบความสัมพันธ์เช่นนี้ยังคงอยู่อย่างแนบแน่น

- ด้านเศรษฐกิจ

การขยายตัวของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ได้เข้าสู่ชุมชน ผ่านการสร้างเส้นทางคมนาคมที่สะดวกสบายขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีแรงผลักดันที่สำคัญที่จะต้องดิ้นรนสร้างมูลค่าส่วนเกินเพื่อตอบสนองเศรษฐกิจแบบเงินตราในการรูปแบบการทำเกษตรเชิงพาณิชย์อย่างเข้มข้น ซึ่งจุดเปลี่ยนของชาวบ้านแม่ขี้มูกคือ การทำไร่ข้าวโพด ที่อยากเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับครัวเรือนของตนเอง ทำให้ต้องลงทุนเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นจุดที่ชาวบ้านเริ่มกู้หนี้ยืมสินจากทั้งนอกระบบและในระบบอย่าง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

และการผลิตแบบยังชีพถูกแทนที่ด้วยการผลิตเชิงพาณิชย์ ใช้ทุนอย่างมากในการลงทุน ทั้งเงิน เครื่องจักรกล แรงงานทำให้รูปแบบการผลิตเป็นไปในเชิงปัจเจกมากขึ้น ทำให้การปรับตัวของชาวบ้านคือการยึดครองที่ดินมาเป็นสมบัติส่วนตัวเพื่อใช้ในการผลิต

นับได้ว่าชาวบ้านแม่ขี้มูกมีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจเห็นได้ชัดเจนจากการทำไร่ข้าวโพด ซึ่งแต่ก่อนชาวบ้านไม่เคยมีหนี้สิน อยู่อย่างพอเพียง ผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น แต่พอมีบริษัทเอกชนเข้ามาให้ข้อมูลการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทำให้คนในหมู่บ้านเปลี่ยนการทำงานมาเป็นการทำไร่ข้าวโพด ส่งผลให้เกิดหนี้สินที่เกิดจากการทำไร่ข้าวโพดตามมา

- ด้านสิ่งแวดล้อม

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ก็เป็นปัจจัยอีกตัวหนึ่งที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากการที่คนบ้านแม่ขี้มูกมุ่งปลูกพืชที่มุ่งไปทางเศรษฐกิจได้แก่ ข้าวโพดนั้น ทำให้มีการขยายพื้นที่ทำการเกษตรกรรมออกไป มีการถากถางภูเขาเพื่อนำมาปลูกข้าวโพดและจากการปลูกข้าวโพดนำมาซึ่งการใช้สารเคมีในปริมาณที่มากขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิตและทำให้ผลผลิตได้มาตรฐานตามที่ตลาดต้องการ ส่งผลให้เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมของบ้านแม่ขี้มูกในวงกว้าง มีของเสียอันตรายปะปนในดิน น้ำ อากาศ ทำให้สภาพแวดล้อมโดยเฉพาะที่ดินเสื่อมโทรมลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งเมื่อปัญหานี้เกิดขึ้นก็จะผูกพันเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ เพราะสิ่งแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตมีความสัมพันธ์กัน สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมและเป็นพิษจะมีผลโดยตรงต่อสุขภาพและอนามัยของมนุษย์ เพราะสภาพสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติจะเปลี่ยน นอกจากนี้ก็ยังมีผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่หยุดยั้งและถ้าใช้อย่างไม่ระมัดระวังแล้ว ทรัพยากรธรรมชาติก็จะถูกทำลายอย่างรวดเร็ว

ในวงสนทนากลุ่มย่อย นายดำรง อินตะก้อน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้เล่าให้ฟังว่าสภาพแวดล้อมของบ้านแม่ขี้มูกได้เปลี่ยนแปลงไปหลังจากปี 2526 ป่าไม้ได้เริ่มหายไปจากบ้านแม่ขี้มูกเพราะชาวบ้านได้เปลี่ยนจากการปลูกข้าว ทำไร่ มาเป็นทำไร่ข้าวโพด ซึ่งบริษัทเอกชนนำเข้ามาในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านถากถางพื้นที่ทำการเกษตรบนภูเขาเพื่อปลูกข้าวโพด ซึ่งเป็นเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรนำไปสู่เรื่องเศรษฐกิจในครอบครัว

ส่วนสภาพอากาศ เห็นการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างชัดเจนในบ้านแม่ขี้มูก ตัวอย่างเช่น ช่วงฤดูหนาวไม่ค่อยหนาว ซึ่งสภาพแต่ก่อนบ้านแม่ขี้มูกจะเย็นและหนาวมาก ฤดูร้อนจะร้อนมากในปัจจุบันมียุ่งเยอะขึ้น

และขยะในหมู่บ้านก็เพิ่มมากขึ้น ซึ่งแต่เดิมด้วยวิถีการบริโภคของชาวบ้านบ้านแม่ขี้มูกไม่ได้ก่อให้เกิดขยะอย่างในปัจจุบัน แต่การจัดเก็บขยะของบ้านแม่ขี้มูกมีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับมาเก็บขยะให้กับชาวบ้าน และตามบ้านเรือนชาวบ้านจะมีการคัดแยกขยะเพื่อขายเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมบ้านขี้มูกมี 2 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านแม่ขี้มูกที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หากพื้นที่อยู่ใกล้กับบริเวณพื้นที่ป่าไม้ เมื่อชาวบ้านมีความต้องการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ความต้องการในพื้นที่ทำเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดการรुकกล้าในพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารเพื่อนำที่ดินมาทำการเกษตร จึงทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมด้านทรัพยากรธรรมชาติตามมา เช่น สภาพดินฟ้าอากาศมีการเปลี่ยนแปลง เช่น อากาศร้อนจัดในช่วงฤดูแล้ง ส่วนในช่วงฤดูหนาวอากาศไม่หนาวแต่กลับมีอากาศที่ร้อนขึ้น

2. มลพิษทางด้านสารพิษทางการเกษตร จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในการทำการเกษตรได้เปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรแบบพึ่งพาธรรมชาติมาเป็นเกษตรที่ใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดภาวะมลพิษในลักษณะของสารพิษทางการเกษตร ได้แก่ สารเคมีที่ใช้เพื่อป้องกันและกำจัดศัตรูพืชบางชนิดมีพิษอันตราย เมื่อชาวบ้านนำมาใช้อย่างไม่ถูกต้อง ขาดการควบคุมความรู้ในการเก็บรักษา การขนส่งและกำจัดกากของเสีย จึงก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและมีผลระยะยาวต่อสภาพแวดล้อม

- ด้านประเพณีวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทุกสังคม เพราะการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องที่ขึ้นกับเวลา คือ การเปลี่ยนแปลงจากระยะเวลาหนึ่งไปอีกระยะเวลาหนึ่ง สำหรับในสังคมมนุษย์ได้มีการเปลี่ยนแปลง เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม โดยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมของประชาชาติหนึ่ง ๆ ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ แต่อัตราการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม 2 ประเภทนี้เป็นไปไม่เท่ากันโดยทั่วไปวัฒนธรรมที่มีชีวิตเปลี่ยนแปลงช้ากว่า นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงอาจจะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติหรือโดยการวางแผนก็ได้

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาจเกิดจากตัวการหรือพลังต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนนั่นเอง หรืออาจจะเกิดมาจากการติดต่อระหว่างวัฒนธรรมได้ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจะทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ และพื้นฐานเบื้องต้นที่สำคัญก็คือ ความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงความต้องการของมนุษย์ความเชื่อจะทำให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่แวดล้อมและจะเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในที่สุด (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2551, หน้า 59)

สังคมและวัฒนธรรมบ้านแม่ขี้มูกมีการเปลี่ยนแปลงมาตามลำดับตามเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายในและภายนอก การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีผลทำให้ระบบรูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรมของบ้านแม่ขี้มูกเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่ยังมีประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อบางอย่างยังคงอยู่ ได้แก่ เช่นการเอามือเอววันเกี่ยวข้าว ชาวบ้านได้คำนวณต้นทุนกับการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายได้มาก

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาในระดับลึกเพื่อทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งตลอดทั้งมองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก เกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม และระบบสาธารณูปโภค โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลที่หลากหลายผสมผสานกัน ซึ่งประกอบด้วย การสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้น การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การศึกษาเอกสารรวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสนทนากลุ่มย่อย โดยเน้นไปที่การสนทนากลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มย่อยที่รวมกันอยู่แล้ว เช่น ชาวบ้านนั่งสนทนารวมกลุ่มกันตอนค่าที่ข้างเรือนของผู้ใด ผู้หนึ่ง ผู้วิจัยก็จะขออนุญาตเข้าไปนั่งร่วมวงสนทนาจัดเก็บข้อมูลด้วย ซึ่งวิธีการนี้ช่วยให้ชาวบ้านไม่เกิดความรู้สึกแปลกแยกกับผู้วิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยทำหนังสือแจ้งความประสงค์ให้ผู้นำหมู่บ้านทราบ แล้วเก็บข้อมูลในประเด็นที่จะศึกษา และตรวจสอบข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้มาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อรับฟังคำแนะนำ และหาแนวทางให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

6.1 สรุปผลการวิจัย

6.1.1 สภาพวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก

บ้านแม่ขี้มูก ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอแม่แจ่ม ประมาณ 12 กิโลเมตร สภาพรอบหมู่บ้านเป็นพื้นที่เขตภูเขาสูง ล้อมรอบหมู่บ้าน พื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบทำการเกษตร บางส่วนเป็นดอย มีแม่น้ำแม่ขี้มูกน้อยและแม่น้ำแม่ขี้มูกใหญ่ไหลผ่านหมู่บ้านด้านหน้าและด้านหมู่บ้านซึ่งถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างมาก สภาพอากาศจะร้อนในช่วงฤดูร้อนและหนาวในช่วงฤดูหนาว สภาพถนนเข้าหมู่บ้านเป็นถนนขึ้นดอยลงดอย เส้นทางคดเคี้ยวไปตามสันเขา บ้านแม่ขี้มูกมีทั้งหมด 52 หลังคาเรือน มีความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นเครือญาติกัน ซึ่งแต่เดิมมี 3 ตระกูลใหญ่ ๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ หลังจากนั้นก็มี การขยายครอบครัวที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งมีแต่งงานข้ามสายตระกูลทำให้ส่วนใหญ่คนบ้านแม่ขี้มูกเป็นญาติพี่น้องกัน แต่อาจมีบางหลังคาเรือนที่แต่งงานข้ามหมู่บ้านซึ่งเป็นส่วนน้อย ด้วยเหตุผลเพราะบ้านแม่ขี้มูกเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลทั้งจากตัวตำบลบ้านทับ ตัวอำเภอแม่แจ่ม การสัญจรเป็นไปอย่างยากลำบาก ในสมัยก่อน การคมนาคมไม่สะดวกสบาย

บ้านแม่ขี้มูกยังคงมีความเชื่อเรื่องผี ได้แก่ผีปู่ย่า เวลาลูกหลานเจ็บป่วยจะมีการสืบว่าเป็นลูกหลานใคร ผีปู่ย่าทางสายใคร ถ้าอยากให้ลูกหลานหายป่วยก็ต้องเอาเข้าสายผีปู่ย่านั้น พ่อแม่

อยู่ไหนต้องสืบหาเก้าอี้ปู้ย่า จะสืบกันมาทางสายแม่ ลูกหลานจำเป็นต้องรู้ ถ้าลูกหลานคนไหนไม่เข้าสายผี ก็จะมีการเจ็บไข้ได้ป่วย เมื่อเข้าสายผีปู้ย่าแล้วก็หายจากการเจ็บป่วย การเอาลูกหลานเข้าสายผีปู้ย่าต้องเอาไก่ ธูป ไปขอ ไปบอกที่บ้านเก้าอี้ปู้ย่าอยู่ คนข้างนอกจะมาเข้าสายผีปู้ย่าก็ได้ ต้องเป็นเชื้อสายเดียวกันจึงจะเข้าได้ ถ้าผู้ชายบ้านอื่นมาเอาเมียเป็นคนบ้านเฮา ผู้ชายต้องมาไหว้ผีดังหลวง (ฝากตัวกับผีพ่อเจ้าหลวง) ผู้ชายต้องมาใส่ผี ต้องมีเงินจ่ายผี ผู้หญิงก็จะเอาเงินที่จ่ายผีนั้นไปซื้อของมาไหว้ผีปู้ย่า ถ้าคนไหนเอาผัวเอาเมียไม่บอกผีปู้ย่า ลูกที่เกิดมาจะเจ็บไข้ได้ป่วย

ดังนั้นสายผีปู้ย่า เป็นการวัดความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานของคนในชุมชนขอบเขตของสายผีจะกว้างกว่าหน่วยของบ้าน แต่ลงลึกไปในระดับครัวเรือน พฤติกรรมการเอาผัว เอาเมีย หรือแต่งงาน และพฤติกรรมในระดับชีวิตประจำวันของคนในสายผีให้อยู่ในจารีตประเพณี

การเลี้ยงผีไร่ผืนนา ผีผาย เพื่อขอบคุณและขอขมา ผาย ที่คอยดูแลรักษาผลผลิตทางการเกษตรที่ชาวบ้านปลูกไว้และได้เก็บเกี่ยวเป็นประจำทุกปี โดยผีไร่ผืนนา จะเลี้ยงของคนใครของมันในทีนาของตนเองโดยจะมีการตะแหลัวซึ่งเป็นความเชื่อว่าเป็นกันภูติผีปีศาจไม่ให้เข้ามายุ่งเกี่ยวเป็นการป้องกันภัยต่าง ๆ ส่วนผีผาย เป็นการเลี้ยงของคนทั้งหมู่บ้านจะเลี้ยงปีละครั้ง จะนำไปต้ม เหล้า น้ำขมิ้นส้มป่อย ข้าวตอกดอกไม้ ไปบูชา เพื่อช่วยให้รักษาน้ำตาลอดฤดูกาลไม่ให้น้ำเหือดแห้งชาวบ้านจะได้นำน้ำไปใช้ในการเพาะปลูก

ด้านการศึกษาชาวบ้านส่วนใหญ่ที่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ไม่ได้เรียนหนังสือ จะเป็นเด็กรุ่นลูกและหลานที่ได้มีโอกาสเรียนหนังสือ บ้านแม่ขี้มูก มีโรงเรียนสังกัด สพฐ. 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านแม่ขี้มูกน้อย สอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 1-6 พอจบระดับประถมศึกษาเด็กจะต้องเข้าไปเรียนในตัวอำเภอแม่แจ่ม ด้านเศรษฐกิจประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพหลัก ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม ส่วนในด้านสิ่งแวดล้อมสภาพพื้นที่ป่าของบ้านแม่ขี้มูกตั้งแต่อดีตเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้ขึ้นรกครึ้ม เมื่อเข้าไปในหมู่บ้านจะไม่เห็นตัวหมู่บ้านจะเห็นแต่ต้นไม้ สภาพอากาศ เดิมเป็นอากาศที่บริสุทธิ์ เป็นหมู่บ้านที่ไม่มีความร้อนผ่านลงไปได้มีการอากาศเย็นตลอดปี มีความชุ่มชื้นตลอดทั้งปี ระบบสาธารณสุขปกศ เมื่อ 68 ปีก่อน ที่นี้ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปา ชาวบ้านต้องใช้ขี้ยา (น้ำมันจากไม้) ตามป่าตามดอยมาใช้เพื่อให้เกิดแสงสว่าง หลังจากนั้นได้เริ่มใช้น้ำมันก๊าดจุดกับตะเกียงเพื่อให้เกิดแสงสว่างขึ้นในบ้าน

6.1.2 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก

จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก หรือที่เรียกว่า “ยุคโลกาภิวัตน์” ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อทุกสังคมชุมชนในสังคมประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องตามกระแสของความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ชุมชนบ้านแม่ขี้มูกก็ได้รับผลกระทบนี้เช่นกัน ปัจจุบันชุมชนบ้านแม่ขี้มูกได้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพวิถีชีวิตไปอย่างมากมาย ซึ่งสามารถนำเสนอถึงการเปลี่ยนแปลงเป็นประเด็นจากการศึกษา มีผลสรุปดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิม

บ้านแม่ขี้มูกประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพหลัก ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม พื้นที่ทำไร่นาของชาวบ้าน บ้านไร่ บ้านหับ ที่ขยายพื้นที่ทำกินมาในพื้นที่บริเวณนี้ โดยมาทำนาในและอยู่กินกันที่นั่นจนกว่าจะทำนาเสร็จเพราะพื้นที่อยู่ไกลมาก ทำให้ต้องหาพื้นที่อยู่อาศัยกัน เดิมมีไม้ที่

ครอบครัวประมาณ 2-4 หลังคา ต่อมาก็เริ่มเข้ามาทำนา ทำไร่กันมากขึ้นและได้ขยายอพยพเข้ามาอยู่จนถึงทุกวันนี้ และการเดินทางเข้ามาในหมู่บ้านแม่ขี้มูกก่อนนั้นด้วยความยากลำบากเพราะถนนเป็นดินลูกรังหรือดินแดง เป็นทางคดโค้งตลอดเส้นทาง มีสภาพคับแคบทางเดินแค้วต่าง การเดินทางลงไปยังพื้นที่ด้านล่าง โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนจะยากลำบากมาก ต้องใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อเท่านั้น แต่ด้วยปัจจุบันบ้านแม่ขี้มูกขึ้นตรงกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้เป็นถนนที่กว้างที่ให้รถสามารถวิ่งสวนกันได้ ทำให้เกิดการพัฒนาระบบคมนาคมดีขึ้นสามารถเดินทางได้สะดวกและคล่องขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีบางช่วงที่ยังเป็นดินลูกรัง

อาหารการกินของชาวบ้านเมื่อก่อนส่วนใหญ่เป็นอาหารที่ทำได้จากป่าและปลูกกินเอง เช่น หน่อไม้ เห็ดต่าง ๆ ผักตามริ้วบ้าน ตามที่ไร่ที่นา ส่วนเนื้อถ้าอยากกินจะมีการหุ้น คือการลงขันกันซื้อหมู ซื้อควาย มาฆ่าในหมู่บ้านแล้วแบ่งปันส่วนตามที่ลงหุ้นไว้ ส่วนใครอยากกินปลา ก็ไปหาตามลำห้วยแม่ขี้มูกและเห็ดถอบที่เคยมี ปัจจุบันแถบบ้านแม่ขี้มูกได้หายไปไม่มีอีกแล้ว

ด้านการศึกษาเด็ก ๆ ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษา ที่โรงเรียนบ้านแม่ขี้มูกน้อย แต่ปัจจุบันเริ่มมีนักเรียนน้อยลงและมีโอกาสว่าจะถูกยุบรวมกับโรงเรียนบ้านทัพ ซึ่งเด็ก ๆ และผู้ปกครองจะต้องเดินทางไกลออกไปอีก อนาคตบ้านแม่ขี้มูกจะส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือแบบประจำไม่ไปกลับ จะทำให้เด็ก ๆ ในหมู่บ้านลดน้อยลง

ระบบสาธารณูปโภค สมัยก่อนที่บ้านแม่ขี้มูก จะไม่มีไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปา ชาวบ้านต้องใช้ขี้ยา (น้ำมันจากไม้) ตามป่าตามดอยมาใช้เพื่อให้เกิดแสงสว่าง หลังจากนั้นได้เริ่มใช้น้ำมันก๊าดจุดกับตะเกียงเพื่อให้เกิดแสงสว่างขึ้นในบ้าน ซึ่งปัจจุบันทุกหลังคาเรือนมีไฟฟ้าใช้ทุกหลัง มีเครื่องอำนวยความสะดวกที่ใช้ไฟฟ้าทุกหลังเรือน

2. การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

ชาวบ้านบ้านแม่ขี้มูกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ทำนา ทำพืชไร่ ซึ่งเศรษฐกิจที่สำคัญที่หล่อเลี้ยงชาวบ้านหลัก ๆ คือ การทำข้าวไร่ ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ ฝรั่ง หอมแดง ถั่วแดง เป็นต้น การทำการเกษตรจะทำได้เฉพาะในฤดูฝนเท่านั้น เนื่องจากขาดแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูกในฤดูแล้ง ส่วนเศรษฐกิจรองลงมาจากอาชีพเกษตรกรรมคือ การทอผ้า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง ซึ่งถือเป็นรายได้หลักของบ้านแต่ละหลัง เพราะจากอดีตจนถึงปัจจุบันหมู่บ้านนี้ยังคงรักษาอาชีพและวัฒนธรรมการทอผ้าซึ่งเป็นการทอผ้าและผ้าตีนจกที่มีชื่อเสียงของอำเภอแม่แจ่ม

นอกจากนั้นอาชีพจักสานก็เป็นอีกหนึ่งอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุในหมู่บ้าน โดยชาวบ้านที่เป็นผู้ชายจะนำไม้ไผ่ที่ปลูกไว้มาทำการจักและสานขึ้นรูปเป็นภาชนะใส่ของต่าง ๆ เช่น กระติ๊กข้าว ชะลอม เป็นต้น โดยมีคนจากนอกหมู่บ้านเข้ามาสั่งซื้อเพื่อไปขายยังในตัวอำเภอแม่แจ่มและเมืองเชียงใหม่ ซึ่งถือเป็นรายได้รองที่มีความสำคัญกับผู้สูงอายุ

ส่วนปัญหาด้านเศรษฐกิจ แต่ก่อนยังไม่มีหนี้สินเพราะสภาพพื้นที่ที่ห่างไกล การเข้าถึงความสะดวกสบายยังไม่เหมือนทุกวันนี้ จนกระทั่งชาวบ้านเริ่มถางป่า ตัดไม้เพื่อทำไร่ข้าวโพด ซึ่งเริ่มมีหนี้สินเพิ่มขึ้นจากการทำการเกษตร และจากเมื่อก่อนชาวบ้านแม่ขี้มูกธนาคารหายากต้องเข้าไปตัวอำเภอซึ่งระยะทางไกล ปัจจุบันชาวบ้านเข้าถึงง่าย กู้มาได้ง่ายและทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้กันเยอะ ส่งผลให้ทั้งหมู่บ้านมีหนี้สินรวมทั้งหมู่บ้านจำนวน 52 หลังคาเรือน จำนวน 23 ล้านบาท

3. การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม

ชาวบ้านยังคงมีการนับถือผี ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษเรียกว่า “ผีปู่ผีย่า” มีการทำบุญเลี้ยงผีกันเป็นประจำทุกปีอย่างต่อเนื่อง เช่น ผีปู่ผีย่า เวลาที่มีคนในหมู่บ้านไม่สบายเป็นไข้ จะนำสวดดอกไม้ไปบอกกล่าวให้กับเจ้าบ้านที่เป็นต้นตระกูลให้อยู่ดีมีสุข หายจากอาการเจ็บป่วย เมื่อหายแล้วจะมีการมัดมือสู่ขวัญให้คนที่เคยป่วย การเลี้ยงผีโรผีนา ผีผาย เพื่อขอบคุณและขอขมา ผาย ที่คอยดูแลรักษาผลผลิตทางการเกษตรที่ชาวบ้านปลูกไว้และได้เก็บเกี่ยวเป็นประจำทุกปี โดยผีโรผีนา จะเลี้ยงของคนใครของมันในทีนาของตนเอง แต่อย่างไรชาวบ้านก็ยังนับถือศาสนาพุทธ ยังคงสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมเอาไว้ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางรวมศรัทธาของชาวบ้านซึ่งชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างวัดเมื่อปี พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นสาขาของวัดบ้านทับ ชาวบ้านมีความรู้สึกรักและรับผิดชอบต่อวัดในหมู่บ้าน มีการทำบุญประจำวันพระ วันสำคัญทางศาสนาทุกครั้งที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับชาวบ้านใกล้ชิดกัน ถึงแม้ว่าจะไม่มีพระอยู่ประจำวัดเพราะทางวัดบ้านทับจะส่งพระมาปฏิบัติกิจสงฆ์ตามวันสำคัญทางศาสนา

ประเพณีที่สำคัญ ๆ ของหมู่บ้าน ได้แก่ ประเพณีถวายทางข้าวใหม่ (ตานข้าวใหม่) ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีสลากภัต และประเพณีสงกรานต์ยังคงปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างเคร่งครัดเป็นประจำทุกปี โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำพิธีกรรมสำคัญ ๆ ต่างเหล่านี้

การตายของคนในหมู่บ้าน ในสมัยก่อนเมื่อ 75 ปีที่แล้ว ถ้าหากคนในหมู่บ้านได้เสียชีวิตลงก็จะนำไปฝังโดยไม่เก็บไว้ข้ามคืนไม่มีการทำพิธีทางศาสนาแต่อย่างใด แต่ปัจจุบันมีการทำพิธีกรรมเหมือนคนเมืองทั่วไปซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก

การแต่งกายของชาวบ้านแม่ขี้มูกจะคล้าย ๆ กับชนพื้นเมืองทั่วไป คือ ผู้ชายจะใส่กางเกง เสื้อผ้าฝ้าย ส่วนผู้หญิงจะนุ่งผ้าซิ่น ซึ่งผ้าซิ่นจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของที่นี่คือ ผ้าซิ่นตีนจกที่ขึ้นชื่อของ อำเภอแม่แจ่ม การทอผ้าพื้นเมืองใช้เอง โดยผู้หญิงที่เป็นแม่บ้าน จะเป็นผู้ทอผ้า เป็นกางเกงหรือเสื้อผ้าพื้นเมืองให้สามีหรือลูก หลานใส่กันภายในครอบครัว และจะทอผ้าซิ่นตีนจกให้ตนเองหรือลูกหลานที่เป็นผู้หญิงไว้ใส่ในงานเทศกาลที่สำคัญต่าง ๆ เช่น ใส่ไปทำบุญที่วัด หรือไปในงานสำคัญ ประเพณีต่าง ๆ ทั้งในหมู่บ้านและต่างถิ่นทั่วไป ซึ่งลวดลายต่าง ๆ ของผ้าส่วนใหญ่ก็จะมี ความคล้ายคลึงกัน ไม่แตกต่างกันมากนักหรือตามลวดลายที่เคยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งผ้าซิ่นตีนจกถือได้ว่าเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่นี่ได้อย่างชัดเจนที่สุดนับตั้งแต่ผู้หญิงเริ่มเรียนรู้วิธีการทอผ้าในวัยสาวจนกระทั่งถึงวัยแก่ ในช่วงเวลายามงานบุญที่สำคัญ ๆ ต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ผู้หญิงจะนำผ้าซิ่นตีนจกที่ทอเก็บไว้ออกมานุ่งกัน และถือเป็นของสำคัญที่ลูกสะใภ้จะไปไหว้แม่สามีตอนแต่งงาน ทำให้เห็นว่าผ้าซิ่นตีนจกเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนบ้านแม่ขี้มูกตั้งแต่เกิดจนตาย

ส่วนภาษาที่พูด เป็นภาษาพื้นถิ่นหรือกำเมืองเหนือ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้สื่อสารกันภายในหมู่บ้านและทั่วไป ถ้าหากคนภายนอกที่เข้ามาไม่ใช่คนที่พูดภาษากำเมือง ชาวบ้านก็จะสื่อสารเป็นภาษากำเมือง

4. การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมของบ้านแม่ขี้มูกเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและถูกสร้างขึ้นโดยคนบ้านแม่ขี้มูกเอง เพื่อให้เกิดการดำรงชีวิตอย่างผาสุกและเสริมสร้างคุณภาพแห่งชีวิต เพราะมีลักษณะภูมิประเทศที่โอบล้อมด้วยภูเขาที่อุดมสมบูรณ์ และเมื่อคนบ้านแม่ขี้มูกต้องพึ่งพาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิต ก็ย่อมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมได้ และสิ่งแวดล้อมก็สามารถถูกทำลายได้เหมือนกัน จากการศึกษาพบว่าความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติประกอบด้วย

4.1) ปัญหาความเสื่อมโทรมทรัพยากรดิน

สภาพดินของชุมชนบ้านแม่ขี้มูกกลายเป็นสภาพเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม เกิดการชะล้างพังทลาย การสูญเสียหน้าดิน การสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนใช้สารเคมีในภาคเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น

4.2) ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรน้ำ

ด้วยการผลิตในภาคเกษตรกรรมมีการนำสารเคมีมาใช้ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพน้ำของชุมชน จำเป็นต้องเปลี่ยนฐานที่ตั้งน้ำประปาจากพื้นที่ชุมชนขึ้นไปยังพื้นที่ต้นน้ำ ทำให้ระบบน้ำไม่เพียงพอต่อภาคเกษตรกรรม ตลอดจนคุณภาพน้ำของชุมชนไม่ได้มาตรฐานและมีสิ่งเจือปน เช่น ยาฆ่าแมลง หรือยากำจัดวัชพืช เป็นต้น

4.3) ปัญหาความเสื่อมโทรมด้านทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าไม้ของชุมชนบ้านแม่ขี้มูกได้ถูกทำลายด้วยสาเหตุหลักคือการบุกรุกเพื่อเพิ่มพื้นที่ทางการเกษตรของชาวบ้าน ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ลดน้อยลง มีการแผ้วถางป่าอยู่ตลอดเวลา แม้จะมีแนวนโยบายของภาครัฐเข้าไปส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อสร้างฐานอาชีพให้กับคนในชุมชน แต่ปัญหาเรื่องปากท้องหรือเศรษฐกิจระดับครัวเรือน ยังเป็นประเด็นถกเถียงให้ชาวบ้านบางกลุ่มปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการ เพื่อปกป้องและฟื้นฟูป่า เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ที่เคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ไปเป็นการใช้ที่ดินในรูปแบบอื่น โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้เกิดขึ้นมานานแล้ว พื้นที่ป่าไม้มักถูกเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่เกษตร รวมถึงส่งผลให้ระบบนิเวศวิทยาที่มีอยู่ลดลง อันส่งผลให้การทำให้ป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์ดั้งเดิมเป็นไปได้ยากลำบากมากขึ้น

5. การเปลี่ยนแปลงระบบสาธารณูปโภค

ระบบสาธารณูปโภค สมัยก่อนที่บ้านแม่ขี้มูก จะไม่มีไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปา ชาวบ้านต้องใช้ขี้ยา (น้ำมันจากไม้) ตามป่าตามดอยมาใช้เพื่อให้เกิดแสงสว่าง หลังจากนั้นได้เริ่มใช้น้ำมันก๊าดจุดกับตะเกียงเพื่อให้เกิดแสงสว่างขึ้นในบ้าน ซึ่งปัจจุบันทุกหลังคาเรือนมีไฟฟ้าใช้ทุกหลัง มีเครื่องอำนวยความสะดวกที่ใช้ไฟฟ้าทุกหลังเรือน เช่น เครื่องซักผ้า ซึ่งแต่เดิมซักผ้าด้วยมือที่ริมแม่น้ำแม่ขี้มูก แต่ปัจจุบันให้กลับไปซักมือชาวบ้านไม่เอาแล้ว ซึ่งเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ได้มา บริษัทจะให้ชาวบ้านผ่อนส่ง ทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้และภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ซึ่งถือได้ว่าชีวิตความเป็นอยู่สุขสบายกว่าอดีตมาก โดยแทบทุกหลังคาจะ เครื่องซักผ้า ตู้เย็น โทรทัศน์ หม้อหุงข้าว กระทะไฟฟ้า ไมโครเวฟ พัดลม และเครื่องปรับอากาศ เป็นต้น

น้ำอุปโภคบริโภค แต่เดิมชาวบ้านต้องขุดน้ำบาดาลซึ่งเป็นน้ำบาดาลกลางหมู่บ้านที่ทุกคนได้เข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งอุปโภคและบริโภคและมีการใช้น้ำจากน้ำแม่ขี้มูกมาอุปโภคด้วยการหาบน้ำโดยใช้ถังน้ำ (น้ำคู้) ไปตักจากน้ำแม่ขี้มูกขึ้นมาใช้ในบ้านเรือน แต่ปัจจุบันไม่มีการใช้น้ำ

จากน้ำบาดาลและไม่ได้ไปตักน้ำจากน้ำแม่ขี้มูก เพราะมีระบบประปาภูเขาที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับได้นำเข้ามาให้กับชาวบ้านในปี พ.ศ. 2531 โดยชาวบ้านจะทำการต่อท่อประปาเข้ามาใช้ยังในครัวเรือนเพื่อใช้ในการอุปโภค ส่วนน้ำบริโภคชาวบ้านจะส่งน้ำจากโครงการพระราชดำริเข้ามาในหมู่บ้านซึ่งสะดวกมากขึ้น ส่วนระบบการติดต่อสื่อสารทุกหลังคาเรือนมีการใช้โทรศัพท์มือถือกันทุกหลังคาเรือน

6.1.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง

1. ด้านวิถีชีวิตดั้งเดิม

ปัจจุบันสภาพของหมู่บ้านมีประชากรลดน้อยลง เนื่องจากคนหนุ่มสาวในหมู่บ้านออกไปเรียนหนังสือและทำงานในตัวเมืองเชียงใหม่และในตัวอำเภอแม่แจ่ม ทำให้เหลือแต่ผู้เฒ่าผู้แก่อยู่เฝ้าหมู่บ้าน และจากการที่พ่อแม่ต้องการให้ลูกมีความรู้ ทำให้เด็ก ๆ ไปเรียนหนังสือตั้งแต่ชั้นประถม มัธยมศึกษาและมหาวิทยาลัย เมื่อจบแล้วก็ไม่ได้มาทำงานในหมู่บ้านแต่กลับออกไปทำงานในเมืองและมีครอบครัว ซื้อมีบ้านอยู่ในเมือง บางครอบครัวได้อพยพลงไปอยู่กับลูกทำให้สภาพบ้านทั้งร้างไปหลายหลังคาเรือน ซึ่งเป็นข้อกังวลของคนในหมู่บ้าน

ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยภายในและภายนอกที่เข้ามาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยภายนอก ได้แก่ความเจริญทางเทคโนโลยี (มือถือ) เข้ามามีบทบาทสำคัญทำให้พฤติกรรมของคนหนุ่มสาวเปลี่ยนแปลงไป มีการสื่อสารกันน้อยลงและเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการแต่งกาย ซึ่งสังเกตได้จากงานประเพณีของหมู่บ้านและวัดในชุมชน

และปัจจัยภายใน คือความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมของชุมชน ไม่ได้รับการศึกษา ปลูกฝังจากรุ่นสู่รุ่นทำให้ยากต่อการปฏิบัติและขาดความกล้าและความเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติตามวัฒนธรรมของตนเอง เช่น การแต่งกายโดยการนุ่งผ้าถุง ภาษาพูด และการไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแต่ให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้อง

ในเรื่องความสัมพันธ์ในลักษณะของวิถีชีวิตของบ้านแม่ขี้มูก จากเดิมจะมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน เป็นญาติพี่น้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน แต่ปัจจุบันมีสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การลงแขกในเรื่องการทำการเกษตร เมื่อมีเทคโนโลยีเข้ามาสิ่งเหล่านี้ก็หายไปทำให้ความสัมพันธ์ของชาวบ้านที่นี้ลดน้อยลง

แต่จะพบความสัมพันธ์แบบเครือข่ายในกิจกรรมเชิงพิธีกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น งานศพ งานแต่งงาน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทำให้คนในหมู่บ้านได้พบปะพูดคุย หรือ แลกเปลี่ยนปัญหาซึ่งกันและกัน ทำให้ระบบความสัมพันธ์เช่นนี้ยังคงอยู่อย่างแนบแน่น

2) ด้านเศรษฐกิจ

การขยายตัวของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ได้เข้าสู่ชุมชน ผ่านการสร้างเส้นทางคมนาคมที่สะดวกสบายขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีแรงผลักดันที่สำคัญที่จะต้องดิ้นรนสร้างมูลค่าส่วนเกินเพื่อตอบสนองเศรษฐกิจแบบเงินตราในการรูปแบบการทำเกษตรเชิงพาณิชย์อย่างเข้มข้น ซึ่งจุดเปลี่ยนของชาวบ้านแม่ขี้มูก และจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจที่เห็นได้ชัดเจน คือ จากเดิมชาวบ้านไม่เคยมีหนี้สิน อยู่อย่างพอเพียง ผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น แต่พอมีบริษัทเอกชนเข้ามาให้ข้อมูลการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทำให้คนในหมู่บ้านเปลี่ยนการทำนา มาเป็นการทำไร่ข้าวโพด เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับครัวเรือนของตนเอง ทำให้ต้องลงทุนเป็นจำนวนมาก ทั้งเงิน

เครื่องจักรกล แรงงานทำให้รูปแบบเป็นไปในเชิงปัจเจกมากขึ้น เป็นจุดที่ชาวบ้านเริ่มกู้หนี้ยืมสินจากทั้งนอกระบบและในระบบอย่าง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

3) ด้านวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจะทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ และพื้นฐานเบื้องต้นที่สำคัญก็คือ ความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงความต้องการของมนุษย์ ความเชื่อจะทำให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่แวดล้อม และจะเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สังคมและวัฒนธรรมบ้านแม่ขี้มูก ก็เช่นกันยังมีประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อบางอย่างยังคงอยู่ เช่น การเอามือเอารวันเกี่ยวข้าว ส่วนการเปลี่ยนแปลงก็คือการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย

4) ด้านสิ่งแวดล้อม

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ก็เป็นปัจจัยอีกตัวหนึ่งที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากการที่คนบ้านแม่ขี้มูกมุ่งปลูกพืชที่มุ่งไปทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าวโพดนั้น ทำให้มีการขยายพื้นที่ทำการเกษตรกรรมออกไป มีการถากถางภูเขาเพื่อนำมาปลูกข้าวโพดและจากการปลูกข้าวโพดนำมาซึ่งการใช้สารเคมีในปริมาณที่มากขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิตและทำให้ผลผลิตได้มาตรฐานตามที่ตลาดต้องการ ส่งผลให้เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมของบ้านแม่ขี้มูกในวงกว้าง มีของเสียอันตรายปะปนในดิน น้ำ อากาศ ทำให้สภาพแวดล้อมโดยเฉพาะที่ดินเสื่อมโทรมลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งเมื่อปัญหานี้เกิดขึ้นก็จะผูกพันเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ เพราะสิ่งแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตมีความสัมพันธ์กัน สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมและเป็นพิษจะมีผลโดยตรงต่อสุขภาพและอนามัยของมนุษย์ เพราะสภาพสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติจะเปลี่ยน นอกจากนี้ก็ยังมีผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างไม่หยุดยั้งและถ้าใช้อย่างไม่ระมัดระวังแล้ว ทรัพยากรธรรมชาติก็จะถูกทำลายอย่างรวดเร็ว

5) ระบบสาธารณูปโภค

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก หรือที่เรียกว่า “ยุคโลกาภิวัตน์” ได้พัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนให้เข้าสู่ระบบของความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าทางด้านจิตใจ ชุมชนบ้านแม่ขี้มูกก็เป็นหนึ่งในชุมชนที่ได้รับการพัฒนาในด้านของสาธารณูปโภคและอุปโภคต่าง ๆ จากการขยายตัวของโครงสร้างพื้นฐานที่รัฐเป็นผู้จัดทำให้ เช่น การก่อสร้างถนนหนทาง ไฟฟ้า เมื่อมีถนนไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านทำให้หมู่บ้านรับการเปลี่ยนแปลงที่แพร่เข้ามาอย่างรวดเร็วได้ง่ายขึ้นทั้งทางวิทยุโทรทัศน์ สื่อเทคโนโลยี เป็นต้น

6.2 อภิปรายผล

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สมัยก่อนพื้นที่ของหมู่บ้านแม่ขี้มูก นอกจากอยู่อาศัยแล้วยังมีพื้นที่ทำการเกษตร โดยเฉพาะการทำนาปลูกข้าว (ข้าวไร่) ซึ่งเป็นการทำนาในที่ราบลุ่มติดแม่น้ำแม่ขี้มูกใหญ่และน้อย และมีการปลูกพืชผักไว้กินเองในบ้านและหมู่บ้าน สภาพรอบหมู่บ้านเป็นพื้นที่เขตภูเขาสูง ล้อมรอบหมู่บ้าน พื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบทำการเกษตร บางส่วนเป็นดอย มีแม่น้ำแม่ขี้มูกน้อยและแม่น้ำแม่ขี้มูกใหญ่ไหลผ่านหมู่บ้านด้านหน้าและด้านหลังหมู่บ้านซึ่งถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่าง

มาก ส่วนการเดินทางเข้ามาในหมู่บ้านแม่ขี้มูกก่อนนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบากเพราะถนนเป็นดินลูกรังหรือดินแดง เป็นทางคดโค้งตลอดเส้นทาง มีสภาพคับแคบทางเดินแค่วิวต่าง การเดินทางลงไปยังพื้นที่ด้านล่าง โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนจะยากลำบากมาก ต้องใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อเท่านั้น อาหารการกินของชาวบ้านเมื่อก่อนส่วนใหญ่เป็นอาหารที่หาได้จากป่าและปลูกกินเอง ระบบสาธารณสุขปีโรคสมัยก่อนที่บ้านแม่ขี้มูก จะไม่มีไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปา ชาวบ้านต้องใช้ขี้ยา (น้ำมันจากไม้) ตามป่าตามดอยมาใช้เพื่อให้เกิดแสงสว่าง หลังจากนั้นได้เริ่มใช้น้ำมันก๊าดจุดกับตะเกียงเพื่อให้เกิดแสงสว่างขึ้นในบ้าน ซึ่งปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก พบว่า ด้านเศรษฐกิจมีการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ได้เข้าสู่ชุมชน คือจากเดิมชาวบ้านไม่เคยมีหนี้สิน อยู่อย่างพอเพียง ผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น แต่พอมีบริษัทเอกชนเข้ามาให้ข้อมูลการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทำให้คนในหมู่บ้านเปลี่ยนการทำนา มาเป็นการทำไร่ข้าวโพด เพื่อเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจให้กับครัวเรือนของตนเอง ทำให้ต้องลงทุนเป็นจำนวนมาก ทั้งเงิน เครื่องจักรกล แรงงานทำให้รูปแบบเป็นไปในเชิงปัจเจกมากขึ้น เป็นจุดที่ชาวบ้านเริ่มกู้หนี้ยืมสินจากทั้งนอกระบบและในระบบอย่างธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ด้านวัฒนธรรมบ้านแม่ขี้มูก ยังมีประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อบางอย่างยังคงอยู่ เช่น การเอามือเอววันเกี่ยวข้าว ส่วนการเปลี่ยนแปลงก็คือการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย จากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ก็เป็นปัจจัยอีกตัวหนึ่งที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากการที่คนบ้านแม่ขี้มูกมุ่งปลูกพืชที่มุ่งไปทางเศรษฐกิจได้แก่ ข้าวโพดนั้น ทำให้มีการขยายพื้นที่ทำการเกษตรกรรมออกไป มีการถากถางภูเขาเพื่อนำมาปลูกข้าวโพดและจากการปลูกข้าวโพดนำมาซึ่งการใช้สารเคมีในปริมาณที่มากขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิตและทำให้ผลผลิตได้มาตรฐานตามที่ตลาดต้องการ ส่งผลให้เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมของบ้านแม่ขี้มูกในวงกว้าง มีของเสียอันตรายปะปนในดิน น้ำ อากาศ ทำให้สภาพแวดล้อมโดยเฉพาะที่ดินเสื่อมโทรมลงอย่างเห็นได้ชัด และด้านระบบสาธารณสุขชุมชนบ้านแม่ขี้มูกขึ้นตรงกับ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้เป็นถนนที่กว้างที่ให้รถสามารถวิ่งสวนกันได้ ทำให้เกิดการพัฒนาระบบคมนาคมดีขึ้นสามารถเดินทางได้สะดวกและคล่องขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีบางช่วงที่ยังเป็นดินลูกรังเมื่อมีถนน ไฟฟ้า เข้าสู่หมู่บ้านทำให้หมู่บ้านรับการเปลี่ยนแปลงที่แพร่เข้ามาอย่างรวดเร็วได้ง่ายขึ้นไม่ว่า วิทยุโทรทัศน์ สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ **เนื่องจาก** สังคมปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนตามกาลเวลา โดยมีปัจจัยที่เป็นตัวแปรในการเปลี่ยนแปลงนั้นต่างกันไป เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูกที่ไม่ได้หยุดนิ่งแต่มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคตามสมัยและสภาพแวดล้อมในอดีตมีวิถีการดำรงชีวิตที่ถูกกำหนดโดยจารีตประเพณีและความเชื่อที่กำหนดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษปัจจุบันนี้สังคมเปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมคนรุ่นใหม่ก็เปลี่ยนไปตามยุคสมัย การยึดถือค่านิยมแบบดั้งเดิมให้คงอยู่นั้นคงเป็นไปได้ยาก ทุกอย่างต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทในสังคม เมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เศรษฐกิจเริ่มมีการพัฒนา มีการปลูกพืชเชิงพาณิชย์เพิ่มมากขึ้น ได้นำเอาเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้แทนแรงงาน เช่น เครื่องฉีดยา เครื่องตัดหญ้า รถไถ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วรารักษ์กันทะ (2551, หน้า 113-122)** ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง บ้านตุงลอย หมู่ 4 ตำบลอมก๋อย อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านตุงลอย มีสภาพเป็นชุมชนขนาดเล็ก มีอาชีพเกษตรกรรมแบบยังชีพ ได้แก่ การทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงชีวิตครอบครัว

อย่างพอยู่พอกินตามลักษณะของชาวบ้านในชุมชนชนบทที่ไม่มีความเจริญเข้ามาในชุมชน ดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการล่าสัตว์ หาของป่า ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สมาชิกในชุมชนมีความผูกพันกันด้วยระบบเครือญาติทางสายโลหิตและการแต่งงาน มีความเชื่อในเรื่องของอำนาจและภูตผีวิญญูณ นอกจากนี้วิถีชีวิตของชุมชนมีลักษณะเฉพาะตนและค่อนข้างโดดเดี่ยวจากสังคมภายนอก

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอย่างมาก โดยมีผลมาจากปัจจัย 2 ด้าน คือ ด้านปัจจัยภายใน ประกอบด้วย การเพิ่มประชากร ความต้องการเป็นคนไทย ลักษณะทางเชื้อชาติ-วัฒนธรรมที่ใกล้ชิดกับคนไทย ความต้องการด้านวัตถุของชุมชน และด้านปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย การพัฒนาของรัฐ การพัฒนาจากบุคคลและองค์กรอิสระ ส่วนกระบวนการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตนั้น เกิดจากสมาชิกในชุมชนมีพฤติกรรมหรือเกิดการยอมรับการปฏิบัติเกี่ยวกับด้านการชดเชยทางสังคม การลอกเลียนแบบ การมีค่านิยมแบบใหม่ และการหยิบบ่มทางวัฒนธรรมจากสังคมภายนอกเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันของตน ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระอินจันทร์ กนต์จารี (ศรีบุญ)** (2549, หน้า 183) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวยองชุมชนบ้านดอนปิน ตำบลเข่งช้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชาวยองบ้านดอนปินก่อนที่จะย้ายถิ่นฐานมาตั้งอยู่บ้านดอนปินนั้น มีบรรพบุรุษสืบทอดเชื้อสายมาจากเมืองสิบสองปันนาประเทศพม่า หรือเมียนมาร์ ชาวยองในอดีตอยู่กันอย่างเรียบง่าย มีสภาพเป็นชุมชนขนาดเล็ก มีผู้นำที่ดีชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ มีการดำรงชีพด้วยการทำไร่ทำนาและงานฝีมือในครัวเรือน มีฐานะพอยู่พอกิน ชาวยองได้นำเอารูปแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา การแต่งกาย และประเพณี พิธีกรรมความเชื่อต่าง ๆ นำมาประเพณีปฏิบัติต่อการดำเนินวิถีชีวิตของตนเองครอบครัวและชุมชน ขณะเดียวกันยังช่วยรักษาและสืบทอดอย่างยาวนาน

ในปัจจุบันชาวยองได้มีการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนขนาดเล็กไป สู่สภาพชุมชนขนาดใหญ่ ผู้นำจะต้องมาจากคนที่มีฐานะ มีการศึกษาสูง มีการพัฒนาทำให้ชาวบ้านจากอาชีพการไร่ทำนา เปลี่ยนเป็นอาชีพค้าขาย พนักงานบริษัททำให้ครอบครัวมีฐานะทางการเงินที่ดี ส่งบุตรหลานเข้าไปศึกษาในตัวเมืองมากขึ้น การรักษาสุขภาพจากเคยที่ต้องพึ่งหมอยาในชุมชน ปัจจุบันชาวยองนิยมใช้บริการโรงพยาบาลมากขึ้น เพราะความทันสมัยมีถนนหนทางคมนาคมที่ดีสะดวกสบายในการเดินทาง วัฒนธรรมของชาวยองมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการแต่งกายเดิมที่ใช้ผ้าที่ทอขึ้นเอง แต่ปัจจุบันหาซื้อได้ตามร้านค้าทั่วไป ภาษายองส่วนมากจะมีพูดคุยกันเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น ส่วนเด็กเยาวชนพูดภาษาไทยภาคกลางและภาษาพื้นเมือง สิ่งของที่จะใช้ในประเพณีการตามธรรม ปัจจุบันนิยมซื้อตามท้องตลาดเพื่อความรวดเร็ว พิธีเลี้ยงเฝ้าบ้านเมื่อก่อนช่วยกันทำอาหารแต่ปัจจุบันนิยมจ้างแม่ครัวมาทำอาหารแทน การเปลี่ยนแปลงเกิดจากปัจจัยภายนอกและภายในที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนชาวยอง อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**อารีย์ พานทอง** (2553, หน้า 106-110) ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของปกากะญอ บ้านวัดจันทร์ หมู่ 3 ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนและสภาพวิถีชีวิตชุมชนบ้านวัดจันทร์ดั้งเดิมเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าปกากะญอได้ตั้งบ้านวัดจันทร์ประมาณก่อน 200 กว่าปี มีสภาพ

เป็นชุมชนขนาดเล็ก ชาวบ้านดำรงชีพอยู่ได้ด้วยเกษตรกรรมแบบยังชีพ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงชีวิตครอบครัวอย่างพออยู่พอกินตามแบบฉบับของชาวบ้านในชุมชนชนบทที่ไม่มี ความเจริญ ประกอบกับการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติรอบชุมชน ด้วยการล่าสัตว์และหาของป่า สมาชิกในชุมชนชาวปกากะญอ บ้านวัดจันทร์ ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสโดยถือกันว่า เป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตมาก่อน ชาวบ้านมีระบบแลกเปลี่ยนแรงงาน ระบบการผลิตเป็นการผลิตแบบยังชีพและเลี้ยงครอบครัว มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปันทรัพยากรที่หามาได้ ระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราไม่มีความสำคัญนัก สภาพการคมนาคมมีความยากลำบาก ต่อมาชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปทุกด้าน คือ ด้านภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม ด้านสถาบันทางสังคม ด้านครอบครัวและประชากร ด้านเศรษฐกิจ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรม เช่น ความเชื่อทางศาสนาพุทธ วัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี ประเพณี ไสยศาสตร์ วัฒนธรรมเกี่ยวกับการ กินการอยู่ พิธีการเกิด พิธีแต่งงาน พิธีศพ วัฒนธรรมเกี่ยวกับการแต่งกาย สภาวะเศรษฐกิจ ความทันสมัยรวดเร็วและสะดวกสบาย วัฒนธรรมเกี่ยวกับภาษา และการเปลี่ยนแปลงด้านภาษา

การเปลี่ยนแปลงสภาพวิถีชีวิตของชุมชนปกากะญอบ้านวัดจันทร์ ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนในด้านครอบครัวและ ประชากร ด้านภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน บางกรณีกลับนำไปสู่สภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม แต่บางกรณีกลับนำไปสู่ปัญหาทางสังคม เช่น ปัญหาเสพติด ปัญหาการว่างงาน ปัญหาด้านการเสื่อมถอยทางศีลธรรม เป็นต้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของปกากะญอ บ้านวัดจันทร์ หมู่ 3 ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2 ด้าน คือ ปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในตนเองหรือในชุมชนตนเอง ได้แก่ การเพิ่มของประชากร ความต้องการทาง วัตถุ ความเชื่อและวัฒนธรรม และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การพัฒนาของภาครัฐ เช่น สาธารณูปโภค ขันพื้นฐาน มีถนน น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ เป็นต้น การพัฒนาของภาคเอกชน ด้านการศึกษา ด้าน โครงสร้างพื้นฐาน และด้านเทคโนโลยี

6.3 ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

6.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพิจารณาข้อเสนอแนะแนวทาง จากข้อเสนองานวิจัยปรับใช้ในการพัฒนา โดยอาจกำหนดเป็นแนวทางหรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนา เชิงพื้นที่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาในพื้นที่

2) หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพิจารณาก่อนที่จะมีโครงการ พัฒนาในชุมชน รัฐจะต้องมีการประเมินผลกระทบที่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อชุมชนไม่ว่าจะเป็นด้าน สังคมวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม ถ้าเห็นว่าเกิดผลกระทบที่ไม่ดีงามควรหยุดดำเนินการทันทีและควรให้ ประชาชนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี

3) หน่วยงานส่วนท้องถิ่นควรเข้าไปส่งเสริมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีร่วมกับชาวบ้าน รวมถึงการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นให้ชาวบ้านตระหนักถึงวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของประเพณี พิธีกรรม อันจะนำมาซึ่งการเล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาดั้งเดิม และดำเนินงานด้านวัฒนธรรมประเพณีอย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

6.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) การพัฒนาควรจะต้องมีการประเมินผลกระทบที่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม และควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาโดยต้องไม่มองข้ามการพัฒนาจิตวิญญาณของชุมชนด้วย

2) ชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ควรรวมตัวกันสร้างกิจกรรมร่วมกันในชุมชน เช่น การพัฒนาชุมชน การทำบุญที่วัด การทำสิ่งประดิษฐ์ในชุมชน เป็นต้น เพื่อสร้างวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก ให้สามารถพัฒนาได้อย่างถูกต้อง และควรมีแผนการพัฒนาที่ยั่งยืนและต่อเนื่อง

6.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากการศึกษา “การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้เสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

1) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การเปรียบเทียบเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ กับชุมชนแห่งอื่น ๆ ต่อเนื่องไปอีก เพื่อจะได้เห็นผลของการวิจัยว่ามีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

2) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การศึกษาชุมชนให้ครอบคลุมรอบด้าน เพื่อทดสอบและยืนยันในรูปแบบของการพัฒนาชุมชนและ เจาะลึกในแต่ละประเด็นของชุมชนแต่ละพื้นที่

3) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การศึกษาถึงการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ว่ามีกระบวนการคิดอย่างไร ในการสืบทอดวัฒนธรรมในชุมชนของตนให้ยังคงอยู่

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

1) หนังสือทั่วไป

- กาญจนา แก้วเทพ. (2533). *การทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน*. ตำราเรียนประกอบวิชา
หลักการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จามรี พิทักษ์วงศ์. (2529). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จำรัส นวลนิ่ม. (2540). *การศึกษากับการพัฒนาประเทศ : แนวความคิดและวิธีปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ :
ไอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2541). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- บุญเทียน ทองประสาน. (2531). *แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในงานพัฒนา*. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งประเทศไทย.
- ผ่องพันธ์ มณีรัตน์. (2521). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สนธยา พลศรี. (2545). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สนิท สมัครการ. (2526). *การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสังคม*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : แนวทางการศึกษา
วิเคราะห์และวางแผน*. ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา.
- สุเทพ สุนทรภัสช. (2515). *การผสมผสานทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์.
- สุรเชษฐ์ เวชชพิทักษ์. (2533). *รากฐานแห่งชีวิต วัฒนธรรมชนบทกับงานพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์หมู่บ้าน.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2544). *สังคมและวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). *หมู่บ้านในสังคมไทย : ข้อโต้แย้งทางความคิด*. ใน จรัญ โฆษณานนท์
(บรรณาธิการ), *วิถีสังคมไทย สารนิพนธ์ทางวิชาการเนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษ ปรีดีพนมยงค์*
(หน้า 325-368). กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเด็ก.

2) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

- ขวัญชีวัน บัวแดง. (2539). *รายงานการวิจัย การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนกะเหรี่ยง :
กรณีศึกษาหมู่บ้านในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่*. สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คะเนิงนิตย์ ลินรุยะ. (2540). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ประชากรและอนาคตของ
ครอบครัวไทยในชนบท : กรณีศึกษาหมู่บ้านชนบทในจังหวัดหนองคาย*. วิทยานิพนธ์ สศ.ม.
(มานุษยประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.

- จักรี พรหมศิริ. (2550). *การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชนบทและการเกษตรในพื้นที่ชายขอบ : กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนดั้งเดิมและชุมชนตั้งใหม่*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จารุภา ศิริธวานนท์. (2551). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโครงการและประเมินโครงการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ดุขฎิ กาพอ่อนศรี และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2530). *การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในหมู่บ้านอีสาน: ศึกษากรณีหมู่บ้านชาวเยอ ขอนแก่น*. คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นริศรา จันทร์อ้อ. (2548). *การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนคลองรางจระเข้ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พิสมัย เอี่ยมกิจ. (2550). *การศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของชุมชนชาวลาวโซ่ง ตำบลดอนคลัง จังหวัดราชบุรี*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ. (2545). *การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม ที่เป็นผลจากการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาจังหวัดน่าน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- โสพนา จันทร์ทวงศ์. (2550). *การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของครัวเรือนใน “หมู่บ้านไม้ดอกไม้ประดับ คลองลือห่านา” บ้านคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดนครนายก*. วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

3) บทความในวารสาร

- สุปิยา ทาปทา. (2550). *วัฒนธรรมชุมชนกับการพัฒนา*. วารสารมนุษยศาสตร์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 ม.ค.-มิ.ย. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สุรวุฒิ ปัดไธสง. (2545). *วัฒนธรรมชุมชน : เงื่อนไขความเข้มแข็งชุมชน/หมู่บ้าน*. วารสารพฤติกรรมศาสตร์. 8(1),11-20.

4) บทความจากเว็บไซต์

<https://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอแม่แจ่ม>

2. ภาษาอังกฤษ

Fairchild, Henry Pratt (ed). (1995). *Dictionry of Sociology*.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

1. ดร.สงเสริม แสงทอง

วุฒิทางการศึกษา

ปริญญาตรี พุทธศาสตร์บัณฑิต (สังคมวิทยา) มจร.
ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
มนุษย์ สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตำแหน่ง

ปริญญาเอก ดุษฎีบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา

สถานที่ทำงาน

อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

2. ผศ.ดร. ตระกูล ชำนาญ

วุฒิทางการศึกษา

ศน.บ (สังคมวิทยา) M.A (Soeiology)

ตำแหน่ง

ศศ.ด (การพัฒนาสังคม)

ผู้ช่วยอธิการบดีวิทยาลัย มหามกุฏมหาวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

สถานที่ทำงาน

อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมวิทยา
มหามกุฏมหาวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

3. ดร.จรรยาศักดิ์ แพง

วุฒิทางการศึกษา

ปริญญาตรี ศน.บ. (สังคมวิทยา)

ตำแหน่ง

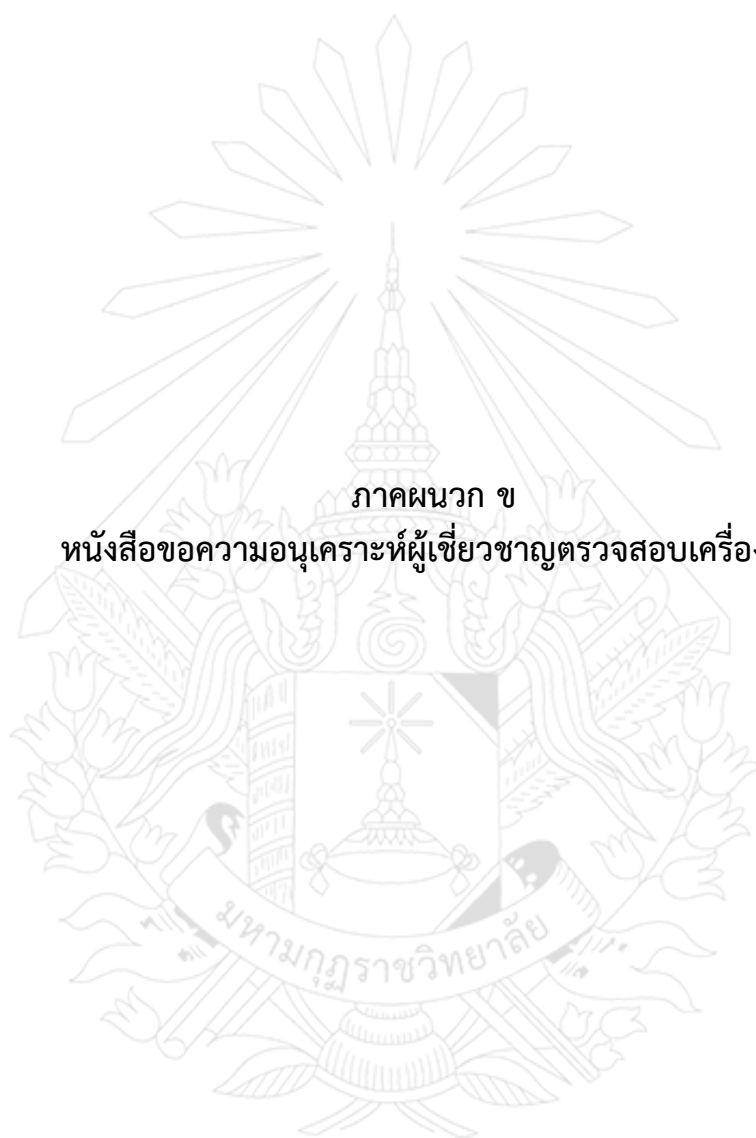
ปริญญาโท รป.ม (รัฐประศาสนศาสตร์)

ปริญญาเอก ดุษฎีบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา

สถานที่ทำงาน

อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมวิทยา

มหามกุฏมหาวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

สำนักงาน บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โทร. 053 270976 ต่อ 14

ที่ ศธ 6013(2)/906

วันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2560

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.ตระกุล ชำนาญ

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ขอรับรองว่า พระยอแสง ยสินุโร (บุญเทียม) เป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท เลขทะเบียนนักศึกษา 5720550412006 สาขาวิชาสังคมวิทยา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

นักศึกษาผู้ี้มีความประสงค์จะขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ นักศึกษาผู้นี้ อยู่ในความควบคุมดูแลของ พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่ นักศึกษาผู้นี้ด้วย

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณา

(พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

บันทึกข้อความ

สำนักงาน บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โทร. 053 270976 ต่อ 14

ที่ ศธ 6013(2)/907

วันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2560

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร ดร.จรรยาศักดิ์ แพง

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ขอรับรองว่า พระยอแสง ยสินุโร (บุญเทียม) เป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท เลขทะเบียนนักศึกษา 5720550412006 สาขาวิชาสังคมวิทยา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

นักศึกษาผู้มีความประสงค์จะขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ นักศึกษาผู้นี้ อยู่ในความควบคุมดูแลของ พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่ นักศึกษาผู้นี้ด้วย

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณา

(พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ศธ 6013(2)/908

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ จ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๙๗๕-๖

18 กันยายน 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร ดร.สงเสริม แสงทอง

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ขอรับรองว่า พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) เป็น
นักศึกษาระดับปริญญาโท เลขทะเบียนนักศึกษา 5720550412006 สาขาวิชาสังคมวิทยา ของมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

นักศึกษาผู้มีความประสงค์จะขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม
จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้นักศึกษาผู้นี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ
รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้
และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ที่ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่นักศึกษาผู้นี้ด้วย

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ภาคผนวก ค

หนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๕๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๓๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร พระปรีชา ทิพพสุโข หัวหน้าที่พัสดุฯ บ้านสองธาร

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๕๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๖๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นายสมพล อนุรักษันภูมิ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับ

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ อนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่าน ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
โทร. ๐๕๓ ๒๗๐๕๗๖-๖ ต่อ ๑๔

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๕๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๖๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นายเฉลิมเกียรติ พิทาคำ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับ

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๖๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๓๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นายบุญมา แหลมคม ผู้ใหญ่บ้าน บ้านแม่ขี้มูก

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ อนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่าน ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๖๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๖๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นายดำรงค์ อินตะก้อน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านแม่ขี้มูก

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๖๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๖๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นางผ่องพรรณ สร้อยเรือน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านแม่ขี้มูก

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ อนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่าน ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๖๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นายสมบุรณ์ เจริญราพงศ์พันธุ์ แพทย์ประจำตำบลบ้านทับ

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๖๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๓๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นายอุทัย ยืนยง ประธาน อสม. บ้านแม่ขี้มูก

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๖๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๖๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นางแก้วมุล เชียงคำ ประธานกลุ่มแม่บ้าน บ้านแม่ขี้มูก

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๖๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๓๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นายจันทา นันยา ปราชญ์ชาวบ้าน

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ อนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่าน ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

โทร. ๐๕๓ ๒๗๐๕๗๖-๖ ต่อ ๑๔

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๖๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๓๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นายคำปัน เตชะแก้ว ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๖๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๖๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นางยอดเรือน เตชะแก้ว ประธานกลุ่มผ้าทอ

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ อนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่าน ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๖๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๓๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นายธนบูรณ์ รัตนบำเพ็ญ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสองธาร

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ อนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่าน ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๗๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๖๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นายจม เตชะแก้ว ส.อบต.บ้านทับ

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ อนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่าน ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๗๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๖๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นายนคร ประโยม กลุ่มเยาวชน

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
โทร. ๐๕๓ ๒๗๐๕๗๖-๖ ต่อ ๑๔

ที่ ศธ ๖๐๑๓(๒)/๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๖๕-๖

๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร นายอินสอน มอญตา มัคคนายก

ด้วย พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ ๑ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) โดยมี พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ดร. และ รศ.สมหมาย เปรมจิตต์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ พระยอแสง ยสินธโร (บุญเทียม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง
การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1
ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก หมู่ 1 ตำบลบ้านทับ อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านได้กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์และแสดงความคิดเห็นที่ตรงตามความเป็นจริง และข้อมูลของท่านในแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ถือเป็นส่วนสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำข้อมูลนี้ไปใช้ประกอบการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น ขอรับรองว่าข้อมูลเหล่านี้จะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อท่านทั้งสิ้น

2. แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปสำหรับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 บริบทชุมชนบ้านแม่ขี้มูก

ตอนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่ขี้มูก

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ/จากผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์เป็นอย่างยิ่งมา ณ ที่นี้

พระยอแสง ยสินธโร

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา
มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาเขตขอนแก่น

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ/จากผู้ให้สัมภาษณ์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(พระยอแสง ยสินธโร)
ผู้สัมภาษณ์

ภาคผนวก จ
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

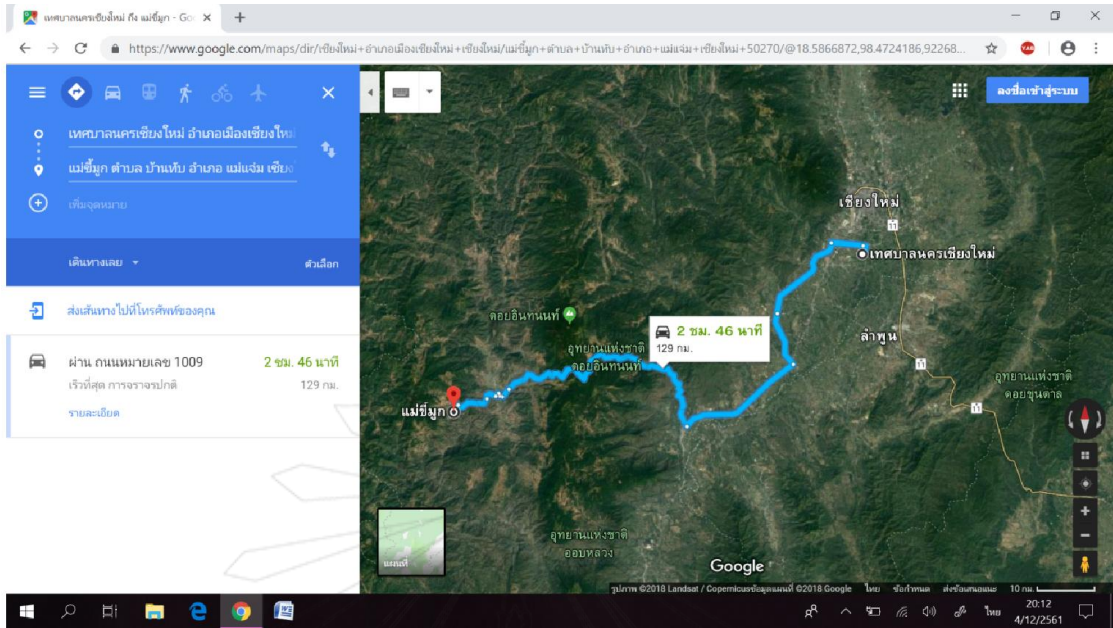
ตารางรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

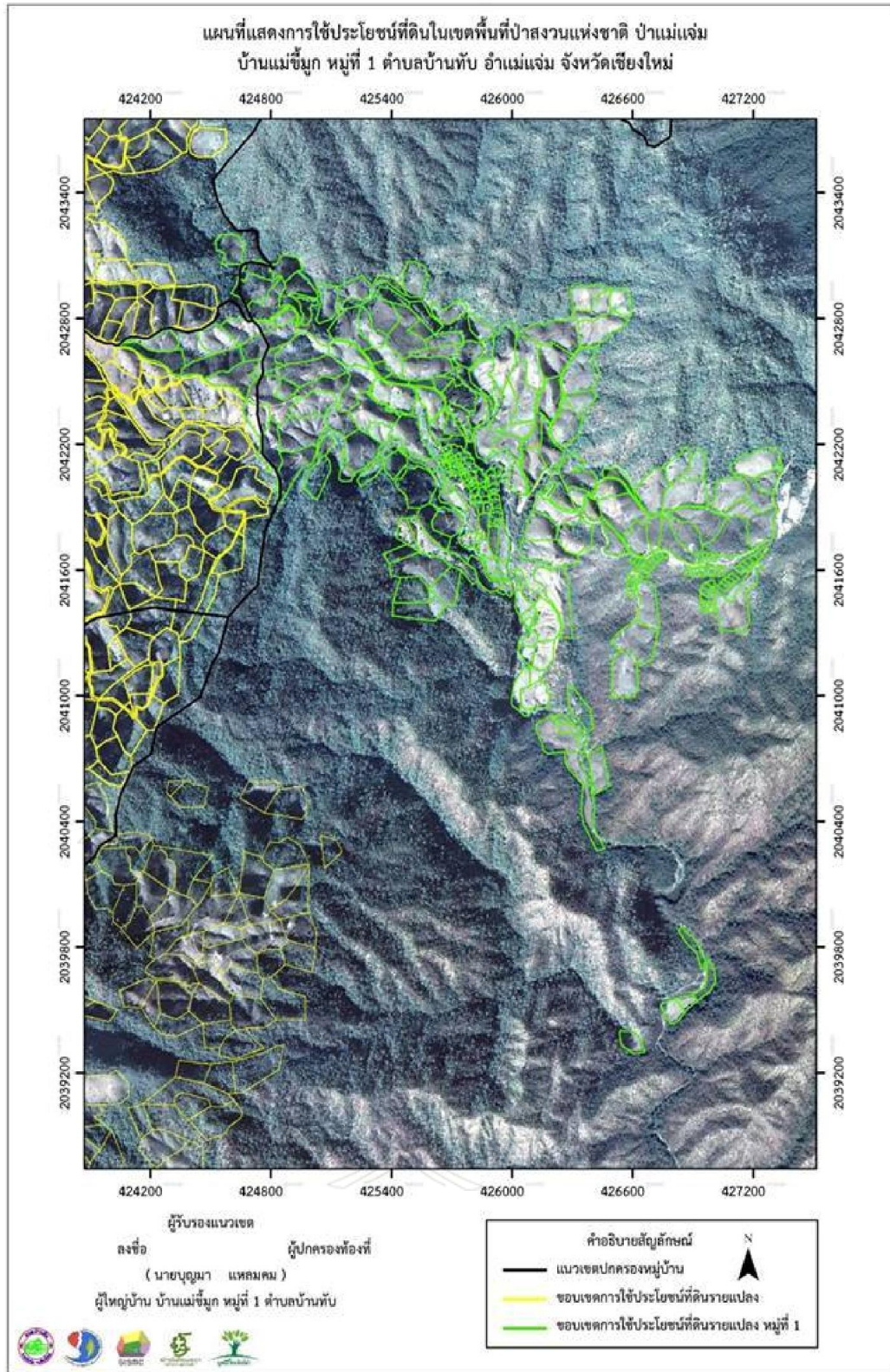
ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	เพศ	สถานะ	การศึกษา	หมายเหตุ
1	พระปรีชา ทิพพสุโข	40	ช	หัวหน้าที่พักสงฆ์	ม.6	
2	นายบุญมา แผลมคม	55	ช	ผู้ใหญ่บ้าน	ป.4	
3	นายดำรง อินตะก้อน	53	ช	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	ป.4	
4	นายจม เตชะแก้ว	59	ช	ส.อบต.บ้านทับ	ป.4	
5	นายจันตา นันยา	85	ช	ปราชญ์ชาวบ้าน	ป.4	
6	นายคำป็น เตชะแก้ว	86	ช	ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ	ป.4	
7	นายนดร ประโยม	32	ช	ตัวแทนกลุ่มเยาวชน	ป.4	
8	นายอินสอน มอญตา	56	ช	มัคทายก	ป.4	
9	นางยอดเรือน เตชะแก้ว	54	ญ	ประธานกลุ่มผ้าทอ	ป.4	
10	นางมูลแก้ว เชียงคำ	52	ญ	ประธานกลุ่มแม่บ้าน	ป.4	

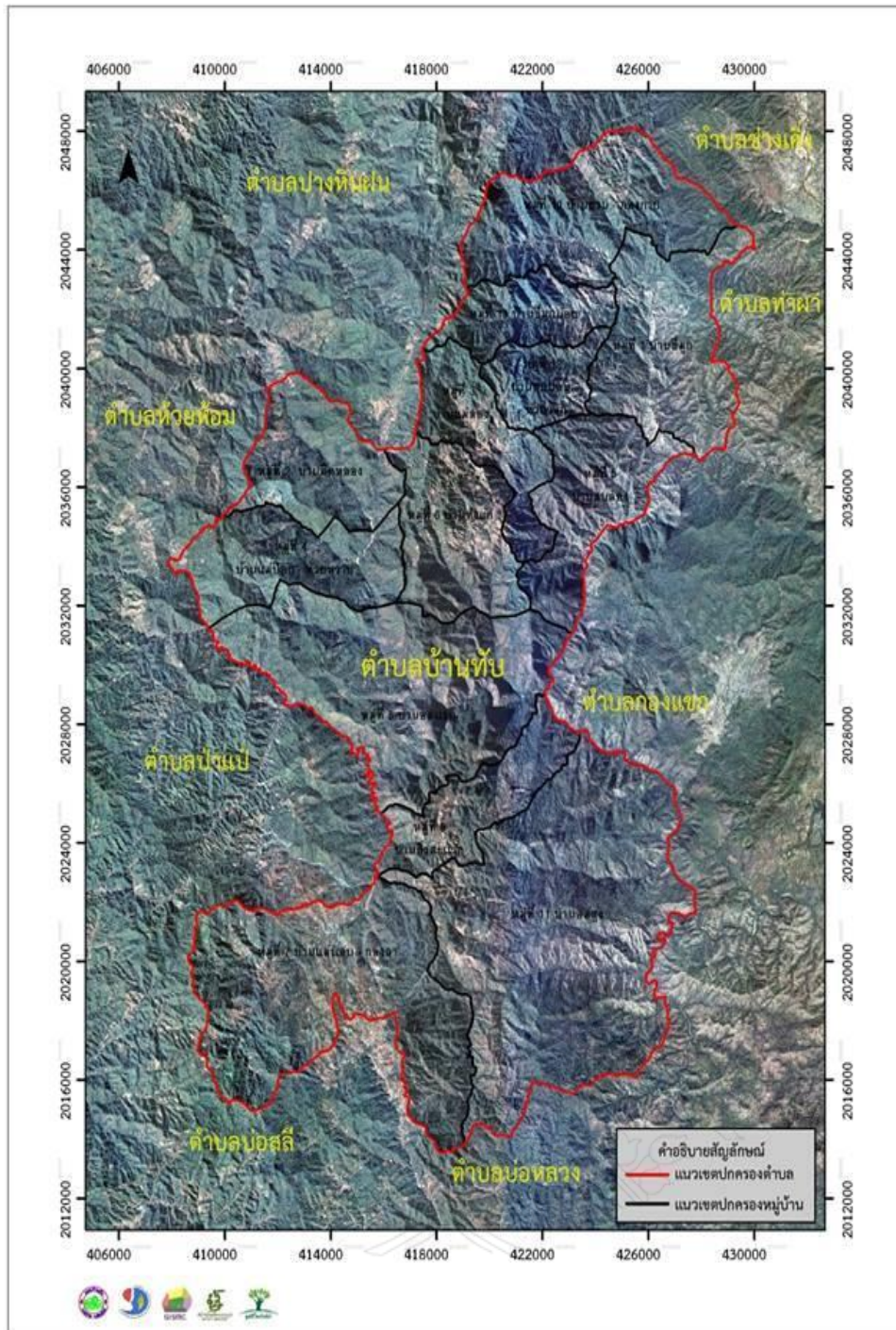

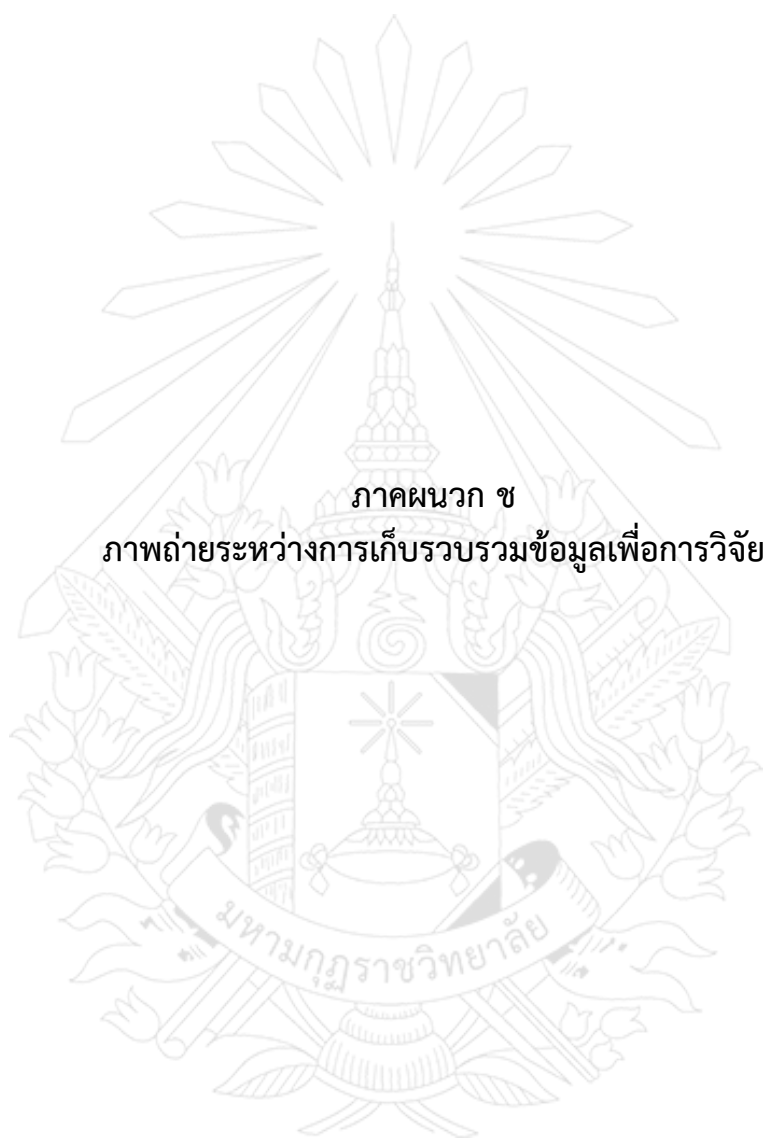

ภาคผนวก ฉ
แผนที่แสดงพื้นที่

ภาคผนวก ข
ภาพถ่ายระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เส้นทางไปบ้านแม่ขี้มูก

ทางเข้า องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับ

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านทับ

โรงพยาบาลชุมชนบ้านแม่ขี้มูก

เส้นทางเข้าชุมชนบ้านแม่ขี้มูก

ทางเข้าชุมชนบ้านแม่ขี้มูก

แม่น้ำบ้านแม่ชีมูก

ชุมชนบ้านแม่ชีมูก

ชุมชนบ้านแม่ขี้มูก

ชุมชนบ้านแม่ขี้มูก

พระวิหาร

กุฏิสงฆ์บ้านแม่ขี้มูก

สัมภาษณ์ นายบุญมา แหลมคม ผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่ขี้มูก
วันอาทิตย์ ที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น.

สัมภาษณ์ นายศรีวรรณเอียด ผู้สูงอายุ
วันอาทิตย์ ที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น.

สนทนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
วันอาทิตย์ ที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ สกุล : พระยอแสง ยสินธโร(บุญเทียม)
- วันเดือนปีเกิด : วันที่ 8 กันยายน พ.ศ.2533
- ชาติภูมิ : จังหวัดเชียงใหม่
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดบ้านทัพ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
Tel.08-5708-7338
- การศึกษา : ปริญญาตรี มนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
- หน้าที่การงานปัจจุบัน : ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนบ้านทัพ ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

